

BAŞKA BİR TARIM MERA HAYVANCILIĞI v.2.1

&

BAŞKA BİR TARIM TARIMSAL ÜRETİM v.2.0

&

BAŞKA BİR TARIM FİDE FİDAN GRUBU v.1.0

ŞEMA PROGRAMLARI

UYGULAMA KILAVUZU

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	2 / 61

Copyright: İzdoğa A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni olmaksızın herhangi bir biçimde (fotokopi veya elektronik yollarla herhangi bir ortamda saklama dahil) aktarılamaz veya çoğaltılamaz. İzin başvurusu için İzdoğa yetkilileri ile görüşülmelidir. Yazar ve kaynak tam olarak belirtilmelidir.

Bu yayının hiçbir parçası telif hakkı sahibinin yazılı izni olmaksızın tercüme edilemez.

Yayımlayan: İzdoğa A.Ş. Akdeniz M., Mimar Kemalettin C. No: 62, Z/1, Çukurhan, Konak/İZMİR

e-mail: info@izdog.com.tr

Tel: 0 232 498 02 70 - 0 232 498 02 72-0 232 498 02 71 - 0 232 498 02 73

HAZIRLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN
GENEL MÜDÜR

İÇİNDEKİLER

REVİZYON TAKİP TABLOSU	4
0. AMAÇ.....	5
1. KAPSAM.....	6
2. ATIF YAPILAN STANDART ve/veya DOKÜMANLAR.....	7
3. TERİMLER ve TARİFLER	8
4. DENETİM KRİTERLERİ.....	14
5. DENETİM KURULUŞU ve DENETİM YÖNETİMİ ŞARTLARI	42
6. DENETLENEN KİŞİ-KURULUŞ ŞARTLARI.....	55
7. AKREDİTASYON KURULUŞU ŞARTLARI.....	60
8. REFERANSLAR	61

0. AMAÇ

Tarım ve hayvancılığın doğru kurallarla ve geçmişten gelen tecrübeler ile harmanlanarak yürütülmesi gelecek nesillerin yeterli, kaliteli ve güvenilir gıda maddelerine sürekli ulaşmasını sağlarken; bu işle uğraşanlar için sürdürülebilir bir gelir kapısı imkanı yaratmakta; çevrenin ve doğal kaynakların da bu uygulamalardan olumlu yönde etkilenmesine imkan sağlamaktadır.

Başka Bir Tarım Sistemi detayları kılavuzlarda tanımlanan 8 ana kriter çerçevesinde oluşturulmuştur.

- 1- Yetiştirilen ürünler yetiştirildiği bölgenin iklimiyle uyumludur.
- 2- Yüksek su ve elektrik tüketmez, düşük karbon emisyonuna sahiptir.
- 3- Yüksek su & elektrik kullanılarak üretilen, bulunduğu bölgenin iklim ve coğrafi koşullarına uymayan ve yüksek karbon emisyonuna neden olan harici tarımsal girdiler kullanılmaz.
- 4- Büyük ölçekli hafriyat yapılarak ve doğal koşullar bozularak üretim yapılmaz.
- 5- Üretimde biyolojik çeşitliliği azaltan yoğun müdahaleler yapılmaz.
- 6- Üretim bulunduğu havzanın ve coğrafyanın doğal karakterine uygun bir bütünlük içerisinde gerçekleştirilir.
- 7- Üretilen ürünler üretici, tüketici ve o bölgedeki biyolojik çeşitliliğe zarar vermeyecek şekilde işlenir.
- 8- Üretim biçimi mümkün mertebe üretildiği bölgeye özgü arazi işleme biçimlerini içerir.

1. KAPSAM

Bu kılavuz aşağıdaki tabloda başlıkları belirtilen şemaların genel şartları; denetim ve sertifikasyon süreci, denetimleri yapacak kurum ve kuruluşların, denetçilerin görev ve sorumlulukları; akreditasyon kuruluşunun ve denetlenecek olan üreticilerin sorumlulukları ile denetim esaslarını kapsamaktadır.

Sertifikasyon Şeması	Ürün Tipi/Kategorisi	Standartlar/Şartlar
Başka Bir Tarım MH v2.0	Mera Hayvancılığı (Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar)	Başka Bir Tarım, ilgili yasal şartlar
Başka Bir Tarım TÜ v2.0	Tarımsal Ürünlerin yetiştirilmesi (Yem Bitkileri, Baklagiller ve Tahıllar)	Başka Bir Tarım, ilgili yasal şartlar
Başka Bir Tarım FF v1.0	Fide ve Fidandan üretilen bütün bitkiler	Başka Bir Tarım, ilgili yasal şartlar

2. ATIF YAPILAN STANDART ve/veya DOKÜMANLAR

Bu sertifikasyon süreci ile ilgili referans standartlar aşağıda tanımlandığı gibidir. Bu standartların en güncel versiyonları kullanılmıştır.

Standart No	Standart Adı
ISO/IEC 17000	Conformity assessment - Vocabulary and general principles (Uygunluk değerlendirme - Terimler, tarifler ve genel prensipler)
ISO/IEC 17020	Requirements for the operation of various types of bodies performing inspection (Çeşitli tipteki muayene kuruluşlarının çalıştırılmaları için genel kriterler)
ISO/IEC 17021	Conformity assessment - Requirements for bodies providing audit and certification of management systems (Uygunluk değerlendirme - Yönetim sistemlerinin tetkikini ve belgelendirmesini sağlayan kuruluşlar için şartlar)
ISO/IEC 17025	General requirements for the competence of testing and calibration laboratories (Deney ve kalibrasyon laboratuvarlarının yeterliliği için genel şartlar)
ISO/IEC 17026	Conformity assessment – Example of a certification scheme for tangible products (Uygunluk değerlendirme-Maddi ürünler için belgelendirme programı örneği)

HAZIRLAYAN

YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN

GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	8 / 61

3. TERİMLER ve TARİFLER

3.1 Tetkik-Denetim

Tetkik delili elde etmek ve tetkik kriterlerinin karşılanma derecesini objektif olarak değerlendirmek için yapılan sistematik, bağımsız ve belgelendirilmiş prosestir. BBT tetkiki Başka Bir Tarım Kriterlerine uygunluğun sorgulandığı bir denetimdir.

3.2 Tetkik Kriteri

Referans olarak kullanılan politika, prosedür, şartlar, standart, kanunlar, sözleşme hükümleri, endüstri/iş kolu sektörü çalışma kuralları vb. kümesidir. Bu şema için BBT TÜ ve MH kriterleri ve ilgili TGK yasa ve yönetmeliklerini kapsamaktadır.

3.3 Tetkik Delili

Tetkik kriterleri ile ilgili olan ve doğrulanabilen kayıtlar, gerçeklik beyanları veya diğer bilgiler.

3.4 Tetkik Bulguları

Toplanan tetkik delilinin tetkik kriterleri ile karşılaştırılmasının sonuçları. BBT çerçevesinde “Uygun” veya “Uygun değil” olarak adlandırılır ve uygunluk karşılama derecesine göre puanlandırılır.

3.5 Tetkik Sonucu

Tetkik hedeflerinin ve bütün tetkik bulgularının dikkate alınmasından sonra tetkik ekibi tarafından sunulan bir tetkikin sonucu (çıktısı)

3.6 Tetkik Müşterisi

Tetkiki talep eden kişi, müteşebbis (üretici grubu) veya kuruluş

3.7 Tetkik Edilen

Tetkik edilen kuruluş

3.8 Tetkikçi

Tetkiki yapmak için gereken yeterliliğe sahip kişi

3.9 Tetkik Ekibi

Tetkiki yapan ve gerektiğinde teknik uzmanlarca desteklenen bir veya daha fazla sayıda tetkikçi

3.10 Teknik Uzman

Tetkik ekibine özel bilgi veya uzmanlık sağlayan kişi

3.11 Gözlemci

Tetkik ekibine eşlik eden ancak tetkik yapmayan kişi (Gözlemci, tetkike şahitlik eden, tetkik edilen tarafından, yasal otorite, akreditasyon kurumu temsilcisi veya diğer ilgili taraflardan birini temsilen olabilir)

3.12 Rehber

Tetkik ekibine yardımcı olmak için tetkik edilen tarafından görevlendirilen kişi

3.13 Tetkik Programı

Belirli bir zaman dilimi için planlanan ve özel bir amaca yönelik olan bir veya daha fazla sayıdaki tetkik dizisi

3.14 Tetkik Kapsamı

Tetkinin genişliği ve sınırları (Fiziksel yerler, kuruluş birimleri, faaliyetler, prosesler, kapsanan zaman periyodu vb. içerir)

3.15 Tetkik Planı

Tetkik için yapılacak faaliyetlerin ve düzenlemelerin tarifi

3.16 Risk

Hedefler üzerinde belirsizliğin etkisi

Riskler genellikle potansiyel vakalar ve sonuçları veya her ikisi ile birlikte değerlendirilirler. Riskler genellikle Bir vakanın sonucu ve olma olasılığı ile tanımlanırlar

3.17 Temel Şart

Başka Bir Tarım kriterlere uyumun temel göstergesidir. Bu kriterlerde tanımlanan şartları karşılayan kuruluşlar yasalarla uyumlu, doğaya saygılı, izlenebilirliği sağlanmış tarım ve hayvancılık yürütmektedir.

3.18 Genel Şart

Başka Bir Tarım kriterlerine uyuma ilave olarak daha fazlasının yapıldığının göstergesidir. Temel şartlara ilave olarak bu kriterlerde tanımlanan şartları karşılayan kuruluşlar yasalarla uyumlu, doğaya saygılı, izlenebilirliği sağlanmış tarım ve hayvancılığın yürütülmesinin yanı sıra doğal tahribat yapmamaktadır.

3.19 Tavsiye

Başka Bir Tarım kriterlerine uymanın yanı sıra bunu gelecek nesillere aktarma, sürdürülebilirliği sağlama konusunda çaba içerisinde olduğunun göstergesidir. Temel ve Genel şartlara ilave olarak bu kriterlerde tanımlanan şartları karşılayan kuruluşlar yasalarla uyumlu, doğaya saygılı, izlenebilirliği sağlanmış tarım ve hayvancılığın yürütülmesinin yanı sıra doğal tahribat yapmamakta ve sürdürülebilirlik ve çevresel etkilere çok büyük önem vermektedir. Bu uygulamaların yapılması üreticinin BBT kriterlerine ek olarak sürdürülebilirliğe de büyük önem verdiğini göstermektedir

3.20 Belgelendirme kuruluşu

Belgelendirme programlarını işleten üçüncü taraf uygunluk değerlendirme kuruluşu. Bir belgelendirme kuruluşu, özel veya resmi (düzenleyici yetkiye sahip olan veya olmayan) bir kimliğe sahip olabilir.

3.21 Tarafsızlık

Objektifliğin varlığı.

Not 1- Objektiflik, taraflar arasında çıkar çatışmalarının olmaması veya kuruluşun faaliyetlerini olumsuz olarak etkilemeyecek bir şekilde çözümlendiği anlamına gelir.

Not 2- Tarafsızlığın esasının aksettirilmesinde faydalı olan diğer terimler; bağımsızlık, çıkar çatışmalarından uzak olma, yanlılıktan uzak olma, önyargılardan uzak olma, nötr olma, adil olma, açık fikirlilik, iltimas yapmama, önyargısız olma ve dengenin korunmasıdır.

3.22 Düzeltme

Tespit edilen uygunsuz durumunu elimine etmek için gerçekleştirilen faaliyet.

3.23 Düzeltici Faaliyet

Tespit edilen uygunsuzluğun veya diğer istenmeyen durumun nedeni veya nedenlerinin giderilmesi ve tekrar oluşmasının önlenmesi için yapılan faaliyet.

3.24 Bakı

Özellikle dağlık yörelerde bir yamacın güneş ışınlarına, güneye veya kuzeye karşı konumunu belirleyen, bunun sonucu olarak da doğal şartlarını tespit eden durumu (Kaynak: Türk Dil Kurumu)

3.25 Rekolte

Tarımda bir yılda derlenen ürünlerin bütünü (Kaynak: Türk Dil Kurumu)

3.26 Münavebeli Tarım (Ekim Nöbeti)

Tarımda her yıl aynı ürünün ekilmesi yerine dönüşümlü olarak ekim yapılmasıdır. BBT’de beklenti en az 2 yıl içerisinde nöbetin baklagil bitkisine verilmesidir.

3.27 Pestisit-Biyosidal Ürün

Zirai mücadele uygulamalarında kullanılan her türlü kimyasal madde

3.28 Maksimum Kalıntı Limiti (MRL)

TGK Pestisit Kalıntıları Yönetmelik kapsamındaki ürünlerde yasal olarak bulunmasına izin verilen en yüksek pestisit kalıntı limiti

3.29 Biyolojik Mücadele

Bitkisel üretimde ekonomik kayıplara yol açan zararlı organizmalarla mücadelede doğada bulunan Faydalı Organizmaların kullanılmasıdır.

3.30 Kültürel Mücadele

Tarım sürecinde zararlı canlıların meydana gelmesini önleyecek üretim sistemlerinin kullanıldığı tarımsal mücadele yöntemleridir. İklim ve Toprak yapısına uygun tür veya çeşidin seçilmesi, tarla yeri ve tohum seçimi, ekim-dikim zamanı ve şekli, besleme-sulama, bakım-toprak işleme, hasat ve saklama şartlarının en az zararlı ve hastalık oluşacak şekilde ayarlanmasıdır.

3.31 Gübre

Verimini artırmak amacıyla toprağa veya yaprağa uygulanan ve bitkilerin beslenebilmesi için gerekli mineralleri bünyesinde bulunduran ve toprağın fiziksel ve kimyasal yapısını düzenleyerek bitkilerin topraktan daha kolay beslenmesini sağlayan maddelerdir.

Organik gübreler turba, hayvan atıkları, tarımdan kaynaklanan bitki atıkları ve arıtılmış kanalizasyon çamurudur.

3.32 Mera (otlak)

Meyilli, engebeli ve taban suyunun derinde olduğu yem bitkilerinin bulunduğu alanlar ile hayvancılık amacı ile kullanılan alanlardır.

3.33 Keçi-Teke-Oğlak

Geviş getiren memelilerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen hayvan (*Capra hircus*). Teke: erkek keçi; Oğlak: Genel olarak 6 aylığa kadar keçi yavrusuna verilen addır. 1 yaşına gelene kadar çepiç denilir.

3.34 Koyun-Koç-Kuzu

Geviş getiren memelilerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan (*Ovis aries*) Koç: erkek koyun; Kuzu: Genel olarak 6 aylığa kadar koyun yavrusuna verilen addır. 1 yaşına gelene kadar toklu, 1-2 yaş arasındakilere şişek denilir.

3.35 İnek-Boğa-Buzağı

Geviş getiren memelilerden, eti, sütü ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan (*Bos taurus*). Genel olarak 2 yaş ve üzeri dişi sığırdır. Boğa: damızlık erkek sığır; Buzağı: Genel olarak 6 aylığa kadar, ana sütüyle beslenen sığır yavrusuna verilen addır. Öküz: Kısırlaştırılmış boğa. Düve: Doğum yapmamış dişi inek yavrusu. Tosun:15 aylık - 2 yaş arası erkek inek yavrusu

3.36 Manda-Malak

Geviş getiren memelilerden, derisinin rengi siyaha yakın, uzun seyrek kıllı bir hayvan, su sığırı, camız, kömüş (*Bubalus bubalis*). Malak: Manda yavrusu

3.37 Fiğ

Fiğ (*Vicia sativa*), baklagiller (Fabaceae) familyasından dane yemleri içerisinde önemli bir yere sahip olan, hayvan yemi olarak yetiştirilen tek yıllık bir serin mevsim bitkisi

3.38 Ryegrass

Ryegrass (*Lolium multiflorum*) İtalyan çimi veya süt otu olarak da bilinir. Yüksek kaliteli ve lezzetli tek yıllık bir yem bitkisidir.

3.39 Irk-Soy

Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölümdür.

3.40 Yerli Irk

Bulunduğu koşullara uyum sağlayan, bakım ve besleme gereksinimi açısından doğal mera yemlerinin tercih eden, yılın en çok 5 ayını kapalı ortamda geçiren ırklar olarak tanımlanabilir.

Güney Anadolu Kırmızısı (Kilis): Kilis merkez olmak üzere, Şanlıurfa'ya kadar olan Güney Anadolu Bölgesinde yetiştirilir.

Yerli Güney Sarısı: Mersin'den başlayarak Hatay'a ve Şanlıurfa'ya kadar olan iller, başlıca Toros ve Amanos dağları ile Akdeniz arasında kalan bölgeler ve kısmen bu dağların kuzey ve doğusu yetiştirilir.

Yerli Kara: Orta Anadolu, Ege bölgesinde yetiştirilir.

Doğu Anadolu Kırmızısı: Başta Erzurum, Kars ve Ardahan illeri olmak üzere Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde yetiştirilir.

Zavot: Kars, Ardahan illeri ve çevresinde yetiştirilir.

Boz Irk: Trakya, Marmara, Kuzey ve İç Ege, Batı Anadolu da yetiştirilir.

Anadolu Mandası: Karadeniz Bölgesinde daha fazla olmak üzere, Türkiye genelinde yetiştirilir.

Akkaraman Koyunu: Orta Anadolu ve komşu bölgeleriyle kesiştiği yerlerde yetiştirilir.

Kangal Akkaraman koyunu: İç Anadolu Bölgesinde Sivas ve çevre illerde yetiştirilir.

Morkaraman koyunu: Doğu Anadolu Bölgesinde yetiştirilir.

Dağlıç koyunu: İç Batı Anadolu Bölgesinde yetiştirilir.

İvesi koyunu: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yetiştirilir.

Çine Çaparı koyunu: Aydın ili, Çine ve Bozdoğan ilçeleri ve Madran Dağında yetiştirilir.

Güney Karaman koyunu: Antalya, Mersin, Hatay ve Gaziantep illerinde yetiştirilir.

Karagül koyunu: Tokat ili ve çevresinde yetiştirilir.

Norduz koyunu: Van İli Gürpınar ilçesi Norduz Bölgesinde yetiştirilir.

Tuj koyunu: Kars ili, Çıldır ilçesi ve Ardahan, Iğdır İllerinde yetiştirilir.

Sakız koyunu: Çeşme, İzmir, Aydın, Marmara ve Ege Sahillerinde yetiştirilir.

Herik koyunu: Amasya ili ve ilçelerinde yetiştirilir.

Hemşin koyunu: Doğu Karadeniz Bölgesinde Artvin ve Rize illerinde yetiştirilir.

Malya koyunu: Başta Kırşehir ili ve çevresi olmak üzere Orta Anadolu da yetiştirilir.

Acıpayam koyunu: Denizli, Afyon, Isparta ve Antalya da yetiştirilir.

Kıvırcık koyunu: Trakya, Marmara ve Kuzey Ege Bölgesinde yetiştirilir.

Karayaka koyunu: Sinop'tan Trabzon'a kadar Karadeniz kıyı ve dağlık kesimleri ile Orta Karadeniz'in İç Anadolu ile kesişen Tokat ve Amasya çevresinde yetiştirilir.

Gökçeada koyunu: Gökçeada, Çanakkale ve Kuzey Batı Anadolu da yetiştirilir.

Karacabey merinos koyunu: Marmara Bölgesi, ağırlıklı olarak Güney Marmara da yetiştirilir.

Anadolu merinos koyunu: İç Anadolu Bölgesi'nin batı kısımlarında yetiştirilir.

Orta Anadolu merinos koyunu: Orta Anadolu Bölgesinde yetiştirilir.

Ramlıç koyunu: Orta Anadolu ile Batı Anadolu geçit bölgelerinde yetiştirilir.

Pırlak koyunu: Kütahya, Afyon ve Uşak'tan, Manisa'ya kadar uzanan İç Batı Anadolu bölgesi ile Batı Akdeniz'in kuzeyinde Isparta ve Burdura kadar yerlerde yetiştirilir.

Karya koyunu: Aydın, İzmir, Manisa, Uşak ve Denizli illerinde yetiştirilir.

Ankara keçesi: Ankara ili başta olmak üzere, İç Anadolu bölgesi ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinin bazı illerinde yetiştirilir.

Kıl keçisi: Ege, Akdeniz, Marmara, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinde yetiştirilir.

Norduz keçisi: Van ili Gürpınar ilçesi Norduz bölgesinde yetiştirilir.

Kilis keçisi: Kilis, Gaziantep, Adıyaman ve Hatay illerinde yetiştirilir.

Honamlı keçisi: Akdeniz Bölgesinin Toros Dağları etekleri, Antalya, Isparta ve Konya üçgeninde yetiştirilir.

3.41 Ağıl-Saya-Dam-Ahır

Evcil küçük ve büyükbaş hayvanların barındığı etrafı çit veya duvarla çevrili yer

3.42 Farmakolojik Aktif Madde-Antibiyotik-Veteriner İlaçları

Hazır bir ilaç preparatında bulunan ve organizmada farmakolojik etki oluşturabilecek madde.

Veteriner ilaçları: Hayvanları tedavi, koruma ve teşhis amacıyla veya hayvanın davranış ya da fizyolojik fonksiyonlarını değiştirmek amacıyla uygulanan farmakolojik maddeler

3.43 Farmakolojik Aktif Madde Kalıntısı

Hayvansal gıdalarda bulunan aktif madde, yardımcı madde veya bozulma ürünleri ile bunların metabolitlerinin canlı ağırlık bazında mg/kg veya µg/kg olarak ifade edilen tüm farmakolojik aktif maddeler.

3.44 Maksimum Kalıntı Limiti

Hayvansal gıdalarda bulunmasına izin verilen farmakolojik aktif madde kalıntısının maksimum konsantrasyonu

4. DENETİM KRİTERLERİ

4.1 BBT Mera Hayvancılığı Şema Programı Kriterleri

Başka Bir Tarım Mera Hayvancılığı Şema Programı çerçevesinde kriterler 10 başlık altında tanımlanmıştır. Kriter; Sınıfı ve Kriter ile ilgili denetçinin denetlenen yerden beklentileri aşağıdaki gibidir.

Madde No	Kriterler	Sınıfı	Kriter Detayı
	BAŞKA BİR TARIM MERA HAYVANCILIĞI ŞEMA PROGRAMI DENETÇİLER İÇİN DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ		Doküman No: ŞM.TL-001 Yayın tarihi: 13.01.2023 Revizyon no: 02 Revizyon tarihi:14.02.2024
1.	MERA ve BARINMA ORTAMININ YÖNETİMİ		
1.1.	Saya-Ağıl-Dam gibi hayvanların barınması için tasarlanmış yerlerin drenajı, temizliği, suluk, yemlik gibi düzenekleri bakımlı ve amaca uygun mu? En az ayda 1 kez temizlik yapılıyor mu?	Temel Şart	Saya-ağıl-dam gibi hayvan barınaklarının zeminleri kuru olmalı ve sıvı birikmesini önleyecek şekilde drenajları yapılmalıdır. Barınaklarda bulunan gübre hayvanların türüne, yaşına ve yem yeme kapasitesine göre belli aralıklarla temizlenmelidir (en az günde 1 kez temizlik). Barınaklarda bulunan yemlik ve suluklar temizlenmesi kolay olmalıdır. Yemlikler hayvanların türlerine ve yaşlarına uygun bir şekilde tasarlanmalıdır.
1.2.	Saya-Ağıl-Dam gibi hayvanların barınması için tasarlanmış yerlerin havalandırması ve yağmur gibi etkilerden korunması için yapılan uygulamalar etkin mi?	Genel Şart	Saya -ağıl -dam gibi hayvan barınakları yeterli miktarda hava sirkülasyonunu sağlayacak şekilde tasarlanmış doğal havalandırma sistemine sahip olmalıdır. Tamamı kapalı bir ağıl ise, yapay havalandırma için duvar veya çatıya havalandırma açıklıkları veya pencereler yerleştirilmiş mi bu duruma bakılmalıdır. Barınaklar yeterli büyüklükte ve genişlikte pencerelere sahip olmalıdır (eğer varsa). Barınaklarda hayvanların sürekli hava sirkülasyonuna (cereyan) maruz kalmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Barınağın kuzey duvarı güney duvarına göre daha yüksek ve daha kalın bir malzemeden yapılmalıdır (eğer varsa). Saya - ağıl - dam gibi hayvan barınakları yeterli büyüklükte ve genişlikte çatılara sahip olmalıdır. Çatılar barınakta bulunan hayvanları, hayvan yemlerini ve hayvanlar için kullanılan malzemeleri kötü hava koşullarından (yağmur, dolu, kar vb.) korumalıdır. Çatı ve barınak duvarların izolasyonu iyi bir malzemeden yapılmış olmalıdır (eğer varsa).
1.3.	Saya-Ağıl-Dam gibi hayvanların barınakları meralara (otlak alanlara) yakındır mı? Erişimi var mıdır?	Genel Şart	Çöp toplama alanları ve sanayi bölgeleri gibi yerlere yakın barınaklar olmamalıdır. Meraların ve doğal su kaynaklarının yeterli olduğu yerde saya - ağıl -dam gibi hayvan barınaklarının olması beklenir.

1.4.	Saya-Ağıl-Dam gibi hayvanların barınması için tasarlanmış yerlerin aydınlatması uygun ve bakımları yapılmış mı? (eğer varsa)	Genel Şart	Saya-ağıl - dam gibi hayvan barınakları yeterli miktarda doğal ışıktan faydalanacak şekilde tasarlanmalıdır. Gün ışığının yeterli olmadığı yerde yapay aydınlatmalar yeterli miktar (gün ışığına yakın, hayvanları ve -yaralanma, aşılama vb. gibi- müdahale ihtiyaçlarını tespit edebilecek nitelikte), yükseklikte ve güçte olmalıdır. Gerekliliği görüldüğü aralıklarda yapay aydınlatma sistemleri, elektrik tesisatı düzenli bir şekilde kontrol edilmelidir. Barınaklarda kullanılan elektrik tesisatının izolasyonu uygun bir malzemeden yapılmış olmalı, kaçaklar, yıpranmış kablo veya tesisatlar bulunmamalıdır. Elektrik tesisatı hayvanlara temas etmeyecek şekilde tasarlanıp kurulmalıdır.
1.5.	Atıklar (gübreler) sızıntı vb.'lerin sızmasının engellenmesi için tanımlı ve korunaklı bir alanda tutuluyor mu?	Genel Şart	Hayvan gübrelerinin barınakta hayvan türüne ve hayvanların barınakta kalma sürelerine bakılarak belli aralıklarda toplanıp daha önceden belirlenmiş ve su kaynaklarından uzak ve korunaklı bölgelerde toplanmalıdır (hayvanların üzerinde gübre kalıntısı bırakmayacak temiz ortamlar sağlanmalı).
1.6.	Mera dönemi en az 7 ay mıdır?	Temel Şart	Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için mera süresi en az 7 ay olmalıdır. Meranın yetmediği durumlarda ve yeni doğmuş kuzu, buzağı ve oğlaklar için BBT tarafından onaylanmış yem takviyesi yapılabilir.
1.7.	Rasyon çok su tüketen bitkilerden mi hazırlanıyor? (mısır, ryegrass, sorghum vb.)	Temel Şart	Üretilen yem bitkileri az su tüketen bitkilerden olmalıdır (arpa, buğday, gambliya, mürdümük, saz çavdarı vb.). Bölgenin iklimine ve toprak yapısına uygun yem bitkileri ekilmeli ve hasat edilmeli. Sertifikasyon süreci boyunca kesinlikle mısır, ryegrass, sorghum vb. aşırı su tüketen yem bitkileri kesinlikle hayvan yemi olarak hayvanlara verilmemelidir.
1.8.	Mera dönemi dışında Saya-Ağıl-Dam'da tutulan hayvan sayısı Büyükbaş hayvanlar için: kapalı alanlarda minimum 9-10 m ² /1 adet; yarı açık ise minimum 5-6 m ² /1 adet; Küçükbaş hayvanlar için: kapalı alanlarda minimum 6-8 m ² /1 adet; yarı açık ise minimum 3-4 m ² /1 adet.	Tavsiye	Hayvan refahını gözetenek yeterli uzunlukta ve genişlikte hayvan padokları yapılmalıdır. Hayvanların rahat bir şekilde yeme ve suya ulaşabilecekleri şekilde padoklar oluşturulmalıdır.
1.9.	Gebe ve yavrulmuş hayvanlar için ayrılmış ayrı bir alan mevcut mudur?	Genel Şart	Gebe hayvanlar için yeterli uzunlukta ve genişlikte ayrı bir alan olmalıdır. Alan bol kuru bir atlığa sahip olmalıdır. Alan yeterli miktarda temiz havanın gireceği şekilde olmalıdır. Alan doğum esnasında hayvan rahat hareket edecek şekilde olmalıdır. Alan yeterli doğal ve yapay aydınlatmaya sahip olmalıdır. Yavrular için ortam sıcak, kuru ve steril olmalıdır.
1.10.	Hasta, yaralı ve tedavi süreci devam eden hayvanlar için ayrılmış özel bir alan (bölme) var mı?	Genel Şart	Hasta veya yaralı hayvanların buldukları alan steril, altlıkları kuru, uygun sıcaklıkta ve yeterli havalandırmaya sahip olmalıdır. Hasta veya yaralı hayvanlara veteriner hekim kolayca müdahale edecek genişlikte ve yeterli doğal veya yapay aydınlatmaya sahip alan olmalıdır.

1.11.	Barnakta hayvan sağlığına zarar verecek sivri uçlu yapılar mevcut mu?	Tavsiye	Barnak tasarımında ve barnakta kullanılan yemlik ve suluk gibi yapılar küt uçlu olmalı ve hayvan refahını olumsuz etkilememelidir. Barnakta sivri uçlu köşeler bulunuyorsa uygun bir malzemeye kaplanmalı, yapılanabiliyorsa sivri uçlu yemlik, suluk vb mazeler zımparayla zımparalanmalı veya traşlanmalıdır.
1.12.	Şüpheli bir şekilde ölmüş veya ölen tüm hayvanlar için bulaşmaları engelleyecek şekilde tedbirler alınarak defin işlemi gerçekleşiyor mu?	Genel Şart	Hastalığın görüldüğü yerlerde resmi veteriner hekim gelinceye kadar ölen hayvanlar muayene için diğer hayvanlara bulaşı yapmayacak şekilde muhafaza altına alınması tavsiye edilir. Ölen hayvanın kokuşması halinde, bu hayvanların derileri yüzülmeden ve uygun bir şekilde nakledilerek diğer hayvanların temas etmeyeceği, akarsulardan uzak, yeraltı sularını kirletmeyecek şekilde en az iki metre derinliğindeki çukurlara kireçlenerek gömülmesi veya yakılmaları mahalli idari makamlar tarafından sağlanmalıdır. Şüpheli durumlarda ölen hayvanların öldükleri yeri uygun bir dezenfektanla dezenfekte edilmelidir. Ölen hayvanlarında kullanılan alet ve ekipmanların dezenfeksiyonu yapılmalıdır. Şüpheli bir durumda ölmüş hayvanın bulunduğu sürüyü diğer sağlıklı sürüye karıştırmadan ayrı bir yerde belli bir süre ve veteriner hekimin muayenesi için tutulmalıdır.
2.	ZARARLI KONTROLÜ ve MÜCADELESİ		
2.1.	Kemirgen, kuş, sinek, parazitler (kene, bit-pire)e karşı mücadele yapılıyor mu?	Genel Şart	Belli aralıklarda hayvanın türüne ve yaşına uygun olarak dış parazitler ilaçlar uygulanmalı, ilaçlar görülmelidir. Haşereler (kemirgen, kuş vb.) tarafından kontaminasyonları önlemek için hayvan yemlerine uzak bir alanda tutulmalıdır.
2.2.	Sürü koruması amacıyla bulundurulmuş evcil hayvanlar (kedi-köpek) için düzenli veteriner hizmeti alınıyor mu? (parazit, kuduz vb.)	Genel Şart	Sağlıklı bir sürü için sahipli kedi ve köpeklerin kuduz hastalığına karşı her sene aşılması mecburidir. Kuduz aşısı yapılması için yavruların 3 aylık olmaları beklenmelidir. Köpeklerde iç dış parazit tedavisi uygulaması ilk kez 6-8 haftalıkken yapılmalıdır. İlk yapılan uygulamanın ardından yaşı farketmeksizin 2 ayda bir dış parazit 3 ayda bir iç parazit uygulamasının tekrarlanması gerekmektedir.
3.	ALET ve EKİPMAN YÖNETİMİ		
3.1.	Yem ve gübre taşıma amacıyla kullanılan alet ve ekipmanlar temiz ve bakımlı mı? Aynı bir alanda tutuluyor mu?	Genel Şart	Hayvan beslemede ve hayvan gübresinin taşınmasında, atılmasında kullanılan alet ve ekipmanlar kolay temizlenebilen ve temizlik için kullanılan kimyasal maddelerle tepkimeye girmeyecek malzemeden imal edilmiş olmalıdır. Yıpranmış ve kırık alet ve ekipmanlar yenileriyle değiştirilmelidir. Temizlik, taşıma vb. amaçla kullanılan araç ve gereçler kuru, temiz, rutubetsiz ve hayvanların tutuldukları ortamdaki ayrı bir ortamda tutulmalıdır.

3.2.	Süt sağımı amacıyla kullanılan kaplar temiz ve bakımlı mı?	Temel Şart	Sağımdaya kullanılacak kaplar sağımdan önce ve sağımdan sonra uygun ve kalıntı bırakmayacak temizlik malzemeleri doğru yöntemlerle temizlenmelidir.Sağım kapları sağım bittikten sonra herhangi bir kontaminasyonun önüne geçmek için uygun bir ortamda tutulmalıdır. Eskimiş kırık ve paslanmaya yüz tutmuş kaplar sağımda kullanılmamalıdır.Boya, temizlik malzeme kapları da sağım amacıyla kullanılmamalıdır.
3.3.	Bu kapların temizliğinde kullanılan kimyasallar bu işe uygun mu? Aynı bir alanda depolanıyor mu?	Genel Şart	Alet ve Ekipmanların temizliğinde kullanılan kimyasal maddeler alet ve ekipmanlarda aşındırma yapmamalı ve kimyasal kalıntı bırakmamalıdır.Temizlik için kullanılan kimyasal maddeler hayvanların ulaşamayacağı kapalı ve ayrı bir alanda depolanmalı, hatta mümkünse kilitli olmalıdır.Temizlik malzemeleri sürekli tanınacak şekilde (etiket veya üzerinde ismi yazılı şekilde) tutulmalıdır.
3.4.	Birden çok hayvan türü bulunan alanlarda her tür için ayrı kap kullanılıyor mu?	Temel Şart	Büyükbaş hayvanlar (buzağı , dana , düve , tosun, boğa, öküz ve inek) için yeterli büyükte ve genişlikte ayrı yemlik ve suluklar olmalıdır.Küçükbaş hayvanlar (koyunlar = kuzu, toklu, şişek, anaç koyun, koç, marya, högeç ve keçi =oğlak, çepiç, seis, gezdan, anaç keçi, teke, erkek) için yeterli büyükte ve genişlikte ayrı yemlik ve suluklar olmalıdır.Sağım kapları da her tür için ayrı kullanılmalıdır.
3.5.	Nakil amacıyla kullanılan araçların dezenfeksiyon belgeleri ve veteriner onayları alınmış mı? (son 2 yıl için)	Tavsiye	Yurt içinde nakliyesi olacak hayvanlar için kullanılacak araçların dezenfeksiyonunun yapıldığına dair belgelerinin bulunması gerekmektedir.Hayvan nakillerinde resmi veteriner hekim veya yetkilendirilmiş veteriner hekim tarafından muayene ve kontrolden geçirilerek nakli uygun görülen hayvanlar için veteriner sağlık raporu düzenlenir.
3.6.	Hayvan sağlığı ile ilgili tedavide kullanılan veteriner ilaç kapları, kesici ve delici alet kalıntıları veteriner hekim tarafından uygun koşullarda uzaklaştırılmış mı?	Genel Şart	Hayvan sağlığı için kullanılan ilaç ve cerrahi müdahale sonunda kullanılan veya geride kalan bistüri, dikiş ipleri, iğneleri vb. cerrahi aletlerin usulüne uygun bir şekilde hayvanların ulaşamayacağı kapalı kutularda saklanması sağlanmalıdır. Daha sonrasında da veteriner hekime iade edilmelidir.Tedavide kullanılan ilaçlar ve tedavi sürecinde kullanılan ilaçlar kapalı, ürünlerin üzerinde tanımlanan koşullarda, doğrudan güneş ışığı görmeyecek -soğuk zinciri kırılmaması gerekenler için- soğuk bir ortamda saklanmalıdır.

3.7.	Eğer varsa sağım makinesinin temizliği ve bakımı düzenli olarak yapılıyor mu? Kullanılmadığında uygun koşullarda tutuluyor mu?	Temel Şart	Sağımdan öncesi ve sonrasında sağım makinasını aşındırmayan ve kalıntı bırakmayacak şekilde kimyasal maddelerle temizlenmelidir.Sağım öncesi ve sağım sonrası sağım makinası temizlenmelidir.Süt sağımından önce sağım makinasının (vakum hortumları, pulzatör, sağım başlıkları, sütün toplandığı güğümler, vakum pompası ve motoru) düzenli çalışıp çalışmadığı ve bakım uygunluğu açısından kontrol edilmelidir.Eskimiş ve yırtık sağım başlıkları yenileriyle değiştirilmelidir.Sağım makinası sağım bittikten sonra uygun kimyasal maddelerle temizlenmeli; kuru, rutubetsiz ve kapalı bir depoda tutulmalıdır.
4.	ÇALIŞAN SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ		
4.1.	Çalışanlar acil durumlarda (yangın, deprem, sel, sürüye yabani-vahşi hayvan saldırısı, hayvan yaralanmaları vb.) yapılacaklar konusunda bilgili mi?	Tavsiye	Veteriner hekim veya hekimlerine ait iletişim bilgileri sunabilmelidir. Denetçi çoban veya hayvan bakıcıdan veteriner hekim iletişim bilgisini talep etmelidir.Hayvan bakıcılarının veya çobanlarının acil durumlarda (yangın, deprem, sel, hayvan yaralanmaları vb.) yetkili kuruluşlara haber verebilecek iletişim numaralarını bilmesi gerekmektedir. Denetim sırasında sorgulanmalıdır.Çobanlar ilkyardım konusunda bilgi sahibi olmalıdır (kene ısırması, kuduz hayvan ısırması, yılan-akrep sokması vb.). Hayvan yaralanmaları durumunda veteriner hekimin yaralı hayvana ulaşıncaya kadarki sürede çobanın ilk müdahale edebilecek bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Denetim sırasında sorgulanmalıdır.Gerek görüldüğü durumlarda veteriner hekimler tarafından hayvan bakıcılarına veya çobanlara hayvan yaralanmalarında yapılması gereken ilkyardım dersi verilmesi gerekmektedir.
4.2.	Hayvandan bulaşan hastalıklar ve parazitler ve önlemleri konusunda bilgi sahibi midir? (Brusella, zoonoz hastalıklar)	Genel Şart	Çobanlar veya hayvan bakıcıları zoonoz hastalıkları ve parazitler hastalıklarının klinik semptomları ve belirtileri hakkında bilgi birikimine sahip olmalıdır.Hayvanlarda klinik semptomlar orta çıktığında hastalığın yayılmasını önlemek için hayvanları belli bir bölgede tutmak (karantinaya almak vb.) gereklidir.Hayvanlarda hastalığın klinik semptomları ortaya çıktığında bu hayvanlardan elde edilen et ve sütler veteriner onayına kadar kullanılmamalıdır.Hasta hayvanlar tespit edildiği gibi en kısa sürede veteriner hekim çağırılmalıdır.
4.3.	Çalışanlar hayvan bakım, besleme konularında eğitim almış mı?	Tavsiye	Çoban veya hayvan bakıcıları hayvanların yaşına, türüne, cinsiyetine, yetiştirme tarzına ve meranın durumuna göre hayvan bakım ve besleme konusunda bilgi ve beceriye sahip olunmalıdır. Denetçi hayvanların genel morfolojik yapısına bakmalıdır, kaşektik (cılız-zayıf) hayvan olmamalıdır.Gerekli durumlarda veteriner hekimden hayvan bakım ve besleme konusunda belli zaman aralıklarında destek ve eğitim alınmalıdır.Çobanların sürü yönetimi konusunda eğitim aldığına dair belgenin olması Bu işi yapıyor olduğuna dair ilgili resmi bir belgeye (SGK kaydı) sahip olmalıdır.

5. HAYVAN SAĞLIĞI ve HAYVAN YÖNETİMİ			
5.1.	Hayvanların küpe numaraları (bakanlık hayvan sahip bilgileri) mevcut mu? (küpe sorgulama uygulamasından teyit edilmelidir)	Temel Şart	Buzağılar için en geç 20 günde, kuzu ve oğlaklar için en geç 6 ay içinde küpeleme yapılmalıdır. Küpesi olmayan veya küpesi düşen hayvanlarda en kısa sürede küpe temin edilmelidir. Denetçi küpe sorgulaması ile sistemden teyit etmeli ve en az 2 adet/50 hayvan için rastgele küpe numara kaydı yazılmalıdır.
5.2.	Hayvanların giriş-çıkış tarihleri, nakledilen hayvan sayısı ve geldiği-gittiği adresler konusunda bilgiler mevcut mu?	Tavsiye	Hayvanların satın alındığı il, ilçe, köy veya mahalle bilinmeli, hangi il, ilçe, köy veya mahalleye gideceği bilinmeli, hayvanların nakil tarihleri ve nakil süreleri bilinmelidir. Hangi tür hayvan nakledileceği ve hangi yaş aralığındaki hayvanların nakledileceği bilinmelidir.
5.3.	BBT sertifikalı hayvanlar dışında sürüye dahil olacak BBT'siz hayvanlardan sığırlar için 45 gün, koyunlar ve keçiler için 30 gün geçiş uygulaması yapılmış mı? Denetim sırasında yeni gelen hayvanların küpe numaraları teyit edilmelidir.	Temel Şart	Bulaşıcı hastalıkları önlemek ve yayılmasını engellemek için BBT'li sürüye dahil olacak yeni hayvanlar için belli bir süre (sığırlar için <u>45 gün</u> , koyun ve keçiler için <u>30 gün</u>) ayrı bir ortamda tutulmalıdır, yeni gelen hayvanların da kaydı ve işaretlemesi yapılmalıdır.
5.4.	Bu dönem boyunca yeni gelen hayvanlar için fiziki ayırım yapılmış mı? (yemlik, suluk, barınma yeri, vb.)	Temel Şart	Bulaşıcı hastalıkları önlemek ve yayılmasını engellemek için sürüye yeni dahil olan hayvanlar için <u>ayrı barınak, yemlik, suluk ve hayvanlar</u> için kullanılan alet ve ekipmanlar ayrı olması gereklidir. Bu alet ve ekipmanlar ayrı ve korunaklı bir depoda muhafaza edilmelidir.
5.5.	BBT Sertifikalı sürülere BBT'siz hayvan dahil olmuşsa bu hayvanlar için minimum 6 ay boyunca BBT belgesi kapsamında işlem görmüş mü?	Temel Şart	BBT sertifikalı sürülere sertifikasız hayvanlar dahil edilmiş ise bu hayvanlardan elde edilen et ve süte, minimum 6 ay geçmeden sertifika kapsamında herhangi bir işlem yapılmayacaktır, yani ürünler sertifikasız olarak değerlendirilecektir. Sertifikasız hayvanlardan elde edilen et ve süt kesinlikle alınmayacaktır.
5.6.	Aynı Savaş-Ağıl-Damda BBT'li ve BBT'siz aynı türden hayvan var mıdır? (6 ay geçiş süreci hariç)	Temel Şart	Aynı savaş-ağıl-damda BBT'li ve BBT'siz aynı tür hayvanlar bir arada kesinlikle bulunmamalıdır.

5.7.	Bu merada bölgeye uygun ırk tercihi yapılmış mıdır?	Genel Şart	Bölgenin topografik yapısına ve iklim özeliğine uygun yerli hayvan türleri ve ırkları yetiştirilmelidir. Büyükbaş hayvanlar (Güney Anadolu Kırmızısı (Kilis), Yerli Güney Sarı, Yerli Kara, Zavot, Boz Irk, Anadolu Mandası) ve Küçükbaş hayvanlar (Akkaraman Koyunu, Kangal Akkaraman koyunu, Morkaraman koyunu, Dağlıç koyunu, İvesi koyunu, Çine Çapanı koyunu, Güney karaman koyunu, Karagül koyunu, Norduz koyunu, Tuj koyunu, Sakız koyunu, Herik koyunu, Hemşin koyunu, Malya koyunu, Acıpayam koyunu, Kırırcık koyunu, Karayaka koyunu, Gökçeada koyunu, Karacabey merinos koyunu, Anadolu merinos koyunu, Orta Anadolu merinos koyunu, Ramlıç koyunu, Pırlak koyunu, Karya koyunu, Ankara keçesi, Kıl keçisi, Norduz keçisi, Kilis keçisi, Honamlı keçisi) Detaylar 5.8. maddesi açıklamasında tanımlanmıştır
5.8.	Yeni doğan hayvanlar için küpe alınmış mı? Denetim sırasında sorgulanmalı	Temel Şart	Yeni doğan buzağılar için en geç 20 günde ve yeni doğan kuzu ve oğlaklar için de 6 ay içerisinde yetkili kuruluşlar tarafından küpeme işlemleri yapılmalıdır. Denetim sırasında küpe numaraları teyit edilmelidir.
5.9.	Tohumlayan hayvanın küpe numarası kayıt edilmiş midir?	Genel Şart	Tohumluk için kullanılan boğa, koç ve teke'nin küpe numarası mutlaka kaydedilmelidir. Doğal tohumlama yapılmalıdır.
5.10.	Yeni doğan hayvanlar için ağız sütü (kolostrum) en az 24 saat veriliyor mu?	Temel Şart	Yeni doğan buzağıya doğumdan sonraki ilk 6 saat içinde ilk öğünde buzağı vücut ağırlığının yaklaşık %5'i kadar ve doğumdan hemen sonraki ilk günde ise 3-4 öğünde buzağının vücut ağırlığının %10'u kadar kolostrum verilmelidir. Oğlaklara verilecek kolostrum miktarı ilk 24 saatte canlı ağırlığın %10'u kadardır. Doğumdan sonraki ilk gün 4-5 öğüne bölünerek her öğünde kg başına canlı ağırlığı için 100-150 ml olacak şekilde verilmelidir. 2. ve 3. günlerde öğün sayısı 3 öğüne bölünerek, 4. ve 5. günlerde öğün sayısı 2'ye düşürülerek verilecek miktar artırılmalıdır. Yeni doğan kuzular ilk 1 saat içerisinde vücut ağırlığına göre kg başına 50 ml olmak üzere 24 saat içerisinde vücut ağırlığına göre kg başına 200 ml kadar kolostrum alması gereklidir.
5.11.	Yeni doğan hayvanların yeterli gelişim seviyesine ulaşana kadar emzirme yaptırılıyor mu?	Genel Şart	Yeni doğan buzağılar 45 günlüğe kadar emzirmeli, minimum 45 günlük olduktan sonra emzirme sayısı kademeli olarak düşürülmelidir. 60. günden itibaren tamamen emzirme kesilmelidir. Şayet buzağı yeterince gelişmemişse bu süre 80 güne kadar uzatılabilir. Yeni doğan oğlaklar ve kuzular minimum 45-60 gün emzirmelidir. Şayet oğlaklar ve kuzular yeterince gelişmemişse bu süre 90 güne kadar uzatılabilir.

HAZIRLAYAN

YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN

GENEL MÜDÜR

5.12.	Koruyucu veteriner hekim hizmeti alınıyor mu? Aşı ve parazit mücadelesi ile ilgili plan var mı? (En az yılda 1 kez güncellenmelidir) (hangi ilaçlar uygulanmış, hangi aralıklarla uygulanmış)	Temel Şart	Hayvan sağlığının korunması ve sağlıklı kalabilmesi için koruyucu veteriner hekim hizmeti alınmalıdır. Hizmet alınan veteriner hekimin bilgileri kaydedilmelidir. Hayvanlara uygulanacak aşı ve paraziter ilaçlar yılın belli zamanlarında ve aralıklarla planlanarak uygulanmalıdır. Hayvanlara uygulanacak ilaç ve aşılardan isimleri, uygulama dozları ve uygulama zamanları bilinmelidir.
5.13.	Hastalıklı, yaralanmış ve tedavi görmüş hayvan sürü içinde diğer sağlıklı hayvanlardan ayırt edecek şekilde işaretlenmiş mi?	Genel Şart	Hastalık geçirmiş, yaralanmış ve tedavi görmüş hayvanların kontrol ve takibi için diğer sağlıklı hayvanlardan ayırmak için hayvanın uygun bölgelerine (sırt, omuz ve baş) -veteriner hekimin tavsiye ettiği- sprey boya ile işaretlenmelidir.
5.14.	Hayvanlar için Tarsim sigortası yapılmış mı?	Tavsiye	Fotoğraf, fotokopi vb. olarak ve sigorta poliçe numarası kaydedilmelidir.
5.15.	Ölen hayvanın küpe numara kayıtları tutulmalıdır.	Genel Şart	Denetim sırasında ölen hayvanların küpe numaraları teyit edilmelidir
5.16.	Gerekli durumlarda (içe büyüyen boynuzlar gibi) boynuzlar kesiliyor mu? Gerekli durumlarda tırnak bakımı yapılıyor mu?	Tavsiye	Hayvan sağlığı ve refahı için yapılan boynuz kesme ve koterize işlemleri kayıt altına alınmalıdır. Tırnaklarda taban çürüğü, tırnağın yanlış kıvrılması gibi durumlarda müdahale yapılmalı
5.17.	Hayvanların sağlık durumları rutin olarak kontrol ediliyor mu?	Genel Şart	Hayvanların türleri, yaşları, verimine ve gebelik durumlarına bağlı olarak belli aralıklarla çoban veya hayvan bakıcısı tarafından rutin sağlık kontrolleri yapılmalıdır
5.18.	Memeler sağım öncesinde ve sağım sonrasında uygun temizlik malzemeleri ile temizleniyor mu?	Temel Şart	Denetçi denetim sırasında inspeksiyonla (çıplak gözle kontrol) hayvanların memelerini kontrol etmelidir. İnceleme sonucu şüpheli gördüğü (meme şişliği, kızarıklığı, yara ve iltihap vb. durumlar) hayvanların içinde rastgele birkaç hayvanın palpasyon (elle muayene) ile kontrol etmeli ve mastitis (meme yangısı) testi yapmalıdır.
6.	HAYVAN SAĞLIĞI İLAÇLARININ YÖNETİMİ		
6.1.	Hayvanlara uygulanan hayvan sağlığı ilaçları mevzuata uygun mudur? Verilen ilaçlar tavsiye edildiği şekilde kullanılmış mı? S.K.T.'leri uygun mudur?	Temel Şart	Hayvan sağlığı için kullanılan ilaçlar mevzuata uygun olmalı ve mevzuatta belirtilen şekilde uygulanmalı ve uygun koşullarda depolanmalıdır. Uygulanan ilaçların Ürün/Aktif adı, parti no, firma adı, uygulama başlangıç ve sonuç tarihi, tedavisi yapılan hayvan grubu/küpe numarası, kullanılan ilaç miktarı, tedavi bitiş tarihi, ilaç kalıntı arınma süresinin bitiş tarihi, Uygulanan ilaçların hayvanın türe, yaşına, hayvanın gebelik duruma ve verim yönüne bakılarak belli aralıklarla kullanılmalıdır. Kullanım esnasında S.K.T. geçmemiş olmalıdır.
6.2.	Uygulanan hayvan sağlığı ilaçlarının ve ilaçlı yemlerin prospektüsünde tanımlanan süreye dikkat ediliyor mu? (kalıntı)	Temel Şart	Hastalık veya yaralanmalar sonucunda veteriner hekim tarafından uygulanan veya tavsiye edilen ilaçlar kullanıldıklarında prospektüslerinde tanımlanan süre boyunca hayvansal ürünler tüketim ürünü olarak kullanılmamalıdır.

BBT KILAVUZ

Doküman No	ŞM.KY-003
Yayın Tarihi	12.12.2022
Revizyon No	04
Revizyon Tarihi	14.02.2024
Sayfa No	22 / 61

6.3.	İlaçlar etiketinde/prospektüsünde tanımlandığı şekilde kendi ambalajında, reçeteli ve herkesin ulaşamayacağı şekilde mi depolanıyor?	Genel Şart	Veteriner hekim veya hayvan bakıcısı tarafından uygulanan ilaçlar ilaçların kendi etiketinde/prospektüsünde tanımlandığı şekilde kendi reçetesi ve ambalajı ile hayvanların ve çocukların ulaşamayacağı korunaklı bir dolapta depolanmalıdır.
7.	YEM VE SU YÖNETİMİ		
7.1.	Hayvanlar merada temiz suya ulaşabiliyor mu?	Temel Şart	Hayvanların rahatça ulaşabilecekleri nehir, ırmak, derelerin ve doğal göletlerin buldukları meralarda otlatılmalıdır. Nehir, ırmak ve dereler gibi doğal su kaynaklarının yetersiz olması durumunda meralarda yeterli sayıda ve büyüklükte yapay temiz suya sahip gölet oluşturulmalı veya taşıma suluklar ile su verilmelidir.
7.2.	Suya ulaşma imkanı olmama durumunda (su yetersiz olması dahil) su takviyesi için gerekli kaynaklara ulaşabiliyor mu?	Genel Şart	Hayvanların 7/24 saat temiz suya ulaşma imkanı bulunmalıdır. Şayet meralarda veya saya-ağıl-dam gibi hayvan barınaklarında yeterli miktarda temiz su yok ise taşıma suyu (tankerle) ile karşılanmalıdır.
7.3.	Denetim sırasında ağıl bölgesindeki mera hayvanlarının tüketimine uygun olmayan kan unu, balık unu gibi yemler veya çuvallar var mı?	Temel Şart	BBT sertifika denetimi sırasında saya, ağıl ve dam gibi barnakların depolarında ve yemliklerinde kan unu, balık unu gibi yem katkı maddelerinin tespit edilmesi durumunda sertifika alan üreticinin sertifikası iptal edilmelidir.
7.4.	Yemler yağmur, nem gibi olumsuz koşullardan korunacak şekilde mi depolanıyor?	Temel Şart	Yem, yem katkı maddeleri, yalama taşı gibi dış etmenlerden bozulabilecek materyaller yağmur, kar, dolu gibi hava olaylarından korunaklı alanlarda tutulmalıdır.
7.5.	Eğer su tanklardan/depoların sağlanıyorsa tank/depoların periyodik temizliği yapılıyor mu?	Genel Şart	Meralarda veya saya-ağıl-dam gibi hayvan barnaklarında yeterli miktarda suyun ulaşmadığı veya kesintilerin yaşandığı bölgelerde, taşıma suyu ile yapıldığı yerlerde taşıma sırasında kullanılan tanklar taşıma öncesi Bakanlığın izin verdiği temizlik malzemeleri ve dezenfektanlarla temizlenmeli, taşıma sonrasında kullanılacak depo Bakanlığın izin verdiği temizlik malzemeleri ve dezenfektanlarla temizlenmeli ve depolar uzun süreli su kesintilerinde 3 ayda bir, kesinti olmadığı dönemlerde her 6 ayda bir Bakanlığın izin verdiği temizlik malzemeleri ve dezenfektanlarla temizlenip dezenfekte edilmelidir.
8.	HAYVANSAL ÜRÜNLER		
8.1.	Denetimi yapılan meradaki hayvanlardan hayvansal ürün (süt vb.) numunesi alınarak dış laboratuvar sonucu veteriner ilaç kalıntı raporu incelendi mi? Sonuçları uygun mu?	Temel Şart	BBT sertifikalı üreticilerden alınan hayvansal ürünlerde (süt vb.) farmakolojik aktif madde kalıntılarının tarafsız laboratuvar tarafından incelenmesi sonucu hayvansal ürünlerde Farmakolojik aktif maddelerin kalıntıları bulunmamalıdır. Şayet alınan numunelerde Farmakolojik aktif madde tespit edilmişse hayvansal ürünler o üreticiden alınmamalı ve üreticinin sertifikası iptal edilmelidir.

HAZIRLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN
GENEL MÜDÜR

9. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK			
9.1.	Su kullanımını azaltmak, kirliliği azaltmak adına hedefler belirlenmiş mi?	Tavsiye	Su tüketimini azaltmak için ithal hayvanlar yerine yerli hayvan ırklarını tercih ediyor mu? Geleceğe yönelik bu hedefleri var mı? Gübreleri uygun koşullarda saklayıp tarla veya gübre satıcıları ile değerlendirme hedefleri var mı? Saya-ağıl-dam gibi hayvan barınakları ve gübre toplama alanlarının çay, ırmak ve nehir gibi akarsulardan uzak korunaklı bir alanda yapılmalıdır.
9.2.	Seçilen meraların etkin kullanımını sağlamak için çalışmalar yapılıyor mu? (meranın temiz tutulması, atıkların atılmaması vb. uygulamalar)	Tavsiye	Meraların etkin kullanılabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için meralar kademeli olarak hayvan otlatılmasına açılmalı, hayvan gübreleri -varsa- köy veya mahallelerin ortak korunaklı alanlarında toplanmalıdır. Sanayi ve evsel atıklar uygun koşullarda toplatılmalı ve geri dönüşüme gönderilmelidir.
9.3.	Bir sonraki neslin bu işi sürdürmesi için 2. veya 3. nesil de bu işin içerisinde fiili olarak çalışıyor mu?	Tavsiye	Tarım ve hayvancıkla uğraşan ailelerin yıllarca biriktirmiş oldukları bilgileri yeni nesillere aktarması ve bu bilgilerin hayata geçmesi için yeni nesillere imkan ve fırsat yaratılmalıdır.
9.4.	Aynı tür ve cinsteki hayvanlar doğal yollarla mı çiftleştiriliyor?	Tavsiye	Genetik bozulmaların önüne geçmek için aynı tür ve cinsteki yerli ırk hayvanların doğal yollarla çiftleşmesine izin verilmelidir.
10. KAYIT YÖNETİMİ			
10.1.	Tüm faaliyetler ile ilgili kayıtlar en az 1 yıl saklanıyor mu?	Genel Şart	BBT sisteminin gerektirdiği tüm kayıtlar resmi tanımlamalara uygun saklanmak üzere BBT gereği en az 1 yıl boyunca ulaşılabilir olmalıdır. Bir hayvan sürüsünde bulunan hayvanlara ne tür yem verildiğinin kayıtları, sürüye uygulanan ilaçların kayıtları, hayvan sağlığı için veteriner hekim tarafından alınan hizmet kayıtları, açısından kayıtları tutulmalı ve tutulan tüm kayıtlar en az 1 yıl boyunca saklanmalıdır.

4.2 BBT Tarımsal Üretim Şema Programı Kriterleri

Başka Bir Tarım Tarımsal Üretim Şema Programı çerçevesinde kriterler 13 başlık altında tanımlanmıştır. Kriter; Sınıfı ve Kriter ile ilgili denetçinin denetlenen yerden beklentileri aşağıdaki gibidir.

Madde No	Kriterler	Sınıfı	Kriter Detayı
1.	ARAZİ TARİHÇESİ, ARAZİ YÖNETİMİ		
1.1.	Münavebeli ekim mevcut mudur? En az 2 yıl içerisinde baklagil bitkisi ekimi yapılmış mı? En az yılda 1 kez ürün rotasyonu yapılmış mı?	Temel Şart	Münavebeli (Ekim nöbeti, rotasyonu) ekim ile aynı tarla üzerinde farklı kültür bitkilerinin belirli zaman sırası halinde birbirini takip edecek şekilde yetiştirilmesi ve bu sıralamada en az 2 yılda 1 kez baklagil bitkisi yetiştirilmesi gerekmektedir. Baklagil bitkisi yetiştirdiğine dair ÇKS belgesi iyi bir uygulamadır. Müstahsil makbuzu da bu konuyu destekleyen bir kayıttır.
1.2.	Ekim yapılan arazi doğal kaynaklar tahribata uğratılarak mı ekim arazisi haline getirilmiştir?	Genel Şart	Denetçi, ekim yapılan arazinin niteliğini Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü sistemi (https://parselorgu.tkgm.gov.tr/) üzerinden Parsel-pafta sorgulama işlemi yapar. Faaliyetlerine başladığı tarihten itibaren veya 5 yıl içerisinde tarımsal üretim yapmış ise ÇKS belgesi talep edilebilir, gerekirse google earthden faydalanılabilir. Üreticiden -ve mümkünse muhtardan- yazılı ve imzalı beyan talep edilir.
1.3.	Ekim yapılan arazinin sınırları bölgedeki doğal yaşamı etkileyecek şekilde çevrilmiş mi? (set, çit, duvar vb.)	Temel Şart	Tarımsal arazilerde, biyolojik çeşitliliğe, yabani ve doğal yaşama olumsuz etki yaratacak engel (Set, çit, duvar vb.) yapılmamalıdır. Doğal bitkiler (kekik vb. gibi) sınırı belli etmek amacıyla dikilebilir. Doğal yaşamı etkilemeyecek boyutlara tarladan çıkan taşlar gibi taşlarla da sınır oluşturulabilir.
2.	TOPRAK YÖNETİMİ ve TOPRAK İŞLEME		
2.1.	Tarımsal ürünün ekim işlemleri yapılmadan öncesinde yapılmış toprak analizleri var mıdır?	Genel Şart	Resmi kurum, kuruluşların toprak analizi laboratuvar sonuçları dikkate alınacaktır. Akredite laboratuvarından alınmış olması tercih edilir. Toprak analiz sonucuna göre ekilecek tarımsal ürüne karar verilmiş mi? kontrol edilmelidir? Toprak analiz sonucuna göre toprakta bulunan bitki besin maddesi miktarlarını tespit etmek suretiyle o topraklarda yetiştirilecek bitkilerin isteği olan gübre, ürün çeşidi ve miktarları ayarlanmış mıdır? Doğru bir gübreleme bitkinin isteği ve toprak analiz sonucuna göre planlanmalı ve kayıtları tutulmalıdır. Böylece o toprakta yetiştirilecek bitkinin büyümesi ve iyi bir ürün vermesi için hangi besin maddelerinin eksik olduğu tespit edilir ve buna göre ilave gübre uygulaması yapılır. Yetiştiriciliği yapılacak ürün çeşidi seçimi, toprak kaynaklarındaki pH, EC (tuzluluk oranları) dikkate alınarak yapılmalıdır. Toprak analizinde toprak bünyesi de (sınıfı) tespit edilmelidir. Toprak bünyesine uygun ürün çeşidi tercih edilmelidir. (Toprağın bünyesi laboratuvar ortamında, çeşitli yöntemlerle tayin edilir. Fakat kaba olarak arazide de saptanabilir. Laboratuvarda, herhangi bir toprağın içerdiği kum, mil ve silt yüzdeleri bulunduktan sonra, bulunan değerler Bünye Üçgeni denilen üçgene uygulanır ve bünyenin sınıfı (adı) saptanır.)
2.2.	Ürün ekimi yapılırken toprağa uygun ürünler mi tercih edilmiş?	Tavsiye	Ürün ekimi öncesinde toprak analiz sonuçlarına uygun ürün seçilmeli ve gübreleme programı yapılmalıdır.
2.3.	Toprak yapısına uygun olarak işlenmiş midir? (Sürme, çapalama vb)	Temel Şart	Tohum yatağının hazırlanması için toprak, kum, taş ve diğer iri cisimlerden arındırılmalıdır. Yetiştiriciliği yapılacak tarımsal ürüne uygun ekim öncesi ve sonrası modern ve geleneksel (kadim) yöntemler ile işlenmelidir. Bitkinin sağlıklı olabilmesi için öncelikle kök yapısının güçlü olması gerekir. Bitki kökünün sağlıklı gelişimi için ise toprağın iyi işlenip yumuşatılmış, derin bir işleme ile havalandırılmış ve drenajı sağlanmış olması önemlidir. (iyi bir toprak hazırlığı sonrası iyi bir bitki çıkışı sağlanmalıdır.) Tohum yatağı için ideal toprak elde edildikten sonra çok iyi bir tesviye yapılmalıdır. İhtiyaç duyulması halinde çapalama işlemi yapılmalıdır. (Yabancı ot mücadelesi, sulama yerine çapalama işlemi vb.)

2.4.	Toprak erozyonunu engellemek için etkin teknikler uygulanmış mı? (sürme yöntemi, sınırlara toprağı tutucu bitki ekimi, münavebe vb.)	Genel Şart	Eğimli arazilerde tarla eğime paralel olarak sürülmeli ve taraça (seki) yapılmalıdır. Münavebeli (Ekim nöbeti,rotasyonu) ekim ile aynı tarla üzerinde farklı kültür bitkilerinin belirli zaman sırası halinde birbirini takip edecek şekilde yetiştirilmeli ve bu sayede toprak kalitesi iyileştirilerek erozyon önlenmelidir. Tarla sınırlarında maki, bodur ağaç veya çalı türleri tercih edilmelidir.
3.	GÜBRELEME ve GÜBRE YÖNETİMİ		
3.1.	Organik gübreleme teknikleri mi yapıyor (yanık hayvan gübreleri, hümk asit, solucan gübresi vb. doğal gübreler)?	Genel Şart	Müstahtsulama, ilaçlama ve gübreleme takip formu tutulmalıdır. Varsa Solucan gübresi gibi satın alınmış mamuller için fatura kayıtları sorgulanmalıdır. Denetim sırasında tarım arazisinde hayvansal gübrelere ait kalıntılar gözlemlenmeye çalışılmalıdır.
3.2.	Toprak analizine uygun gübreleme (uygun gübre seçimi, zamanlaması, miktarı vb.) mi yapıyor? Gübreleme kayıtları tutuluyor mu (gübre adı, Elde edildiği hayvan türü, uygulayan bilgisi vb.)? En az yılda 1 kez toprak analizleri tekrarlanıyor mu?	Genel Şart	Müstahtsulama, ilaçlama ve gübreleme takip formu tutulmalıdır. Gübreler ziraat mühendisi veya analizi yaptırılan laboratuvarından alınan öneriler çerçevesinde kullanılmalıdır. Yılda en az 1 kez toprak analizi yapılmalıdır. Toprak analizlerinde resmi kurum, kuruluşların toprak analizi laboratuvar sonuçları dikkate alınacaktır. Akredite laboratuvarından alınmış olması tercih edilir. Hatta bu konuda ilgili laboratuvar veya ziraat mühendislerinin tavsiyesine göre hareket edilmesi gerekmektedir.
3.3.	Gübreleme uygulamalarını yapan kişi tecrübeli mi (eğitim kayıtları vb.)? Dış uzman mı kullanıyor?	Genel Şart	Denetçi denetim sırasında uygulamayı yapan kişi çiftçi ise (arazinin sahibi veya kiracı ise) yetkinliğine dair sorular sormalıdır. Örneğin toprak analizi dikkate alındı mı, dekara ne kadar gübre atıldı? Türü ne idi vb.? Eğer dış uzman -ziraat mühendisi veya yetkin firma- desteği alınmış ise uygulama bilgileri kayıt altında tutulmalıdır.
3.4.	Gübreler çevreyi kirletmeyecek şekilde ve uygun depolama koşullarında mı saklanıyor?	Genel Şart	Depolanmış gübrelerin içeriğini gösteren bir stok envanteri (gübrenin tür ve miktarını gösterir şekilde) kayıtları tutulmalı ve en az üç ayda bir güncellenmelidir. Depolanmış organik gübreler için ayrı tahsis edilmiş alanlar kullanılmalıdır. Bu alanlarda özellikle yüzey suları ve yeraltı su kaynaklarının kirlenmesinin önlenmesi amacıyla uygun tedbirler alınmalıdır (betonarme temel, duvarlar veya özel olarak inşa edilmiş sızdırmaz kutular ve yeraltı su kaynaklarından en az 25 metre uzakta depolanmalı vb.). Depo alanlarının çevresindeki döküntü ve sızıntılar temizlenmelidir. Bitki koruma ürünleri ile gübreler aynı ortamda gerekli tedbirler (dökülme, sızma vb gibi) alınmak kaydıyla, kapalı kutular içinde olması koşuluyla birlikte depolanabilir. Gübreler dış çevre koşullarından etkilenmeyecek şekilde branda altında, kapalı yapı içerisinde vb. depolanmalıdır Hasat edilmiş ürünler ile gübreler aynı yerde depolanmamalıdır.
3.5.	Arazide insana ait lağım çamuru kullanılıyor mu? (Kesinlikle kullanılmamalıdır)	Temel Şart	Tarımsal üretim arazisinde, insan lağım çamuru kullanılmamalıdır.
3.6.	Uygulanan gübreler ile ilgili analiz mevcut mudur ve değerleri uygun mudur? Uygunsuzluk veya yetersizlik durumu ile ilgili alınacak tedbirlere ait bilgi ve talimat var mı?	Tavsiye	Uygulanan organik gübrenin N,P,K içeriklerinin ele alındığı bir analiz yapılmalı veya yaptırılmalıdır. Eğer yetersiz besin elementleri varsa -uzman görüşü veya tavsiyesi de alınarak- ilave gübreleme yapılmalıdır Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral Gübreler Ve Toprak Düzenleyiciler İle Mikrobiyal, Enzim İçerikli Ve Diğer Ürünlerin Üretimi, İthalatı Ve Piyasaya Arzına Dair Yönetmelik şartlarında belirtilen ağır metal değerleri uygun olmalıdır. Bu değerlerin üzerindeki değerlere sahip gübre uygulaması kabul edilmemelidir.

3.7.	Kullanılan gübreler ile ilgili -hastalık bulaşması, yabancı ot ve tohum bulaşması, ağır metal içeriği gibi kavramlar dikkate alınarak bir risk değerlendirme yapılmış mıdır?	Tavsiye	Kullanılan gübrelerin hastalık bulaşması, yabancı ot tohumu içeriği, kompostlama yöntemi, ağır metal içeriği, vb. potansiyel risklerin incelendiğini gösteren belgeler bulunmalıdır. Risk değerlendirmesinde yasal zorunluluklara dikkat edilmesi gerekir. Risk analizlerinde kontrol önlemleri, pastörizasyon, fermentasyon (yanmış gübre) gibi tanımlamaların olması beklenir
4.	SULAMA ve SU YÖNETİMİ		
4.1.	Arazide kullanılan suya ait analizler mevcut mudur ve değerleri uygun mudur? Bu analizler en az yılda 1 kez tekrarlanıyor mu? Uygunsuzluk durumu ile ilgili alınacak tedbirlere ait bilgi ve talimat var mı?	Genel Şart	Hasat edilen ürünlerin özellikleri dikkate alınarak risk değerlendirmesi sonuçlarına göre yılda en az 1 kez su analizi yapılmalıdır. Uygunsuzluk durumlarında gerekli tedbirler çiftçi tarafından alınmalıdır. Analiz sonuçlarını değerlendirmek için en güncel YERÜSTÜ SU KALİTESİ YÖNETMELİĞİ'nin Tablo 2, sınıf 2 grubunda yer alan bilgilere bakınız
4.2.	Toprak yapısına, ürün çeşidine (ekim, yetiştirme, bakım, hasat vb. ihtiyaçları), iklim koşullarına uygun olarak sulama yapılıyor mu? Kayıtları tutuluyor mu (uygulama tarihi, miktarı)?	Temel Şart	Müstahsil ilaçlama-Gübreleme-sulama Takip Formu gibi bir kaydın tutulması gerekmektedir. Havza ölçekli tarımsal planlama yapılarak sadece yağmur suları kullanılarak veya minimum su ihtiyacına dayalı ürün çeşitlerinin ekimi yapıyor olmalıdır.
4.3.	Hangi sulama yöntemi kullanılıyor (tercihen damlama sulama, yağmurlama vb.)? Doğru uygulama yapılmış mı? (Artezien/kuyudan su çekiliyorsa kuyu ruhsatı talep edilecektir)	Temel Şart	Uygulanan sulama tekniklerinde su akılcı kullanılmalı ve azalan su kaynakları korunmalıdır. Su tasarrufu yüksek, yağmurlama ve damlama sistemleri vb. modern sistemler tercih edilmelidir. Salma sulama (vahşi sulama) yapılmamalıdır. Müstahsil İlaçlama-Gübreleme-sulama Takip Formu gibi bir kaydın tutulması gerekmektedir. Tarımsal üretimde sulama eğer sondaj-artezyen-kuyudan sağlanıyor ise resmi kuyu ruhsatı (Tarım ve Orman Müd. onaylı) talep edilmelidir. Sondaj-artezyen-kuyu 100 metreden derin olmamalıdır.
4.4.	Su kullanımını optimize etmek veya sarfiyatı azaltmak için ne gibi uygulamalar yapılıyor? (su kullanım kayıtlarına bakılarak kontrol edilecek)	Temel Şart	Tarımsal üretimde suyun koruma-kullanma yöntemiyle tasarrufu öne çıkarılmalıdır. Bölgelerde yağmur suyunun yeterli olduğu veya minimum su ihtiyacı olan ürünlerin üretimine geçilmelidir. Havza ölçekli tarımsal üretim planları yapılarak araziye uygun tarım ürünü tercih edilmelidir. Eğer artezyen/Kuyu varsa sayaç kayıtları veya fatura kayıtları kontrol edilmelidir. Eğer DSİ veya sulama kooperatifleri gibi yerlerden su alımı söz konusu ise burada da faturalara bakılır.
4.5.	Arazideki suyun analiz sonuçlarına uygun ürünlerin ekimi yapılmış mıdır?	Genel Şart	Tarım arazisine uygun ürün seçiminde su analiz sonuçları dikkate alınmalıdır. Özellikle pH ve EC (tuzluluk) değerleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ziraat Mühendisi desteği alınabilir. Tarım arazisi içerisinde veya çevresindeki su kaynaklarının varlığına uygun ürün deseni tercih edilmelidir. Özellikle kuraklık ve iklim krizine karşı BBT tarafından tavsiye edilen mürdümük, gambilya, nohut, yem bezelyesi, fiğ, buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi bitkilerin ekim alanları arttırılmalıdır. Mısır, pamuk, ryegrass gibi su ihtiyacı ve su tüketme kabiliyeti yüksek olması nedeniyle BBT kapsamına girmeyen tarımsal ürünlerin ekim alanları azaltılmalıdır.
4.6.	Eğer arazide işlenmiş arıtma suyu kullanılıyorsa bu suların arıtıldığına (işlendiğine) dair analiz raporları mevcut mudur? Mevzuata uygun mudur? Kullanım izni yetkili mercilerden alınmış mıdır?	Temel Şart	Arıtma suyu kullanımı var ise en az yılda 1 kez analizi akredite laboratuvarlarda yapılmalıdır. Analiz sonuçlarını değerlendirmek için en güncel YERÜSTÜ SU KALİTESİ YÖNETMELİĞİ'nin Tablo 2, sınıf 2 grubunda yer alan bilgilere bakınız.
4.7.	Kullanılan su ile ilgili -ağır metal içeriği, mikrobiyolojik bulaşma kaynakları-gibi kavramlar dikkate alınarak bir risk değerlendirme yapılmış mıdır?	Genel Şart	Risk analizi (acil durumlar/doğal afet gibi, mikro ve ağır metal bulaşma olasılığı gibi) yapılarak kontrol önlemleri oluşturulmalıdır.

4.8.	Eğer su tanklardan/depolardan sağlanıyorsa tank/depoların periyodik temizliği ve dezenfeksiyonu sağlanmış mıdır?	Temel Şart	Su deposu/tankı temizliği, depo içerisinde bulunan yosunlaşma, film tabaka, çamur, cüruf, tortu vb. kalıntıların bertaraf edilmeli ve fiziki temizlik sonrası açığa çıkan yada iç yüzeyde yapışık bulunan, bakteriler için dezenfeksiyon işlemi yapılmalıdır. En az yılda 1 defa su deposu/tankı temizliği ve dezenfeksiyonu yapılmalıdır. Su depoları/tankları temizlik sonrası, Sağlık Bakanlığından ruhsatlandırılmış geniş spektrumlu, dezenfektan biyosidal ürünleri kullanılarak, iç alanları dezenfekte edilmelidir. Yapılacak olan dezenfeksiyon işlemi su deposunun içi için geçerlidir. Bir kayıt varsa iyi uygulamadır
5.	ZARARLILARLA MÜCADELE, BİTKİ KORUMA ÜRÜNLERİ UYGULAMALARI ve YÖNETİMİ		
5.1.	Biyolojik ve kültürel mücadele yöntemleri mi uygulanıyor? Kullanılan biyolojik veya kültürel mücadele malzemelerine (ruhsatlı) ve uygulamalarına ait kayıtlar tutuluyor mu? (Üreticiler bu konuda teşvik edilmelidir)	Tavsiye	Bitkilerin zararlılarına karşı biyolojik mücadele yöntemleri veya kültürel mücadele yöntemleri kullanılmalıdır ve yapılan uygulamalar kayıt altında tutulmalıdır. Üretici, tarım arazisine komşu olan tarlaların sahiplerini veya kiracılarını da bu yöntemlere teşvik etmelidir Biyolojik mücadelede, zararlıların popülasyonlarını düşürmek için kimyasal maddeler yerine diğer canlıların kullanılması uygun görülür. Yetiştiriciliği yapılan tarımsal ürünlerde zararlılar ve yabancı otlar aleyhine çalışan organizmaları kullanmak suretiyle zararlı popülasyonu ekonomik zarar eşiği altında tutmak amaçlanmaktadır. Bu organizmalar predatör, parazitoid, patojen ve vektörlerdir. (Bkz. Dr. Nevzat BİRİŞİK, TEORİDEN PRATIĞE BİYOLOJİK MÜCADELE, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, 1. Baskı Ankara 2012 ve 2. Baskı Ankara 2018) Kültürel mücadele yöntemlerinden kasıt olarak iklime uygun bitki tür veya çeşidinin seçilmesi, toprak yapısına uygun bitki tür veya çeşidinin seçilmesi, sulama suyu kaynağına uygun bitki seçilmesi, bitkilerin uygun aralıklarla dikilmesi, uygun bitki kompozisyonu ve ekim nöbetinin seçilmesi, ekim-dikim ve hasat zamanı usullerine riayet edilmesi, sulama miktarı, şekli ve sıklığının bitkiye ve toprağa göre ayarlanması, gübreleme miktarı, zamanı ve şeklinin ayarlanması, budama ve seyreltme yapılması, toprak işleme ve çapalama, meyvesiz dönemde bitkilerin bakımı, fiziksel olarak hasar görmüş bitki ve bitki kısımlarının doğal yollarla tedavi edilmesi, yetiştiricilikle ilgili hususlara riayet edilmesi, bitkisel üretim alanında ekolojik yaşamın korunarak bu bölgede zararlı düşmanı hayvanların bulundurulması, hijyen kurallarına dikkat edilmesi, malç kullanımı, elle toplama ve imha, hastalık, zararlı ve faydalıların tanınması beklenir. Denetçi denetim sırasında uygulamayı yapan kişi çiftçi ise (arazinin sahibi veya kiracı ise) yetkinliğine dair sorular sormalıdır. Örneğin; Zararlıları tespit edebiliyor mu? Adı ve cinsi vb.? Eğer dış uzman -ziraat mühendisi veya yetkin firma- desteği alınmış ise uygulama bilgileri kayıt altında tutulmalıdır.
5.2.	Biyolojik ve kültürel mücadele yöntemleri "Önleme", "Gözlem ve İzleme" ve Müdahale başlıklarını içeriyor mu?	Genel Şart	Üretici, zararlı oluşumunu ve şiddetini en aza indirebilen ve böylece müdahale ihtiyaçlarını azaltan iyileştirme yöntemlerinin uygulanmasını içeren en az bir faaliyette bulunduğu dair kanıtlar sunmalıdır. Üretici, zararlıların ve bunların doğal düşmanlarının ne zaman ve ne ölçüde oluştuğunu belirlemeye, bu bilgilerden faydalanarak ne tür zararlı yönetim tekniklerine ihtiyaç duyulduğunu tespit etmeye yönelik en az bir faaliyeti uyguladığına dair kanıtlar sunmalıdır. Denetçi denetim sırasında sarı yapışkan plaka, feromon tuzaklar gibi tuzaklar kullanılarak gözlemeleme yapıp yapılmadığına dair kanıtlar aranmalıdır. Üretici, zararlı saldırısının ürünün ekonomik değerini olumsuz yönde etkilediği durumlarda özel zararlı kontrol yöntemleri kullanarak müdahalede bulunulacağına dair kanıtlar sunmalıdır. Mümkün olduğu takdirde kimyasal olmayan yaklaşımlara yer verilmelidir. Resmi Gazete'de yayınlanan en güncel "Aktif madde içermeyen biyosidal ürünler tebliği"ne göre uygun görülen ürünlerin doğru yöntemlerle kullanılmasında sakınca yoktur.
5.3.	Üretilen ürünler yıllık analize tabi tutulmuş mu, sonuçlar ilgili yönetmeliğe (TGK Pestisit kalıntılarının maksimum kriterleri yönetmeliği) uygun mu? Uygunsuzluk durumu (MRL değerinin aşılması) ile ilgili alınacak tedbirlere ait bilgi ve talimat var mı?	Tavsiye	ISO 17025 akredite laboratuvar kullanılarak yapılmış ülke mevzuatında geçen TÜRK GIDA KODEKSİ PESTİSİTLERİN MAKSİMUM KALINTI LİMİTLERİ YÖNETMELİĞİ'ne uygunluk için analiz raporu incelenmeli ve kopyası temin edilmelidir. Uygunsuzluk durumları ile ilgili olarak imha, bu değerlerle ilgili bilgi talep etmeyen ülke veya kuruluşlara satma gibi uygulamalar beklenir, kesinlikle BBT'li olarak alınmaz.

5.4.	Ürün çeşidine uygun olarak uygulama yapılıyor mu? Kayıtları tutuluyor mu (uygulama tarihi, miktarı, aktif, uygulama nedeni, hedef zararlı vb.)? Doğru zamanlarda (hasat ve uygulama süreleri dikkate alınarak) uygulama yapılıyor mu? Reçeteleri var mı? Faturaları var mı?	Genel Şart	Tarımsal ürünlerde görülen hastalık, zararlı, yabancı ot mücadelesinde kullanılan tüm bitki koruma ürünleri hedef zararlıya uygun ve uygulama yapılan tarım ürünü için ruhsatlı olmalı ve uygulamanın etiket bilgilerine veya resmi ruhsat kurumlarının yayınlara göre uygun olduğu doğrulanmalıdır. Kullanılan Ruhsatlı bitki koruma ürünlerinin fatura/fiş kayıtları tutulmalıdır. Uygulanan tüm BKÜ ruhsatlı olmalıdır. Her hangi bir resmi ruhsat programının var olmadığı durumlarda bu konuyla ilgili olarak MEVZUAT'a (KKGK Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü) bakılmalıdır. BKÜ'nün resmi kuruluşlar tarafından nihai onayı için üreticinin yasal arazi denemelerinde yer aldığı durumlarla ilgili olarak KKGK talimatlarına bakılmalıdır. BKÜ seçim kararını alan kişinin reçete yazma belgesi olmalıdır, Uygulama kayıtları tutulmalıdır. Tüm bitki koruma ürünleri uygulamalarına ait kayıtlarda; - Uygulanan tarımsal ürünün adı ve/veya cinsi/türü,- Tarımsal ürünün bulunduğu tarlamanın coğrafi konumu, adı veya adresi,- Uygulama tarihi açık şekilde (gün/ay/yıl) tam tarihi (uygulamanın bir günden fazla sürmesi halinde son tarih),- BKÜ marka adı (formül dahil) veya faydalı organizmalar belirtilecektir; marka adı bilgileri aktif madde içermeyen ürünler ile tutarlı olmalıdır,- Uygulayacak personel,- İşlem yapılan zararlı, hastalık veya yabancı otların genel isimleri,- BKÜ reçetesini yazan teknik sorumlu,- Uygulanan BKÜ ağırlık veya hacim cinsinden miktarı veya toplam su miktarı (veya diğer taşıyıcı araç) ve g/l cinsinden veya bitki koruma maddesi için uluslararası kabul görmüş ölçü birimi cinsinden dozaj miktarı,- Uygulama makinelerinin türleri (farklı cihazların bulunması halinde bunlar ayrı ayrı belirtilmelidir) ve kullanılan yöntemler (örn; tuzak, dumanlama, havadan uygulama veya diğer yöntemler),- BKÜ Hasat öncesi uygulama aralığı kayıt altına alınmış/belirtilmiş olmalıdır. Rehberlik için bakınız: İlaçlama, Sulama & Gübreleme Formu
5.5.	Uygulamada kullanılan biyosidal ürünler hedef ürüne ruhsatlı mı?	Temel Şart	Bitki koruma ürünü seçim kararını alan kişinin reçete yazma belgesi olmalıdır, kayıtları tutulmalıdır. Tarımsal ürünlerde görülen hastalık, zararlı, yabancı ot mücadelesinde kullanılan tüm bitki koruma ürünleri hedef zararlıya uygun ve uygulama yapılan tarım ürünü için ruhsatlı olmalı ve uygulamanın etiket bilgilerine veya resmi ruhsat kurumlarının yayınlara göre uygun olduğu doğrulanmalıdır. Denetçi denetim yaptığı sahada çiftçinin -varsa- kullanmış olduğu BKÜ'den en az 2'sinin kaydını alır ve bu BKÜ'lerin -varsa- etiketinden -yoksa- Bakanlığın BKÜ web sayfasından sorgulama işlemini yapar.
5.6.	Bitki koruma ürün uygulamalarını yapan kişi tecrübeli mi (eğitim kayıtları vb.)? Dış uzman mı kullanıyor?	Temel Şart	Denetçi denetim sırasında uygulamayı yapan kişi çiftçi ise (arazinin sahibi veya kiracı ise) yetkinliğine dair sorular sormalıdır. Örneğin; Uygulama sırasındaki güvenlik tedbirlerini biliyor mu? Doğru dozajlama yapabiliyor mu? (ölçekli kaplar, terazı gibi ekipmanlarına bakılır) Eğer dış uzman -ziraat mühendisi veya yetkin firma- desteği alınmış ise uygulama bilgileri kayıt altında tutulmalıdır. Bu durum ile ilgili olarak ilgili dış uzmanın diplomasına bakılmalıdır. Uygulamayı yapan kişinin BİTKİ KORUMA ÜRÜNLERİNİN UYGULAMA USUL VE ESASLARINA DAİR YÖNETMELİK Hükümlerine bağlı olarak ilgili il/ilçe tarım müdürlüklerinden yetki belgesi bulunmalıdır
5.7.	Bitki Koruma Ürünleri (BKÜ) ürünlerin üzerinde belirtilen şartlarda mı depolanıyor? (Kullanım erişimi sınırlı ve havalandırılmalı ortamda mı?)	Genel Şart	Satın alınan BKÜ üzerindeki saklama usullerine ve mevzuata uygun olarak depolanmalıdır. Depolama alanlarında eğer raf kullanımı varsa alt raflarda sıvı ürünler tutulurken, üst raflarda toz ürünler bulunmalıdır. BKÜ'nün konulduğu raf veya palet vb. malzeme saçılma ve dökülmeleri engelleyecek yapıda, suyu emmeyen materyaleden tercih edilmelidir. Depolama alanında olası tehlikelere karşı güncel SDS (Güvenlik Data Bilgi Formu) ve uygulama talimatları bulundurulmalıdır Depolama alanları yapıları sağlam ve güçlü bir şekilde yapılmalıdır. Bu alanlar kilitli olarak tutulmalıdır. Depolama alanları yüksek sıcaklıklara karşı koruma sağlamalı, yangına dayanıklı malzemelerden yapılmalıdır. Depolama alanlarında oluşabilecek zararlı gazları önlemek amacıyla yeterli doğal veya yapay bir havalandırma bulunmalıdır, Depolama alanları, rafları doğal veya suni olarak aydınlatılmalı, tüm ürün etiketleri kolaylıkla okunabilmelidir. Kimyasal döküntülerini toplamak için depolama alanında diğer noktalara bulaşmayı engelleyecek bir gider veya toplama çukuru bulunabilir veya yoksa talaş-kum, kimyasalı emici özel materyal gibi materyaller kullanılabilir

5.8.	BKÜ uygulamaları için yeterli miktarda ve bakımlı KKD (maske, tulum, gözlük vb.) mevcut mu ve kullanılıyor mu?	Temel Şart	BKÜ uygulama ekipmanlarının doğru çalıştığının kontrolü, son 1 yıl içerisinde uzman bir kişi ya da kurum tarafından yapılmalı, kayıtları tutulmalıdır. BKÜ uygulama ekipmanları çalışır durumda tutulmalı ve bakım, onarım vb. güncel bakımları yapılmalı, kayıtları tutulmalıdır. En az 1 adet tam veya yarım yüz maske bulunmalı ve fişi ile birlikte maskenin koruyucu olduğuna dair kanıtlar aranmalıdır.
5.9.	BKÜ hazırlamasının yapıldığı alanlarda, doğaya veya uygulamayı yapanlara olumsuz etki yapmaması adına güvenilir hazırlama koşulları sağlanmış mı?	Genel Şart	Bitki koruma ürünlerinin üzerindeki etikette bulunan kullanıma hazırlama ve dolun prosedürlerine uyulmalıdır. Aynı bir hazırlama alanı tahsis edilmeli ve bu alanlarda uygun BKÜ ölçüm cihazları (ölçek vb.) bulundurulmalıdır. Denetçi, ilaçların hazırlandığı alanı görmeli ve maske vb. güvenlik tedbirlerinin varlığını kontrol etmelidir.
6.	TOHUM, FİDE YÖNETİMİ		
6.1.	Kullanılan tohumlar yerli-standart- olacak GDO'lu veya hibrit olmayacaktır.	Temel Şart	Kayıt altına alınan çeşitlere ait, sadece laboratuvar kontrolleriyle ticarete arz edilen ve çeşide ait kimliğini ve saflığını doğrulamak için kontrol denemelerine tabi tutulan tohum veya çoğaltım materyalidir. TAGEM tarafından tescillenmiş çeşitler kullanılmalı veya atalık tohum kullanılacaksa ekim öncesi BBT sertifikasyon birimine sorulmalı ve çeşit onaylandıktan sonra ekilmelidir. Tohuma ait fatura, belge -varsa-ambalajı kanıt olarak saklanmalıdır
6.2.	Kullanılan fideler yerli-standart-tohumlardan elde edilmiş olacak, GDO'lu veya hibrit tohumlardan elde edilmiş olmayacaktır.	Temel Şart	6.1. maddesinde tanımlanan tohumlardan elde edilmiş fideler olmalıdır. Tohuma ve fidete ait fatura, belge -varsa-ambalajı kanıt olarak saklanmalıdır
6.3.	Tohumlar uygun koşullarda (kuru, serin, güneşten uzak) muhafaza ediliyor mu?	Temel Şart	Tohumlar uygun koşullarda saklanabilmesi için kuru, serin ve ışık almayan bir ortamda tutulmalıdır. Kurutulan tohumlar kısa süreli saklama için hava geçiren kese, çuval vb. konulmalı ve ışık almayan, serin ve kuru bir ortamda saklanmalıdır. Denetçi bu koşulları sorgulamalıdır. Muhafaza koşulları için -varsa- ambalajı üzerindeki şartlara dikkat ediliyor mu? Tavsiye olarak tohumların 0-5 °C arasındaki sıcaklıkta, Bağıl nemimin %50-60 arasında depolanması gerekmektedir.
6.4.	Fideler uygun koşullarda mı yetiştiriliyor? (toprakta yabancı ot bulunmamalı, toprak ve yetiştirme ortamı kirleticilerden korunmalı)	Genel Şart	Fidelerin bütün kısımlarının sağlıklı ve sağlam olmasına dikkat edilmelidir. Diri, kuru maddece zengin toprak veya torfta yetiştirilen fidelerin tümü aynı büyüklükte ve gelişme döneminde olmalıdır. Fideler çok fazla boylanmamalı, kalın ve kuvvetli olmalıdır. Kök sistemi tam ve sağlam olmalı, üzerinde bir miktar toprak bulunmalıdır. Don tehlikesi gibi olumsuz hava koşullarına karşı fideler yastıklarda (fideleri örtü altında koruyacak şekilde) yetiştirilmelidir. Bölgeler arası hastalık, zararlı taşınmaları ve bulaşma, yayılma risklerinden dolayı fide üretimi, ekim yapılacak tarlada veya tercihen tarlanın yakın çevresinde olmalıdır. Fide üretimi esnasında yabancı otlar ve hastalıklı fideler uzaklaştırılmalıdır.
7.	TOPRAK İŞLEME, GÜBRELEME, BİTKİ KORUMA ÜRÜNLERİ KULLANIMI ve HASATTA KULLANILAN MAKİNE ve EKİPMANLARIN YÖNETİMİ		
7.1.	Uygulamalarda kullanılan ekipmanlar temiz ve bakımlı mıdır?	Genel Şart	Tüm uygulamalarda kullanılan toprak işleme-bakım-hayat ekipmanları ile gübre ve bitki koruma ürünleri uygulama ekipmanları her yapılan uygulama sonrası temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir. Denetçi Traktör için en azında vize işlemlerine ait kayıtları görmelidir. Eğer bulunduğu bölgede tamir-onarım-bakım için götürdüğü bir servis varsa bu servis firmasının fatura veya teknik servis formunu göstermelidir. Kullanılan bütün ekipmanların bakımlı ve temiz olması hem uygulanan materyalin doğru uygulanmasını hem de doğanın daha az kirlenmesini sağlayacaktır. Denetçi bu ekipmanların temizliğini görsel olarak kontrol eder

7.2.	Bitki koruma ürünlerinde kullanılan makine ve ekipmanlarda kullanılan ölçekli kaplar ve malzemeler kalibreli veya doğrulamaya tabi mi?	Genel Şart	BKÜ miktar ölçümünde kullanılan ölçü kapları (ağırlık-hacim ölçer vb.) doğru ölçüm sağlamalıdır. Bu amaçla bu ölçü kapları ISO 17025 akreditasyonu bir kuruluşta uluslararası izlenebilir referans cihaza karşı kalibre ettirilmeli ve hacimi veya ağırlığı bilinen bir materyal ile bu ölçü kapları doğrulanmalıdır. Denetçi kalibrasyon veya doğrulama kayıtlarını sorgulamalıdır.
8.	ÇEVRESEL ETKİ ve DOĞAL TABİATIN KORUNMASI		
8.1.	BKÜ ve diğer kimyasal kapları -kullanım tarihi geçmiş dahil- doğayı kirletmeyecek şekilde imha ediliyor mu?	Genel Şart	Aktif madde içeren son kullanım tarihi dolmuş BKÜ'leri ve BKÜ'leri ile kirlenmiş kapları kullanımı sonrasında -atık kimyasal kaplar içerdikleri aktif maddelerden dolayı tehlikeli atık kapsamında değerlendirilmekte- tehlikeli atıklar için geçerli olan yasal düzenleme ve mevzuatlara göre atıklar imha edilmelidir. Denetçi burada onaylı tehlikeli atık imha firmasına teslim irsaliye veya kayıtlarını sorgular. BKÜ ile kirlenmiş ambalaj atıklarının çevreyi kirletmemesi ve tekrar kullanılmak adına kapların altlarını delmek, sızdırmazlığı sağlanmış ve elin giremeyeceği ve kilitli atık konteynerlerine atmak gibi uygulamalar gözlemlenmelidir. Denetlenilen alanda gelişigüzel atılmış ve çevreye saçılmış ambalajlar bulunmamalıdır
8.2.	BKÜ uygulama ekipmanlarındaki kalıntıların çevreyi kirletmemesi adına temizliğinin güvenilir koşullarda yapılmasını sağlayacak alanlar tasarlanmış mı ve yapılıyor mu?	Genel Şart	Denetçi, BKÜ ürünlerinin hazırlanması ve uygulama sonrasında Pulverizatör gibi uygulama ekipmanlarının içinde kalan BKÜ'leri temizlemek için ayrı bir alan olup olmadığını sorar, hazırlama alanını kontrol eder. Bu alanın zemininin sızdırmaz yapıda ve döküntüleri toplayacak şekilde olması gerekmektedir. Bu alanda aynı zamanda BKÜ uygulama ekipmanlarının temizlenmesi ile ilgili talimatlar ve uyarıların bulunması iyi bir uygulamadır. Ek olarak hem uygulama sırasında hem de sonrasında temizlik yaparken maske vb. KKD malzemelerinin bulunması önemlidir.
8.3.	Arazinin çevresindeki doğal flora, faunayı, habitatı etkilemeyecek uygulamalar yürütülüyor mu?	Genel Şart	BKÜ uygulama yapılmadan önce komşu tarlalardaki ürün deseni, tozlanma, çiçeklenme dönemleri gibi etkenler dikkate alınmalı, bununla birlikte bölgede bulunan arıcılık faaliyetleri gibi ve doğal habitat, flora, fauna dikkate alınarak en uygun zamanda ve dozajda uygulama yapılmalıdır. Denetçi çevreye saçılmış BKÜ kapları, Gübre çuvalları vb. görmemelidir. Doğal yaşamı korumak adına arazi çitlerle/duvarla çevrilmemelidir.
9.	SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK		
9.1.	Su kullanımını azaltmak, gübre kullanımını azaltmak, toprak kaybını azaltmak adına hedefler belirlenmiş mi?	Tavsiye	Tarımda su tasarrufu için basınçlı sulama yöntemlerinin uygulanması, kapalı su iletim ve dağıtım sistemlerinin tesis edilmesi, artırmış atık suların kullanımı, yağmur suyu hasadı, çiftçilerin eğitimi gibi önlemler alınabilir. Yağmurlama ve damlama sulama gibi su kaybının daha az olduğu sulama sistemleri tercih edilmelidir. Denetçi bir önceki sene ile mevcut sene arasında tüketilen su miktarına bakabilir. Tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması için pestisit ve kimyasal gübre kullanımını azaltılmalı, pestisitlerin yerine biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımı yaygınlaştırılmalı, kimyasal gübre yerine de kompost, yeşil, yanmış doğal hayvan gübrelerinin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır. Denetçi bir önceki sene ile mevcut sene arasında tüketilen gübre türü ve miktarına, BKÜ türü ve miktarına bakabilir.
9.2.	Hasat paralelinde tohumluk ayrılıyor mu?	Tavsiye	BBT sertifikasyon kapsamında önerilen tohumluklar kullanılarak elde edilen mahsulün satışının yanı sıra sürdürülebilirliğin sağlanması, gen kaynaklarımızın korunması ve gelecek nesillerin de bu tohumları kullanımının artırılması, yaygınlaştırılması ve çoğaltılması amacıyla bir sonraki veya diğer senelerde ekilmek üzere tohumluk ayrılmalıdır. Denetçi denetlediği yerde o anda ayrılmış veya kurutulmakta olan tohum varlığını veya depoda tohum varlığını sorgular.
9.3.	Bir sonraki neslin bu işi sürdürmesi için 2. veya 3. nesil de bu işin içerisinde fiili olarak çalışıyor mu?	Tavsiye	Bu işi yürüten ilk nesil tarımda gerçekleştirilen tüm BBT sertifikasyon süreçleri, tarımsal üretim teknikleri gibi konularda tecrübelerini, bilgi birikimlerini sonraki nesillere aktarmalıdır. Denetçi bu işin ne kadar süredir yapıldığı not alır. Bu işi yapan kişinin çocukları veya torunlarının veya akrabalarının bu işin içinde olup olmadığını sorgular.
10.	ÇALIŞAN SAĞLIĞI ve REFAHI, ÜRÜN GÜVENLİĞİ		

10.1.	Çalışanlardan hasat döneminde buluşmaları engellemek için seygar tuvalet ve hijyen imkanları sağlanıyor mu?	Genel Şart	Üretim yapılan tarım arazisinde, insandan insana veya insanlardan tarımsal ürüne geçebilecek veya oluşabilecek salgınları önlemek amacıyla tarımsal arazi yakınında seygar tuvalet veya tuvalet alanı gösterilmelidir. Hijyen tedbirleri alınmalıdır. (Örn: Sabun veya dezenfektan bulundurulmalıdır.) Denetçi seygar tuvalet veya yakın bir noktaya oluşturulmuş tuvalet varlığını sorgular. Kanıt olarak fotoğrafını çeker. Hijyenik çalışma imkanları olarak akar su veya el yıkamaya imkan verecek su kaynak varlığını sorgular. Çalışanlara tek kullanımlık eldiven imkanları veya KKD verilmişse varlığını sorgular.
10.2.	Çalışanlar en az yılda 1 kez sağlık taramasından geçiriliyor mu? Bu taramalara ait kayıtlar var mı?	Tavsiye	Çalışanlar yılda en az 1 defa sağlık kontrolleri yapılmalı ve kayıtları tutulmalıdır. Bulaşıcı hastalıkların insandan insana veya tarımsal ürüne geçmesi riski göz önünde bulundurulmalıdır. Rastgele en az 2 çalışanın sağlık tarama raporu not edilir (hangi tarihte, hangi analizler yapılmış) veya asgari olarak aile hekiminden sağlık raporu alınmış mı bakılır.
10.3.	Bitkisel ürünlerin üretilmesi (tarımsal faaliyetler) sırasında olabilecek kaza ve yaralanmalar ile ilgili risk analizleri var mıdır?	Tavsiye	Tarımsal faaliyetler esnasında kullanılan ekipmanların düzenli bakım ve temizlikleri yapılmalıdır. İş güvenliği açısından tehlike yaratabilecek tehditlere karşılık önlemler alınmalıdır. (Ör: KKD: Eldiven, gözlük, güneş kremi bulundurulmalıdır.) Bu konuda bir iş sağlığı ve güvenliği uzmanından destek alınmalıdır. Ekipmanlar kaza ve yaralanmaları en azda tutmak için uygun seviyede olmalıdır (Ör: Traktörde koruma demirlerinin bulunması vb.)
10.4.	Bitkisel ürünlerin üretilmesi (tarımsal faaliyetler) sırasında olabilecek kaza ve yaralanmalar ile ilgili asgari eğitimlere sahip en az bir çalışan mevcut mu? (İlk yardım eğitimi, SDS'lerin (güvenlik bilgi formlarının) okunması konusunda yetkinlik)	Genel Şart	Üreticiler, tarımsal faaliyetler sırasında oluşabilecek kaza veya yaralanmalara karşı ilk yardım eğitimi almış olmalıdır. Denetçi, ilk yardım konusunda soru sorarak tespit etmelidir. İlk yardımcı belgesi varsa kayıt edilmelidir.
11.	BİTKİSEL ÜRÜNLER ve PESTİSİT KALINTILARI		
11.1.	Denetimi yapılan sahadaki ürünlerden numune alınarak dış laboratuvar sonucu Pestisit kalıntı raporu incelendi mi? Sonuçları uygun mu?	Temel Şart	Bitkisel üretimde kullanılan kimyasalların gıda zincirinde yarattığı risklerin ölçülmesi, takibi ve raporlanması: Ülkemizde gerek üretim aşamasında (hasat öncesi) gerekse üretim sonrası (hasat sonrası ve satış noktalarında) olmak üzere "pestisit kalıntısı ile mücadele" programı yürütülmelidir. Bu programın sonuçları uygun olmadığı takdirde ürün bazı sınırlama veya yasaklama getirilebilmektedir. Denetçi denetim yaptığı yerdeki ürünlerden analiz için yeterli olacak şekilde yanında getirdiği ambalajın içerisine bir paket analiz edilmek üzere bir paket ise problem-itiraz durumunda kullanmak üzere 2 paralelli örnek alır ve yanında getirdiği -plastik klipli- mühür ile mühürlür. Ve numune alma formuna işler. Soru listesine ise mühür numarasını yazar. Analiz raporu bu belgenin ekine mutlaka denetim kanıtı olarak konulmalıdır. Bir nüshası denetlenen kişiye iletilmelidir.
12.	HASAT VE HASAT YÖNETİMİ		
12.1.	Tohumluk hasadında kullanılan makineler/ekipmanlar etkin temizlenmiş midir? Kayıtları var mıdır?	Genel Şart	Hasat işlemleri başlamadan önce ve sonrasında tohumluk saflığını korumak amacıyla hasat makinesi ve ekipmanları temizlenmeli, yabancı tohumlar uzaklaştırılmalıdır. Temizleme işlemlerinin kayıtları tutulmalıdır.
12.2.	Hasat ve nakliyesinde kullanılan araçlar/ekipmanların temizliği ile ilgili risk analizi yapılmış mıdır? Temiz ve bakımlı mıdır?	Temel Şart	Hasat edilen ürünlerin nakliyesi öncesinde nakliye yapılacak araç ve ekipmanlar temiz olmalıdır. Temizleme işlemlerinin kayıtları tutulmalıdır. Denetçi kayıtlara ek olarak hasatta ve nakliyede kullanılan kasa, araç kasası, sele vb. materyallerin temizlikleri ile ilgili fotoğraf alır.
12.3.	Hasat edilen ürünlerin konulduğu ambalajlar (kasa, poşet vb.) ürüne uygun mudur?	Temel Şart	Hasat edilen ürünlere uygun ambalaj tercih edilmelidir. Ambalajlarda Gıdaya uygunluk adına çatal bardak sembolü sorgulanabilir, ambalaj tedarikçisinin işletme kayıt belgesi sorgulanabilir. http://ggbs.tarim.gov.tr/cis/servlet/StartCISPage?PAGEURL=/FSIS/ggbs.onaylisletmeSorgu.html&POPUPTITLE=AnaMenu gibi noktalardan sorgulanabilir
13.	KAYIT YÖNETİMİ		
13.1.	Tüm faaliyetler ile ilgili kayıtlar en az 2 yıl saklanıyor mu?	Temel Şart	Sertifikasyon süreci boyunca istenilen tüm kayıtlar en az 2 yıl boyunca saklanmalıdır. Denetçi 2. yıldan sonra 2 yıl önceki BKÜ uygulama kaydı gibi temel kayıtları sorgular ve kaydeder

4.3 BBT Fide Fidan Grubu Şema Programı Kriterleri

Başka Bir Fide Fidan Grubu Şema Programı çerçevesinde kriterler 12 başlık altında tanımlanmıştır. Kriter; Sınıfı ve Kriter ile ilgili denetçinin denetlenen yerden beklentileri aşağıdaki gibidir.

Madde No	Kriterler	Sınıfı	Kriter Detayı
1.	ARAZİ ve TOPRAK YÖNETİMİ		
1.1	Üretim yapılan tarım arazisi doğal kaynaklar tahribata uğratılarak mı tarım arazisi haline getirilmiştir?	Temel Şart	Denetçi, ekim yapılan arazinin niteliğini Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü sistemi (https://parselorgu.tkgm.gov.tr/) üzerinden Parsel-pafta sorgulama işlemi yapar. Tarım arazisi mera alanı içerisinde ise mera alanlarına zarar verebilecek tüm işlemlerden (tarımsal ilaç, inorganik gübre vb.) davranıştan kaçınılmalıdır. Eğer üretim arazisi aynı zamanda yıl boyunca mera olarak kullanılıyorsa doğa ile uyumlu üretim teknikleri ile üretim yapılmalıdır. Faaliyetlerine başladığı tarihten itibaren veya 5 yıl içerisinde tarımsal üretim yapmış ise ÇKS belgesi talep edilebilir, gerekirse google earthden faydalanılabilir. Üreticiden -ve mümkünse muhtardan- yazılı ve imzalı beyan talep edilir. Üretim yapılan tarımsal arazi hafriyat yığılmasıyla oluşturulan, kot farklarının büyük iş makineleriyle yok edilerek düzlenmiş vb. doğal topografyanın bozulmasıyla elde edilemez.
1.2	Mera alanı içerisinde üretim yapılan arazinin sınırları bölgedeki doğal yaşamı etkileyecek şekilde çevrilmiş mi? (set, çit, duvar vb.)	Temel Şart	Mera alanı haricindeki tarımsal arazilerde meyve ağacı vb. yetiştiriciliği esnasında arazi çevresinin tel vb. ile çevrilmesinde sakınca yoktur. Ancak meyve ağacı vb. yetiştiricilik yapılan yer aynı zamanda yıl boyunca mera vasfına sahipse arazi çevresinin tel vb. ile çevrilmesi kabul edilemezdir. Üretim arazisi aynı zamanda yıl boyunca mera olarak kullanılıyorsa yapılan tüm üretici faaliyetlerde biyolojik çeşitliliğe, yabani ve doğal yaşama olumsuz etki yaratacak engel (Set, çit, duvar vb.) yapılmamalıdır. Doğal bitkiler (kekik vb. gibi) ve geleneksel taş duvarlar sınırı belli etmek amacıyla kullanılabilir.
1.3	Tarım arazisine ait toprak analizleri var mıdır?	Genel Şart	Resmi kurum, kuruluşların toprak analizi laboratuvar sonuçları dikkate alınacaktır. Akredite laboratuvardan alınmış olması tercih edilir. Her yıl toprak analizi yapılması iyi bir uygulamadır. Toprak analiz sonucuna göre toprakta bulunan bitki besin maddesi miktarlarını tespit etmek suretiyle o topraklarda yetiştirilecek bitkilerin isteği olan gübre, ürün çeşidi ve miktarları ayarlanmış mıdır? Doğru bir gübreleme bitkinin isteği ve toprak analiz sonucuna göre planlanmalı ve kayıtları tutulmalıdır. Böylece o toprakta yetiştirilecek bitkinin büyümesi ve iyi bir ürün vermesi için hangi besin maddelerinin eksik olduğu tespit edilir ve buna göre ilave gübre uygulaması planlanır ve yapılır. Toprak analizinde toprak bünyesi de (sınıfı) tespit edilmelidir. Toprak bünyesine uygun ürün çeşidi tercih edilmelidir. (Toprağın bünyesi laboratuvar ortamında, çeşitli yöntemlerle tayin edilir. Fakat kaba olarak arazide de saptanabilir. Laboratuvar, herhangi bir toprağın içerdiği kum, mil ve silt yüzdeleri bulunduktan sonra, bulunan değerler Bünye Üçgeni denilen üçgene uygulanır ve bünyenin sınıfı (adı) saptanır.
1.4	Toprak erozyonunu engellemek için etkin	Temel Şart	Eğimli arazilerde tarla eğime paralel olarak sürüm yapılmalıdır.

	teknikler uygulanmış mı? (sürme yöntemi, sınırlara toprağı tutucu bitki ekimi, münavebe vb.)		Münavebeli (Ekim nöbeti,rotasyonu) ekim ile aynı tarla üzerinde farklı kültür bitkilerinin belirli zaman sırası halinde birbirini takip edecek şekilde yetiştirilmeli ve bu sayede toprak kalitesi iyileştirilerek erozyon önlenmelidir. Tarla sınırlarında maki, bodur ağaç veya çalı türleri tercih edilmelidir.
1.5	Münavebe mevcut mudur? Baklagiller ve tahıllar münavebe içerisinde yer alıyor mu?	Genel Şart	Münavebe yöntemi ile baklagiller ve tahılların yetiştirilmesine teşvik edilir bu sayede hem toprak verimliliği hem de tarım ile hayvancılığın bir bütünlüğü sağlanmaktadır. En az 2 yılda 1 kez baklagil veya tahıl yetiştirilmesi iyi bir uygulamadır. Çok yıllık ağaç vb. bitkilerin yetiştiriciliği ile birlikte ara ekim baklagil ve tahıl ekilmesi iyi bir uygulamadır. Münavebe ile aynı tarla üzerinde farklı kültür bitkilerinin belirli zaman sırası halinde birbirini takip edecek şekilde yetiştirilmesidir. Baklagil bitkisi yetiştirdiğine dair ÇKS belgesi iyi bir uygulamadır. Müstahsil makbuzu da bu konuyu destekleyen bir kayıttır.
2.	ÜRETİM MATERYALİ YÖNETİMİ		
2.1	Tür ve anaç seçimi bölge koşullarına uyumlu mudur?	Temel Şart	Yetiştiriciliği yapılacak olan ürünün, Ekolojik Faktörleri (İklim, toprak, doğal kaynakların varlığı, bakı, rakım) ile Ekonomik faktörleri (Ulaşım, Su ve enerji kaynaklarına uzaklık, Arazi ıslahı -temizlik, tesviye-) dikkate alınmalı ve yetiştirme amacına uygun yer seçilmelidir. (Örneğin; Genellikle sebzeler düz yerlerde, zorunlu olduğu durumlarda da hafif meyilli (%1-2) yerlerde yetiştirilirler. Böylece toprak işleme, sulama, hasat işlemleri ve diğer kültürel uygulamalar düz yerlerde kolaylaşmaktadır.) Bir yerde daha önce yetiştirilmiş tür ve çeşitler, o yörede hangi tür ve çeşitlerin yetiştiriciliğine karar verilmesine yardımcı olmaktadır. Tesisinde birden fazla tür seçimi olumsuz iklim olayları, hastalık ve zararlıların etkilerinin azaltılabilmesi açısından da iyi bir uygulamadır. (Örneğin; Zeytin bahçesi içerisinde incir ağacına yer verilmesi iyi bir uygulamadır.) Yetiştiriciliği yapılan tür ve anaç seçimi yerli çeşit olmalıdır. Satın alındı ise belge sorgulanmalıdır. Kendi üretimi ise üretim tesisi veya yeri görülmelidir. Doğrudan yerli türler üretilmeli eğer anaç kullanımı söz konusu ise aşı uygulamasında kullanılacak üretim materyalinde de yerli olması iyi bir uygulamadır. Üreticinin bilgisi ve tecrübesi anaç seçimini de doğrudan etkileyebilmektedir. Denetçi üreticiye üretimi gerçekleştirdiği ürünlerin tür bilgileri hakkında sorular yönlendirmelidir. (Örneğin; tür ve çeşitlerin tozlayıcısını sorgulama, erkencilik ve geçcilik durumu) Yetiştiriciliği yapılacak ürün mümkün olduğunca doğal ve kadim üretim teknikleri ile çoğaltılmış olmalıdır.
2.2	Tür seçiminde üretici, yetiştirilen üretim materyalinin hastalık ve zararlılara karşı dayanıklılık gibi özelliklerini değerlendiriyor mu?	Genel Şart	Üretici üretim materyalinin cinsi, türü ve bu türlerin bölge koşulları ile doğal kaynakların varlığına uyumluluğunun bilincinde olmalı ve tür seçiminde bu hususları kontrol etmelidir.
2.3	Üretim materyalinin kalitesine yönelik bir belge bulunuyor mu, garantisini mevcut mudur?	Genel Şart	Üretim materyalinin sertifika tür saflığı, tür adı, parti numarası ve üretim materyali satıcısı vb. kalitesine ait bir kayıt veya sertifika bulunmalıdır. (zararlılardan, hastalık ve virüslerden arındırılmış vb.) Üretim materyallerinin kalite sertifikaları mevzuata veya amaca uygun olduğunu gösteren kayıtlar bulunmalıdır. 5 yıl ve daha eski kurulmuş bahçelerde belge kayıpları söz konusu olabildiği için diğer uygulamalardan (Ada-parcel sorgulama, eski üretim yıllarına ait fiş fatura kayıtları vb.) destek alınabilir. Kanıtlanabilirliğini gösteren herhangi bir kaynak ile üretici sorumludur.
2.4	Kullanılan üretim materyali yerli midir? GDO'lu mudur?	Temel Şart	Kullanılan üretim materyali yerli olmalı, GDO'lu olmamalıdır. Kullanılacak tohum, fide, fidan, anaç, misel, çelik, yumru gibi çoğaltım materyalinden elde edilmiş, üretilmiş olmalıdır.
2.5	Çiftlik içi üretim materyali anaç üretimi var ise bitki besleme	Temel Şart	Yönetmeliğin izin vermediği sentetik bitki besleme ve büyütme maddeleri ile hormonlar anaçların üretimi sırasında (fide, fidan vb.) kullanılmamalıdır. Denetçi depolarda bu maddelerin varlığını kontrol eder.

HAZIRLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN
GENEL MÜDÜR

	ve büyüme hormonu kullanılıyor mu?		Tohumlar sentetik pestisitler, radyasyon veya mikrodalga ile muamele görmemiş olmalıdır.
2.6	Çiftlik içi üretim materyali (fide-fidan vb.) üretimi var ise uygun koşullarda mı yetiştiriliyor?	Temel Şart	Üretim materyalinin bütün kısımlarının sağlıklı ve sağlam olmasına dikkat edilmelidir. Diri, kuru maddece zengin toprak veya torfta yetiştirilmelidir. Kök sistemi tam ve sağlam olmalı, üzerinde bir miktar toprak bulunmalıdır. Don tehlikesi gibi olumsuz hava koşullarına karşı üretim materyali korunma ve yetiştirme alanına sahip olmalıdır. Bölgeler arası hastalık, zararlı taşınmaları ve bulaşma, yayılma risklerinden dolayı üretim materyali üretimi, ekim yapılacak tarlada veya tercihen tarlanın yakın çevresinde olmalıdır. Üretim materyali üretimi esnasında hastalıklı üretim materyali uzaklaştırılmalıdır. Toprakta her türlü kirleticiden korunmalıdır. Üretim süresince bitki koruma ürünleri kullanılmamalıdır.
3.	GÜBRELEME ve GÜBRE YÖNETİMİ		
3.1	Organik veya inorganik gübreleme yapılıyor mu? Uygulama, zaman ve teknikleri kayıt altına alınıyor mu?	Temel Şart	Uygulamalara ait kayıtlarda uygulamayı yapan kişi, yapıldığı tarih, ürünün markası ve cinsi, konsantrasyon (N,P,K) bilgisi, ürünün miktarı, uygulama alanı büyüklüğü ve bitki türü belirtilmelidir. Uygulama makinelerinin türü ve uygulama yöntemleri belirtilmelidir. (örn; sulama ile birlikte vb.) Müstahsil sulama ve gübreleme takip formu tutulmalıdır. Satın alınmış mamuller için fatura kayıtları sorgulanmalıdır. Eğer uygulama yapılacak üretim arazisi aynı zamanda yıl boyunca mera olarak kullanılıyorsa kesinlikle inorganik gübreleme yapılmamalıdır. Sadece organik gübreleme ile üretim yapılmalıdır. Denetim sırasında tarım arazisinde hayvansal gübrelere ait kalıntılar gözlemlenmeye çalışılmalıdır.
3.2	Toprak analizine uygun gübreleme (uygun gübre seçimi, zamanlaması, miktarı vb.) mi yapılıyor? Gübreleme kayıtları tutuluyor mu (gübre adı, Elde edildiği hayvan türü, uygulayan bilgisi vb.)? En az yılda 1 kez toprak analizleri tekrarlanıyor mu?	Genel Şart	Müstahsil sulama ve gübreleme takip formu tutulmalıdır. Gübreler ziraat mühendisi veya analizi yaptırılan laboratuvarından alınan öneriler çerçevesinde kullanılmalıdır. Yılda en az 1 kez toprak analizi yapılmalıdır. Toprak analizlerinde resmi kurum, kuruluşların toprak analizi laboratuvar sonuçları dikkate alınacaktır. Akredite laboratuvarından alınmış olması tercih edilir. Hatta bu konuda ilgili laboratuvar veya ziraat mühendislerinin tavsiyesine göre hareket edilmesi gerekmektedir.
3.3	Gübreleme uygulamalarını yapan kişi tecrübeli mi? (Eğitim kayıtları vb.) Dış uzman mı kullanıyor?	Genel Şart	Denetçi denetim sırasında uygulamayı yapan kişi çiftçi ise (arazinin sahibi veya kiracı ise) yetkinliğine dair sorular sormalıdır. Örneğin, toprak analizi dikkate alındı mı, dekara ne kadar gübre atıldı, gübrenin türü nedir? Eğer dış uzman -ziraat mühendisi veya yetkin firma- desteği alınmış ise uygulama bilgileri kayıt altında tutulmalıdır.
3.4	Gübreler çevreyi kirletmeyecek şekilde ve uygun depolama koşullarında mı saklanıyor?	Genel Şart	Depolanan gübrelerin içeriğini gösteren bir stok envanteri (gübrenin tür ve miktarını gösterir şekilde) kayıtları tutulmalı ve en az üç ayda bir güncellenmelidir. İnorganik gübreler güneş, don vb. olumsuz hava koşullarından korunmalıdır. Risk değerlendirmesine bağlı olarak plastik örtüler kabul edilebilir. Doğrudan toprak üzerinde depolama yapılmamalıdır. Depo alanı içerisindeki döküntü ve sızıntılar temizlenmelidir. Depolanan organik gübreler için ayrı tahsis edilmiş alanlar kullanılmalıdır. Bu alanlarda özellikle yüzey suları ve yeraltı su kaynaklarının kirlenmesinin önlenmesi amacıyla uygun tedbirler alınmalıdır (betonarme temel, duvarlar veya özel olarak inşa edilmiş sızdırmaz kutular ve yeraltı su kaynaklarından en az 25 metre uzakta depolanmalı vb.). Depo alanlarının çevresindeki döküntü ve sızıntılar temizlenmelidir.

			Bitki koruma ürünleri ile gübreler aynı ortamda gerekli tedbirler (dökülme, sızma vb gibi) alınmak kaydıyla, kapalı kutular içinde olması koşuluyla birlikte depolanabilir. Depolanan organik gübreler bitki koruma ürünleri ile gübreler aynı ortamda gerekli tedbirler (dökülme, sızma vb. gibi) alınmak kaydıyla, kapalı kutular içinde olması koşuluyla birlikte depolanabilir. Gübreler dış çevre koşullarından etkilenmeyecek şekilde branda altında, kapalı yapı içerisinde vb. depolanmalıdır Hasat edilmiş ürünler ile gübreler aynı yerde depolanmamalıdır.
3.5	Üretim arazisinde insana ait lağım çamuru kullanılıyor mu? (Kesinlikle kullanılmamalıdır)	Temel Şart	Tarımsal üretim arazisinde, insan lağım çamuru kullanılmamalıdır.
3.6	Uygulanan gübreler ile ilgili analiz mevcut mudur ve değerleri uygun mudur? Uygunsuzluk veya yetersizlik durumu ile ilgili alınacak tedbirlere ait bilgi ve talimat var mı?	Tavsiye	Uygulanan organik gübrenin N,P,K içeriklerinin ele alındığı bir analiz yapılmalı veya yaptırılmalıdır. Eğer yetersiz besin elementleri varsa -uzman görüşü veya tavsiyesi de alınarak- ilave gübreleme yapılmalıdır Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral Gübreler Ve Toprak Düzenleyiciler İle Mikrobiyal, Enzim İçerikli Ve Diğer Ürünlerin Üretimi, İthalatı Ve Piyasaya Arzına Dair Yönetmelik şartlarında belirtilen ağır metal değerleri uygun olmalıdır. Bu değerlerin üzerindeki değerlere sahip gübre uygulaması kabul edilmemelidir.
3.7	Kullanılan gübreler ile ilgili -hastalık bulaşması, yabancı ot ve tohum bulaşması, ağır metal içeriği gibi kavramlar dikkate alınarak- bir risk değerlendirmesi yapılmış mıdır?	Tavsiye	Kullanılan gübrelerin hastalık bulaşması, yabancı ot tohumu içeriği, kompostlama yöntemi, ağır metal içeriği, vb. potansiyel risklerin incelendiğini gösteren belgeler bulunmalıdır. Risk değerlendirmesinde yasal zorunluluklara dikkat edilmesi gerekir. Risk analizlerinde kontrol önlemleri, pastörizasyon, fermentasyon (yanmış gübre) gibi tanımlamaların olması beklenir.
3.8	Kullanılan organik gübrelerin besin maddesi içeriklerine dikkat ediliyor mu?	Tavsiye	Kullanılan organik gübrenin besin maddesi içerikleri N,P,K gübre analiz raporu yapılmalıdır.
4.	SULAMA ve SU YÖNETİMİ		
4.1	Arazide kullanılan suya ait analizler mevcut mudur ve değerleri uygun mudur? Bu analizler en az yılda 1 kez tekrarlanıyor mu? Uygunsuzluk durumu ile ilgili alınacak tedbirlere ait bilgi ve talimat var mı?	Genel Şart	Hasat edilen ürünlerin özellikleri dikkate alınarak risk değerlendirmesi sonuçlarına göre yılda en az 1 kez su analizi yapılmalıdır. Uygunsuzluk durumlarında gerekli tedbirler çiftçi tarafından alınmalıdır. Analiz sonuçlarını değerlendirmek için en güncel YERÜSTÜ SU KALİTESİ YÖNETMELİĞİ'nin Tablo 2, sınıf 2 grubunda yer alan bilgilere bakınız.
4.2	Toprak yapısına, ürün çeşidine (yetiştirme, bakım, hasat vb. ihtiyaçları), iklim koşullarına uygun olarak sulama yapılıyor mu? Kayıtları tutuluyor mu (uygulama tarihi, miktarı)?	Genel Şart	Müstahsil İlaçlama-Gübreleme-Sulama Takip Formu gibi bir kaydın tutulması gerekmektedir. Havza ölçekli tarımsal planlama yapılarak sadece yağmur suları kullanılarak veya minimum su ihtiyacına dayalı ürün çeşitlerinin ekimi yapılıyor olmalıdır.

4.3	Hangi sulama yöntemi kullanılıyor (damlama sulama, vb.): Doğru uygulama yapılmış mı? (Artezyen/kuyudan su çekiliyorsa kuyu ruhsatı talep edilecektir.)	Temel Şart	Uygulanan sulama tekniklerinde su akılcı kullanılmalı ve azalan su kaynakları korunmalıdır. Su tasarrufu yüksek, damlama sistemleri vb. modern sistemler tercih edilmelidir. Salma sulama (vahşi sulama) yapılamaz. Sulama, damlama ve benzeri tasarruflu sulama yöntemleri veya elektrik enerjisi kullanılmadan yapılan geleneksel sulama ark sistemleriyle yapılmalıdır. Müstahsil Gübreleme-sulama Takip Formu gibi bir kaydın tutulması gerekmektedir.
		Temel Şart	Eğer üretim arazisi aynı zamanda yıl boyunca mera olarak kullanılıyorsa toprak hiç bir surette sürülemez ve herhangi bir teknikle sulama yapılamaz. Üretim tümüyle yağmura dayalı tarım yöntemleriyle yapılır.
		Temel Şart	Tarımsal üretimde sulama eğer sondaj-artezyen-kuyudan sağlanıyor ise resmi kuyu ruhsatı (Tarım ve Orman Müd. onaylı) talep edilmelidir. Sondaj-artezyen-kuyu 100 metreden derin olmamalıdır.
4.4	Su kullanımını optimize etmek veya sarfiyatı azaltmak için ne gibi uygulamalar yapılıyor? (su kullanım kayıtlarına bakılarak kontrol edilecek)	Temel Şart	Tarımsal üretimde suyun koruma-kullanma yöntemiyle tasarrufu öne çıkarılmalıdır. Bölgelerde yağmur suyunun yeterli olduğu veya minimum su ihtiyacı olan ürünlerin üretimine geçilmelidir. Havza ölçekli tarımsal üretim planları yapılarak araziye uygun tarım ürünü tercih edilmelidir. Eğer artezyen/kuyu varsa sayaç kayıtları veya fatura kayıtları kontrol edilmelidir. Eğer DSI veya sulama kooperatifleri gibi yerlerden su alımı söz konusu ise burada da faturalara bakılır.
4.5	Eğer arazide işlenmiş arıtma suyu kullanılıyorsa bu suların arıtıldığına (işlendiğine) dair analiz raporları mevcut mudur? Mevzuata uygun mudur? Kullanım izni yetkili mercilerden alınmış mıdır?	Temel Şart	Arıtma suyu kullanımı var ise en az yılda 1 kez analizi akredite laboratuvarlarda yapılmalıdır. Analiz sonuçlarını değerlendirmek için en güncel YERÜSTÜ SU KALİTESİ YÖNETMELİĞİ'nin Tablo 2, sınıf 2 grubunda yer alan bilgilere bakınız.
4.6	Arazide sulama suyu ile ilgili -ağır metal içeriği, mikrobiyolojik bulaşma kaynakları-gibi kavramlar dikkate alınarak- bir risk değerlendirmesi yapılmış mıdır?	Tavsiye	Risk analizi (acil durumlar/doğal afet gibi, mikro ve ağır metal bulaşma olasılığı gibi) yapılarak kontrol önlemleri oluşturulmalıdır.
4.7	Eğer su tanklardan/depolardan sağlanıyorsa tank/depoların periyodik temizliği ve dezenfeksiyonu sağlanmış mıdır?	Temel Şart	Su deposu/tankı temizliği, depo içerisinde bulunan yosunlaşma, film tabaka, çamur, cüruf, tortu vb. kalıntılarının bertaraf edilmeli ve fiziki temizlik sonrası açığa çıkan yada iç yüzeyde yapışık bulunan, bakteriler için dezenfeksiyon işlemi yapılmalıdır. En az yılda 1 defa su deposu/tankı temizliği ve dezenfeksiyonu yapılmalıdır. Su depoları/tankları temizlik sonrası, Sağlık Bakanlığından ruhsatlandırılmış geniş spektrumlu, dezenfektan biyosidal ürünleri kullanılarak, iç alanları dezenfekte edilmelidir. Yapılacak olan dezenfeksiyon işlemi su deposunun içi için geçerlidir. Bir kayıt varsa iyi uygulamadır.
5.	ZARARLILARLA MÜCADELE, BİTKİ KORUMA ÜRÜNLERİ UYGULAMALARI ve YÖNETİMİ		
5.1	Herhangi bir mücadele yöntemleri mi uygulanıyor? Kullanılan mücadele yöntemi var mı ve uygulamalarına ait kayıtlar tutuluyor mu?	Genel Şart	Bitkilerin zararlılarına karşı kültürel mücadele yöntemleri kullanılmalıdır ve yapılan uygulamalar kayıt altında tutulmalıdır. Üretici, tarım arazisine komşu olan tarlaların sahiplerini veya kiracılarını da bu yöntemlere teşvik etmelidir. Denetçi denetim sırasında uygulamayı yapan kişi çiftçi ise (arazinin sahibi veya kiracı ise) yetkinliğine dair sorular sormalıdır. Örneğin; Zararlıları tespit edebiliyor mu? Adı ve cinsi vb.? Eğer dış uzman ziraat mühendisi veya yetkin firma desteği alınmış ise uygulama bilgileri kayıt altında tutulmalıdır.

5.2	Kültürel mücadele yöntemleri mi uygulanıyor? Kültürel mücadele malzemelerine (ruhsatlı) ve uygulamalarına ait kayıtlar tutuluyor mu?	Genel Şart	Kültürel mücadele yöntemlerinden kasıt olarak iklime uygun bitki tür veya çeşidinin seçilmesi, toprak yapısına uygun bitki tür veya çeşidinin seçilmesi, sulama suyu kaynağına uygun bitki seçilmesi, bitkilerin uygun aralıklarla dikilmesi, uygun bitki kompozisyonu ve ekim nöbetinin seçilmesi, ekim-dikim ve hasat zamanı usullerine riayet edilmesi, sulama miktarı, şekli ve sıklığının bitkiye ve toprağa göre ayarlanması, gübreleme miktarı, zamanı ve şeklinin ayarlanması, seyreltme yapılması, toprak işleme ve çapalama, meyvesiz dönemde bitkilerin bakımı, fiziksel olarak hasar görmüş bitki ve bitki kısımlarının doğal yollarla tedavi edilmesi, yetiştiricilikle ilgili hususlara riayet edilmesi, bitkisel üretim alanında ekolojik yaşamın korunarak bu bölgede zararlı düşmanı hayvanların bulundurulması, hijyen kurallarına dikkat edilmesi, malç kullanımı, elle toplama ve imha, hastalık, zararlı ve faydalıların tanınması beklenir. Denetçi denetim sırasında uygulamayı yapan kişi çiftçi ise (arazinin sahibi veya kiracı ise) yetkinliğine dair sorular sormalıdır. Örneğin; Zararlıları tespit edebiliyor mu? Adı ve cinsi vb.? Eğer dış uzman -ziraat mühendisi veya yetkin firma- desteği alınmış ise uygulama bilgileri kayıt altında tutulmalıdır.
5.3	Kültürel mücadele yöntemleri "Önleme", "Gözlem ve İzleme" ve Müdahale başlıklarını içeriyor mu?	Genel Şart	Üretici, zararlı oluşumunu ve şiddetini en aza indirebilen ve böylece müdahale ihtiyaçlarını azaltan iyileştirme yöntemlerinin uygulanmasını içeren en az bir faaliyette bulunduğu dair kanıtlar sunmalıdır. Üretici, zararlıların ve bunların doğal düşmanlarının ne zaman ve ne ölçüde oluştuğunu belirlemeye, bu bilgilerden faydalanarak ne tür zararlı yönetim tekniklerine ihtiyaç duyulduğunu tespit etmeye yönelik en az bir faaliyeti uyguladığına dair kanıtlar sunmalıdır. Denetçi denetim sırasında sanı yapışkan plaka, feromon tuzaklar gibi tuzaklar kullanılarak gözlemeleme yapıp yapılmadığına dair kanıtlar aramalıdır. Üretici, zararlı saldırısının ürünün ekonomik değerini olumsuz yönde etkilediği durumlarda özel zararlı kontrol yöntemleri kullanarak müdahalede bulunulacağına dair kanıtlar sunmalıdır. Mümkün olduğu taktirde kimyasal olmayan yaklaşımlara yer verilmelidir. Resmi Gazete'de yayınlanan en güncel "Aktif madde içermeyen biyosidal ürünler tebliği"ne göre uygun görülen ürünlerin doğru yöntemlerle kullanılmasında sakınca yoktur.
5.4	Üretilen ürünler yıllık analize tabi tutulmuş mu, sonuçlar ilgili yönetmeliğe (T GK Pestisit kalıntılarının maksimum kriterleri yönetmeliği) uygun mu? Uygunsuzluk durumu (MRL değerinin aşılması) ile ilgili alınacak tedbirlere ait bilgi ve talimat var mı?	Tavsiye	ISO 17025 akredite laboratuvar kullanılarak yapılmış ülke mevzuatında geçen TÜRK GIDA KODEKSİ PESTİSİTLERİN MAKSİMUM KALINTI LİMİTLERİ YÖNETMELİĞİ'ne uygunluk için analiz raporu incelenmeli ve kopyası temin edilmelidir. Uygunsuzluk durumları ile ilgili olarak imha, bu değerlerle ilgili bilgi talep etmeyen ülke veya kuruluşlara satma gibi uygulamalar beklenir, kesinlikle BBT'li olarak alınmaz.
5.5	Ürün çeşidine uygun olarak uygulama yapılıyor mu? Üretim arazisi mera alanında ise Bitki Koruma Ürünü uygulaması yapılıyor mu?	Temel Şart	Tarımsal ürünlerde görülen hastalık, zararlı, yabancı ot mücadelesinde kullanılan tüm bitki koruma ürünleri hedef zararlıya uygun ve uygulama yapılan tarım ürünü için ruhsatlı olmalı ve uygulamanın etiket bilgilerine veya resmi ruhsat kurumlarının yayınlarına göre uygun olduğu doğrulanmalıdır. Üretim arazisi aynı zamanda yıl boyunca mera olarak kullanılıyorsa kesinlikle Bitki Koruma Ürünü uygulaması yapılmamalıdır. Kültürel mücadele teknikleri ile üretim yapılmalıdır.
5.6	Uygulanan bitki koruma ürünlerinin (BKÜ) kayıtları tutuluyor mu (uygulama tarihi, miktarı, aktif, uygulama nedeni, hedef zararlı vb.)? Doğru zamanlarda (hasat ve uygulama süreleri dikkate	Genel Şart	Kullanılan Ruhsatlı bitki koruma ürünlerinin fatura/fiş kayıtları tutulmalıdır. Uygulanan tüm BKÜ ruhsatlı olmalıdır. Her hangi bir resmi ruhsat programının var olmadığı durumlarda bu konuyla ilgili olarak MEVZUAT'a (KKG M Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğünü) bakılmalıdır. BKÜ'nün resmi kuruluşlar tarafından nihai onayı için üreticinin yasal arazi denemelerinde yer aldığı durumlarda ilgili olarak KKG M talimatlarına bakılmalıdır. BKÜ seçim kararını alan kişinin reçete yazma belgesi olmalıdır, Uygulama kayıtları tutulmalıdır.

alınarak) uygulama yapılıyor mu? Reçeteleri var mı? Faturaları var mı?		Tüm bitki koruma ürünleri uygulamalarına ait kayıtlarda; - Uygulanan tarımsal ürünün adı ve/veya cinsi/türü,- Tarımsal ürünün bulunduğu tarlanın coğrafi konumu, adı veya adresi,- Uygulama tarihi açık şekilde (gün/ay/yıl) tam tarihi (uygulamanın bir günden fazla sürmesi halinde son tarih),- BKÜ marka adı (formül dahil) veya faydalı organizmalar belirtilecektir; marka adı bilgileri aktif madde içermeyen ürünler ile tutarlı olmalıdır,- Uygulayacak personel,- İşlem yapılan zararlı, hastalık veya yabancı otların genel isimleri,- BKÜ reçetesini yazan teknik sorumlu,- Uygulanan BKÜ ağırlık veya hacim cinsinden miktarı veya toplam su miktarı (veya diğer taşıyıcı araç) ve g/l cinsinden veya bitki koruma maddesi için uluslararası kabul görmüş ölçü birimi cinsinden dozaj miktarı,- Uygulama makinelerinin türleri (farklı cihazların bulunması halinde bunlar ayrı ayrı belirtilmelidir) ve kullanılan yöntemler (örn; tuzak, dumanlama, havadan uygulama veya diğer yöntemler),- BKÜ Hasat öncesi uygulama aralığı kayıt altına alınmış/belirtilmiş olmalıdır. Rehberlik için bakınız: İlaçlama, Sulama & Gübreleme Formu
Uygulamada kullanılan biyosidal ürünler hedef ürüne ruhsatlı mı?	Temel Şart	Bitki koruma ürünü seçim kararını alan kişinin reçete yazma belgesi olmalıdır, kayıtları tutulmalıdır. Tarımsal ürünlerde görülen hastalık, zararlı, yabancı ot mücadelesinde kullanılan tüm bitki koruma ürünleri hedef zararlıya uygun ve uygulama yapılan tarım ürünü için ruhsatlı olmalı ve uygulamanın etiket bilgilerine veya resmi ruhsat kurumlarının yayınlarına göre uygun olduğu doğrulanmalıdır. Denetçi denetim yaptığı sahada çiftçinin -varsa- kullanmış olduğu BKÜ'den en az 2'sinin kaydını alır ve bu BKÜ'lerin -varsa- etiketinden -yoksa- Bakanlığın BKÜ web sayfasından sorgulama işlemini yapar.
5.7		
Bitki koruma ürün uygulamalarını yapan kişi tecrübeli mi (eğitim kayıtları vb.)? Dış uzman mı kullanıyor?	Temel Şart	Denetçi denetim sırasında uygulamayı yapan kişi çiftçi ise (arazinin sahibi veya kiracı ise) yetkinliğine dair sorular sormalıdır. Örneğin; Uygulama sırasındaki güvenlik tedbirlerini biliyor mu? Doğru dozajlama yapabiliyor mu? (ölçekli kaplar, terazi gibi ekipmanlarına bakılır) Eğer dış uzman -ziraat mühendisi veya yetkin firma- desteği alınmış ise uygulama bilgileri kayıt altında tutulmalıdır. Bu durum ile ilgili olarak ilgili dış uzmanın diplomasına bakılmalıdır. Uygulamayı yapan kişinin BİTKİ KORUMA ÜRÜNLERİNİN UYGULAMA USUL VE ESASLARINA DAİR YÖNETMELİK Hükümlerine bağlı olarak ilgili il/ilçe tarım müdürlüklerinden yetki belgesi bulunmalıdır
5.8		
Bitki Koruma Ürünleri (BKÜ) ürünlerin üzerinde belirtilen şartlarda mı depolanıyor? (Kullanım erişimi sınırlı ve havalandırılmalı ortamda mı?)	Genel Şart	Satın alınan BKÜ üzerindeki saklama usullerine ve mevzuata uygun olarak depolanmalıdır. Depolama alanlarında eğer raf kullanımı varsa alt raflarda sıvı ürünler tutulurken, üst raflarda toz ürünler bulunmalıdır. BKÜ'nün konulduğu raf veya palet vb. malzeme saçılma ve dökülmeleri engelleyecek yapıda, suyu emmeyen mateden tercih edilmelidir. Depolama alanında olası tehlikelere karşı güncel SDS (Güvenlik Data Bilgi Formu) ve uygulama talimatları bulundurulmalıdır Depolama alanları yapıları sağlam ve güçlü bir şekilde yapılmalıdır. Bu alanlar kilitli olarak tutulmalıdır. Depolama alanları yüksek sıcaklıklara karşı koruma sağlamalı, yangına dayanıklı malzemelerden yapılmalıdır. Depolama alanlarında oluşabilecek zararlı gazları önlemek amacıyla yeterli doğal veya yapay bir havalandırma bulunmalıdır, Depolama alanları, rafları doğal veya suni olarak aydınlatılmalı, tüm ürün etiketleri kolaylıkla okunabilmelidir. Kimyasal döküntülerini toplamak için depolama alanında diğer noktalara bulaşmayı engelleyecek bir gider veya toplama çukuru bulunabilir veya yoksa talaş-kum, kimyasalı emici özel materyal gibi materyaller kullanılabilir
5.9		

5.10	BKÜ uygulamaları için yeterli miktarda ve bakımlı KKD (maske, tulum, gözlük vb.) mevcut mu ve kullanılıyor mu?	Temel Şart	BKÜ uygulama ekipmanlarının doğru çalıştığı kontrolü, son 1 yıl içerisinde uzman bir kişi ya da kurum tarafından yapılmalı, kayıtları tutulmalıdır. BKÜ uygulama ekipmanları çalışır durumda tutulmalı ve bakım, onarım vb. güncel bakımları yapılmalı, kayıtları tutulmalıdır. En az 1 adet tam veya yarım yüz maske bulunmalı ve fişi ile birlikte maskenin koruyucu olduğuna dair kanıtlar aranmalıdır.
5.11	BKÜ hazırlamasının yapıldığı alanlarda, doğaya veya uygulamayı yapanlara olumsuz etki yapmaması adına güvenilir hazırlama koşulları sağlanmış mı?	Genel Şart	Bitki koruma ürünlerinin üzerindeki etikette bulunan kullanıma hazırlama ve dolun prosedürlerine uyulmalıdır. Aynı bir hazırlama alanı tahsis edilmeli ve bu alanlarda uygun BKÜ ölçüm cihazları (ölçek vb.) bulundurulmalıdır. Denetçi, ilaçların hazırlandığı alanı görmeli ve maske vb. güvenlik tedbirlerinin varlığını kontrol etmelidir.
6.	MAKİNE ve EKİPMANLARIN YÖNETİMİ		
6.1	Uygulamalarda kullanılan ekipmanlar temiz ve bakımlı mıdır?	Temel Şart	Denetçi Traktör için en azında vize işlemlerine ait kayıtları görmelidir. Eğer bulunduğu bölgede tamir-onarım-bakım için götürdüğü bir servis varsa bu servis firmasının fatura veya teknik servis formunu göstermelidir. Tüm uygulamalarda kullanılan toprak işleme-bakım-hayat ekipmanları ile gübre, bitki koruma ürünleri uygulama ekipmanları gibi her yapılan uygulama sonrası temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir. Kullanılan bütün ekipmanların bakımlı ve temiz olması hem uygulanan materyalin doğru uygulanmasını hem de doğanın daha az kirlenmesini sağlayacaktır. Denetçi bu ekipmanların temizliğini görsel olarak kontrol eder
6.2	Bitki koruma ürünlerinde kullanılan makine ve ekipmanlarda kullanılan ölçekli kaplar ve malzemeler kalibreli veya doğrulamaya tabi mi?	Genel Şart	BKÜ miktar ölçümünde kullanılan ölçü kapları (ağırlık-hacim ölçer vb.) doğru ölçüm sağlamalıdır. Bu amaçla bu ölçü kapları ISO 17025 akreditasyonlu bir kuruluşta uluslararası izlenebilir referans cihaza karşı kalibre ettirilmeli ve hacimi veya ağırlığı bilinen bir materyal ile bu ölçü kapları doğrulanmalıdır. Denetçi kalibrasyon veya doğrulama kayıtlarını sorgulamalıdır.
7.	ÇEVRESEL ETKİ ve DOĞAL TABİATIN KORUNMASI		
7.1	BKÜ ve diğer kimyasal kapları -kullanım tarihi geçmiş dahil- doğayı kirlilemeyecek şekilde imha ediliyor mu?	Genel Şart	Aktif madde içeren son kullanım tarihi dolmuş BKÜ'leri ve BKÜ'leri ile kirlenmiş kapları kullanımı sonrasında -atık kimyasal kaplar içerdikleri aktif maddelerden dolayı tehlikeli atık kapsamında değerlendirilmekte- tehlikeli atıklar için geçerli olan yasal düzenleme ve mevzuatlara göre atıklar imha edilmelidir. Denetçi burada onaylı tehlikeli atık imha firmasına teslim irsaliye veya kayıtlarını sorgular. BKÜ ile kirlenmiş ambalaj atıklarının çevreyi kirlilememesi ve tekrar kullanılmaması adına kapların altlarını delmek, sızdırmazlığı sağlanmış ve elin giremeyeceği ve kilitli atık konteynerlerine atmak gibi uygulamalar gözlemlenmelidir. Denetlenilen alanda gelişigüzel atılmış ve çevreye saçılmış ambalajlar bulunmamalıdır
7.2	BKÜ uygulama ekipmanlarındaki kalıntıların çevreyi kirlilememesi adına temizliğinin güvenilir koşullarda yapılmasını sağlayacak alanlar tasarlanmış mı ve yapılıyor mu?	Genel Şart	Denetçi, BKÜ ürünlerinin hazırlanması ve uygulama sonrasında Pulverizatör gibi uygulama ekipmanlarının içinde kalan BKÜ'leri temizlemek için ayrı bir alan olup olmadığını sorar, hazırlama alanını kontrol eder. Bu alanın zemininin sızdırmaz yapıda ve döküntüleri toplayacak şekilde olması gerekmektedir. Bu alanda aynı zamanda BKÜ uygulama ekipmanlarının temizlenmesi ile ilgili talimatlar ve uyarıların bulunması iyi bir uygulamadır. Ek olarak hem uygulama sırasında hem de sonrasında temizlik yaparken maske vb. KKD malzemelerinin bulunması önemlidir.

7.3	Arazinin çevresindeki doğal flora, faunayı, habitati etkilemeyecek uygulamalar yürütülüyor mu?	Temel Şart	BKÜ uygulama yapılmadan önce komşu tarlalardaki ürün deseni, tozlanma, çiçeklenme dönemleri gibi etkenler dikkate alınmalı, bununla birlikte bölgede bulunan arıcılık faaliyetleri gibi ve doğal habitat,flora,fauna dikkate alınarak en uygun zamanda ve dozajda uygulama yapılmalıdır. Denetçi çevreye saçılmış BKÜ kapları, Gübre çuvaları vb. görmemelidir. Doğal yaşamı korumak adına arazi çitlerle/duvarla çevrilmemelidir.
8.	SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK		
8.1	Su kullanımını azaltmak, gübre kullanımını azaltmak, toprak kaybını azaltmak adına hedefler belirlenmiş mi?	Tavsiye	Tarımda su tasarrufu için basınçlı sulama yöntemlerinin uygulanması, kapalı su iletim ve dağıtım sistemlerinin tesis edilmesi, arıtılmış atık suların kullanımı, yağmur suyu hasadı, çiftçilerin eğitimi gibi önlemler alınabilir. Damlama sulama gibi su kaybının daha az olduğu sulama sistemleri tercih edilmelidir. Denetçi bir önceki sene ile mevcut sene arasında tüketilen su miktarına bakabilir. Tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması için pestisit ve kimyasal gübre kullanımını azaltılmalı, pestisitlerin yerine biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımı yaygınlaştırılmalı, kimyasal gübre yerine de kompost, yeşil, yanmış doğal hayvan gübrelerinin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır. Denetçi bir önceki sene ile mevcut sene arasında tüketilen gübre türü ve miktarına, BKÜ türü ve miktarına bakabilir.
8.2	Hasat paralelinde üretim materyali ayrılıyor mu?	Tavsiye	BBT sertifikasyon kapsamında önerilen tohumluklar gibi üretim materyali elde edilen mahsulün satışının yanı sıra sürdürülebilirliğin sağlanması, gen kaynaklarımızın korunması ve gelecek nesillerin de yerli bitkilerin kullanımının artırılması, yaygınlaştırılması ve çoğaltılması amacıyla bir sonraki veya diğer senelerde yetiştirilmek üzere üretim materyali ayrılmalıdır. Denetçi denetlediği yerde o anda ayrılmış veya kurutulmakta olan generatif veya vejetatif üretim materyali varlığını sorgular. Ağaç veya çok yıllık bitkiler için her yıl yapılması şart değildir. Ancak iyi bir uygulamadır.
8.3	Bir sonraki neslin bu işi sürdürmesi için 2. veya 3. nesil de bu işin içerisinde fiili olarak çalışıyor mu?	Tavsiye	Bu işi yürüten ilk nesil tarımda gerçekleştirilen tüm BBT sertifikasyon süreçleri, üretim teknikleri gibi konularda tecrübelerini, bilgi birikimlerini sonraki nesillere aktarmalıdır. Denetçi bu işin ne kadar süredir yapıldığı not alır. Bu işi yapan kişinin çocukları veya torunlarının veya akrabalarının bu işin içinde olup olmadığını sorgular.
9.	ÇALIŞAN SAĞLIĞI ve REFAHI, ÜRÜN GÜVENLİĞİ		
9.1	Çalışanlardan hasat döneminde bulaşmaları engellemek için hijyen imkanları sağlanıyor mu? (Örneğin seyyar tuvalet imkanı)	Temel Şart	Üretim yapılan tarım arazisinde, insandan insana veya insanlardan tarımsal ürüne geçebilecek veya oluşabilecek salgınları önlemek amacıyla tarımsal arazi yakınında seyyar tuvalet veya tuvalet alanı gösterilmelidir. Hijyen tedbirleri alınmalıdır. (Örn: Sabun veya dezenfektan bulundurulmalıdır.) Denetçi seyyar tuvalet veya yakın bir noktaya oluşturulmuş tuvalet varlığını sorgular. Kanıt olarak fotoğrafını çeker. Hijyenik çalışma imkanları olarak akar su veya el yıkamaya imkan verecek su kaynak varlığını sorgular. Çalışanlara tek kullanımlık eldiven imkanları veya KKD verilmişse varlığını sorgular.
9.2	Çalışanlar en az yılda 1 kez sağlık taramasından geçiriliyor mu? Bu taramalara ait kayıtlar var mı?	Tavsiye	Çalışanlar yılda en az 1 defa sağlık kontrolleri yapılmalı ve kayıtları tutulmalıdır. Bulaşıcı hastalıkların insandan insana veya tarımsal ürüne geçmesi riski göz önünde bulundurulmalıdır. Rastgele en az 2 çalışanın sağlık tarama raporu not edilir (hangi tarihte, hangi analizler yapılmış) veya asgari olarak aile hekiminden sağlık raporu alınmış mı bakılır.
9.3	Bitkisel ürünlerin üretilmesi (tarımsal faaliyetler) sırasında olabilecek kaza ve yaralanmalar ile ilgili risk analizleri var mıdır?	Tavsiye	Tarımsal faaliyetler esnasında kullanılan ekipmanların düzenli bakım ve temizlikleri yapılmalıdır. İş güvenliği açısından tehlike yaratabilecek tehtidlere karşılık önlemler alınmalıdır.(Ö: KKD: Eldiven, gözlük, güneş kremi bulundurulmalıdır.) Bu konuda bir iş sağlığı ve güvenliği uzmanından destek alınmalıdır. Ekipmanlar haza ve yaralanmaları en azda tutmak için uygun seviyede olmalıdır (Ö: Traktörde koruma demirlerinin bulunması vb.)

9.4	Bitkisel ürünlerin üretilmesi (tarımsal faaliyetler) sırasında olabilecek kaza ve yaralanmalar ile ilgili asgari eğitimlere sahip en az bir çalışan mevcut mu? (İlk yardım eğitimi, SDS'lerin (güvenlik bilgi formlarının) okunması konusunda yetkinlik)	Tavsiye	Üreticiler, tarımsal faaliyetler sırasında oluşabilecek kaza veya yaralanmalara karşı ilk yardım eğitimi almış olmalıdır. Denetçi, ilk yardım konusunda soru sorarak tespit etmelidir. İlk yardımcı belgesi varsa kayıt edilmelidir.
10.	HASAT YÖNETİMİ ve PESTİSİT KALINTISI		
10.1	Denetimi yapılan sahadaki ürünlerden numune alınarak dış laboratuvar sonucu Pestisit kalıntı raporu incelendi mi? Sonuçları uygun mu?	Temel Şart	Bitkisel üretimde kullanılan kimyasalların gıda zincirinde yarattığı risklerin ölçülmesi, takibi ve raporlanması: Ülkemizde gerek üretim aşamasında (hasat öncesi) gerekse üretim sonrası (hasat sonrası ve satış noktalarında) olmak üzere "pestisit kalıntısı ile mücadele" programı yürütülmelidir. Bu programın sonuçları uygun olmadığı taktirde ürün bazı sınırlama veya yasaklama getirilebilmektedir. Denetçi denetim yaptığı yerdeki ürünlerden analiz için yeterli olacak şekilde yanında getirdiği ambalajın içerisine bir paket analiz edilmek üzere bir paket ise problem-ıtiraz durumunda kullanmak üzere 2 paralelli örnek alır ve yanında getirdiği -plastik klipsli- mühür ile mühürler. Ve numune alma formuna işler. Soru listesine ise mühür numarasını yazar. Analiz raporu bu belgenin ekine mutlaka denetim kanıtı olarak konulmalıdır. Bir nüshası denetlenen kişiye iletilmelidir.
10.2	Hasat için kullanılan makineler/ekipmanlar etkin temizlenmiş midir? Kayıtları var mıdır?	Genel Şart	Hasat işlemleri başlamadan önce ve sonrasında hasat makinesi ve hasat ekipmanları temizlenmeli, yabancı materyaller uzaklaştırılmalıdır. Temizleme işlemlerinin kayıtları tutulmalıdır.
10.3	Hasat ve nakliyesinde kullanılan araçların temizliği ile ilgili risk analizi yapılmış mıdır? Temiz ve bakımlı mıdır?	Genel Şart	Hasat edilen ürünlerin nakliyesi öncesinde nakliye yapılacak araçlar temiz olmalıdır. Temizleme işlemlerinin kayıtları tutulmalıdır. Denetçi kayıtlara ek olarak hasatta ve nakliyede kullanılan kasa, araç kasası, sele vb. materyallerin temizlikleri ile ilgili fotoğraf alır.
10.4	Hasat edilen ürünlerin konulduğu ambalajlar (kasa, poşet vb.) ürüne uygun mudur?	Temel Şart	Hasat edilen ürünlere uygun ambalaj tercih edilmelidir. Ambalajlarda Gıdaya uygunluk adına çatal bardak sembolü sorgulanabilir, ambalaj tedarikçisinin işletme kayıt belgesi sorgulanabilir. http://ggbs.tarim.gov.tr/cis/servlet/StartCISPage?PAGEURL=/FSIS/ggbs.onayliisletmeSorgu.html&POPUPTITLE=AnaMenu gibi noktalardan sorgulanabilir
11.	HASAT SONRASI (Hasat sonrası işlem yoksa X)		
11.1	Hasat edilen ürünün hasat sonrasında korunmasında kullanılan tüm biyositler, mumlar ve bitki koruma ürünleri uygulanıyor mu? Uygulanan ürünlere ait kayıtlar tutuluyor mu?	Genel Şart	Hasat sonrasında korunmasında kullanılan tüm biyositler, mumlar ve bitki koruma ürünleri tescil edilmiş olmalı veya devlet kuruluşları tarafından kullanımlarına izin verilmiş olmalıdır. Kullanım talimatlarına uyulmalıdır. Kullanımı yasaklanmış ürünler kesinlikle kullanılmamalıdır.

		Tüm uygulamalara ait kayıtlarda; - Uygulanan ürünün adı ve/veya cinsi/türü,- Uygulama tarihi açık şekilde (gün/ay/yıl) tam tarihi (uygulamanın bir günden fazla sürmesi halinde son tarih),- Marka adı (formül dahil) bilgileri aktif madde içeriği,- Uygulayan personel,- Reçetesini yazan teknik sorumlu,- Uygulama yapılan yer bilgisi,- Uygulanan biyosit, mum ve bitki koruma maddesi için uluslararası kabul görmüş ölçü birimi cinsinden dozaj miktarı,- Uygulama makinelerinin türleri (farklı cihazların bulunması halinde bunlar ayrı ayrı belirtilmelidir) ve kullanılan yöntemler,- Uygulama aralığı kayıt altına alınmış/belirtilmiş olmalıdır. - Tüm bunların dışında da kayıt altına alınabilecek her detay kaydedilmelidir. Rehberlik için bakınız: İlaçlama, Sulama & Gübreleme Formu
11.2	Hasat sonrası uygulanan işlemler için teknik açıdan sorumlu kişi, biyositlerin, mumların ve bitki koruma ürünlerinin uygulanması konusunda uzman ve bilgili mi? (Eğitim kayıtları vb.) Dış uzman mı kullanıyor?	Genel Şart Denetçi denetim sırasında uygulamayı yapan kişi çiftçi ise (arazinin sahibi veya kiracı ise) yetkinliğine dair sorular sormalıdır. Örneğin; Uygulama sırasındaki güvenlik tedbirlerini biliyor mu? Doğru dozajlama yapabiliyor mu? (ölçekli kaplar, terazi gibi ekipmanlarına bakılır) Eğer dış uzman -ziraaat mühendisi veya yetkin firma- desteği alınmış ise uygulama bilgileri kayıt altında tutulmalıdır. Bu durum ile ilgili olarak ilgili dış uzmanın diplomasına bakılmalıdır. Uygulamayı yapan kişinin BİTKİ KORUMA ÜRÜNLERİNİN UYGULAMA USUL VE ESASLARINA DAİR YÖNETMELİK Hükümlerine bağlı olarak ilgili il/ilçe tarım müdürlüklerinden yetki belgesi bulunmalıdır
11.3	Hasat sonrası uygulanan işlemler doğaya veya uygulamayı yapanlara olumsuz etki yapmaması adına güvenilir hazırlama ve uygulama koşulları sağlanmış mı? Uygulamaları için yeterli miktarda ve bakımlı KKD (maske, tulum, gözlük vb.) mevcut mu ve kullanılıyor mu?	Genel Şart Etikette bulunan kullanıma hazırlama ve dolun prosedürlerine uyulmalıdır. Ayrı bir hazırlama alanı tahsis edilmeli ve bu alanlarda uygun ölçüm cihazları (ölçek vb.) bulundurulmalıdır. Denetçi, alanı görmeli ve maske vb. güvenlik tedbirlerinin varlığını kontrol etmelidir.
12.	KAYIT YÖNETİMİ	
12.1	Tüm faaliyetler ile ilgili kayıtlar en az 2 yıl saklanıyor mu?	Temel Şart Sertifikasyon süreci boyunca istenilen tüm kayıtlar en az 2 yıl boyunca saklanmalıdır. Denetçi 2. yıldan sonra 2 yıl önceki BKÜ uygulama kaydı gibi temel kayıtları sorgular ve kaydeder.

5. DENETİM KURULUŞU ve DENETİM YÖNETİMİ ŞARTLARI

Bu bölüm Denetim Kuruluş'ların BBT çerçevesinde uyması gereken şartları tanımlamaktadır. Denetim kuruluşu belgelendirme sürecini BBT Şema programı ve ISO 17065 şartlarına uygun bir şekilde yürütmelidir.

5.1 Belgelendirme Süreci

Belgelendirme prosedüründe de belirtildiği şekildedir.

5.1.1 Başvurunun Yapılması/Alınması

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	43 / 61

Denetlenen Kişi-Kuruluş, başvuru faaliyet kapsamını içeren detaylar ile web sayfası üzerinden veya doküman ile Başvuru Formunu doldurularak başvuruda bulunur (Faks, e-mail, veya posta)

Denetlenen Kişi-Kuruluş hangi konuda başvuruda bulunuyorsa o konu ile ilgili olarak Başvuru formunu yeterince detaylı bir şekilde doldurmalıdır.

Mera hayvancılığı başvuruları için ilgili bakanlık tarafından verilmiş hayvan listesi ve küpe numaralarının başvuru sırasında ibrazı şarttır.

Mera hayvancılığı başvuruları için o bölge şartlarına uygun yerli ırkın yetiştirilmesi ve en az 7 ay boyunca hayvanların merada tutulması şarttır.

Tarımsal üretim başvuruları için tapu ya da o araziyle ilgili kira sözleşmelerinin başvuru sırasında ibrazı şarttır.

Tarımsal üretim başvuruları için o iklim şartlarına uygun, az su tüketen, TAGEM/uzmanlık değerlendirmeleri sonucu yerli veya BBT şema sorumlusu tarafından onaylanmış ürünler yetiştirilmelidir.

5.1.2 Başvuru Değerlendirme

Denetlenen Kişi-Kuruluşun talepte bulunduğu kapsam dahilinde başvuru formu ve ekinde talep edilen dokümanların yeterliliği, uygunluğu ve Denetim Kuruluşunun bünyesinde yetkin/yeterli Denetçi ve/veya Belgelendirme komitesi olup olmadığı konuları değerlendirilir. Talep edilen hizmet Denetim Kuruluşu tarafından verilebiliyor ise başvuru kabul edilir.

Başvuruda Mera Hayvancılığı için hayvanları en az 7 ay boyunca merada tutulmuyorsa, hayvanlara sadece silaj yediriliyorsa başvuru kabul edilmez.

Başvuruda Tarımsal Üretim için kapsam dışında yer alan bir ürün için başvuru yapılmışsa, yerli tohum kullanılmamışsa, çok su tüketen bir ürün ise başvuru kabul edilmez.

Eğer sonuç olumsuz ise Başvurana mail, faks yolu ile başvuru formu gerekçesi doldurularak iletilir.

5.1.3 Teklifin Sunulması

Başvuru bilgilerine bağlı olarak teklif hazırlanır. Denetim kuruluşunun çeşitli nedenlerle faaliyetini sonlandırması, akreditasyonunun askıya alınması veya iptal edilmesi durumunda Denetlenen Kişi-Kuruluş Denetim Kuruluşunu değiştirmek isteyebilir. Bu durumda IAF MD2 şartlarına uyulmalıdır. Bu tanımlananlar dışında bir nedenle Denetlenen Kişi-Kuruluş Denetim Kuruluşunu değiştiremez.

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	44 / 61

5.1.4 Sözleşmenin Yapılması

Denetlenen Kişi-Kuruluşun teklifi kabul etmesi durumunda, başvurduğu faaliyet alanına göre BBT Şartlarına, ilgili mevzuat ve standartlarına uygun olarak hareket edeceğini taahhüt eden sözleşmeyi 2 nüsha olarak imzalar. Onaylı sözleşmenin bir nüshası Denetlenen Kişi-Kuruluşa geri gönderilir.

5.1.4.1 Sözleşmenin içeriğinde asgari şu şartlar bulunmalıdır;

- Sertifikanın ve denetim raporu içeriğinin mülkiyeti Denetim Kuruluşu'na ait olacağı;
- Belgelendirme sözleşmesinin feshedilebileceği koşullar;
- Sertifikanın Denetlenen Kişi-Kuruluş tarafından kullanılabilmesi koşullar;
- Sertifikasyon süreci sırasında Denetim Kuruluşu tarafından toplanan bilgilere ilişkin gizlilik koşulları;
- Denetlenen Kişi-Kuruluşun, Belgelendirme Kuruluşu'nun belgelendirme ve denetim süreciyle ilgili bilgileri gerektiğinde Şema Sahibi, Akreditasyon kuruluşu veya resmi makamlarla paylaşmasına izin verebileceği;
- Uygunsuzluk yönetimi için prosedürler;
- Şikayet ve itiraz prosedürleri;
- Talep edildiğinde Akreditasyon Kuruluşu ve/veya Şema Sahibi tarafından şahit denetimlerine izin verilmesi konusunda işbirliği;
- Denetlenen Kişi-Kuruluşun aşağıdakilere ilişkin Denetim Kuruluşuna bildirim yükümlülükleri:
 - Şema gerekliliklerine uyumu etkileyen herhangi bir önemli değişiklik ve bir değişikliğin önemi konusunda şüphe olduğu durumlarda Denetim Kuruluşunun tavsiyesini almak;
 - Doğal veya insan kaynaklı felaketler sonucunda gıda güvenliğine, kalitesine veya belgelendirme bütünlüğüne büyük tehdit oluşturan yasal kovuşturmalar, belgelendirmenin yasallığını ve/veya bütünlüğünü etkileyen ciddi olaylar (ör: savaş, grev, terörizm, suç, sel, deprem, kötü niyetli bilgisayar korsanlığı vb.); Kamuya açık gıda güvenliği olayları (örneğin, ürün geri çağırımları, felaketler, gıda güvenliği salgınları vb.);
 - Kuruluş adı, iletişim adresi ve site detaylarındaki değişiklikler;
 - Organizasyon (ör. yasal, ticari, örgütsel statü veya mülkiyet) ve yönetimdeki (ör. kilit yönetici, karar alma veya teknik personel) değişiklikler;
 - Sertifikalı yönetim sisteminin kapsadığı yönetim sistemi, faaliyet kapsamı ve ürün kategorilerindeki değişiklikler;
 - Sertifikadaki bilgileri yanlış hale getiren diğer değişiklikler

5.1.5 Ödeme

Denetlenen Kişi-Kuruluş sözleşmede belirtilen zamanda ödemeyi gerçekleştirir.

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	45 / 61

5.1.6 Denetçi Atama ve Denetim Planı / Programı Hazırlama

Başvuru bilgilerine istinaden Başvuru kapsamına ve denetlenecek ürün kategorisine uygun olarak denetçi seçilir.

Denetim Planı ilgili şema programına, varsa yasal şartlara atıf yapılarak hazırlanır.

Denetim Programı tüm yılı kapsayan tüm denetim süreçlerini içerecek şekilde hazırlanır.

Denetim Planı ve Programı hazırlanarak Denetlenen Kişi-Kuruluşa iletilir. Denetlenen Kişi-Kuruluş mazeret bildirerek atanan denetçiyi seçmeyebilir.

Bu durumda yeniden Denetim Planı ve Programı hazırlanır ve yeni bir denetçi atanır.

5.1.6.1. Denetçi Kalifikasyonu

BBT sertifikasyon sürecinde çalışacak denetçiler;

- Tarımsal Üretim denetçileri en az 4 yıllık Ziraat Fakültesi mezunu olmalı
- Mera Hayvancılığı denetçileri en az 5 yıllık Veteriner Fakültesi mezunu olmalıdır
- Tarımsal üretim veya Hayvancılık konularında 2 yıl tecrübeleri olmalı veya bu sektörlere en az 2 yıl danışmanlık hizmeti vermiş olmalıdır. Veteriner hekimler eğitimi boyunca pratik ve teorik eğitim aldığı için 2 yıl iş tecrübesi aranmaz.
- BBT'nin ilgili şema programında eğitim almış ve sınavdan en az %75 başarı ile geçmiş olmalıdır
- Denetçilik, örnekleme, gözlemlene, bulguları net olarak kayıt etme konularında yetkin olmalıdır, denetim prensiplerini bilmelidir.
- ISO 19011 şartlarına uygun İç Tetkikçi eğitimi almış olmalıdır.
- ISO standartları konusunda tetkikçi/baş tetkikçi eğitimi almış olmak; İTU-Globalgap kontrolörü olmak veya bu konularla çalışmış olmak tercih sebebidir.
- Denetimi yapılan şema programının refere ettiği standartlar, yönetmelikler konusunda bilgi sahibi olmalıdır
- Kendini sürekli gelişmeye açık tutmalı ve eğitimlere katılıyor olmalıdır.
- Tercihen bir denetçi en az yılda 5 kez ilgili şema programlarının denetiminde yer almalıdır. Bu kadar denetim programında yer alamamışsa süreç baştan başlatılmalıdır.
- Denetçi aynı kuruluşa art arda 5 kereden fazla gitmemelidir, rotasyon yapılmalıdır
- Yeni denetçi olarak atanmış en az 2 yıl iş tecrübesi olan bir denetçinin tek başına denetimlere gidebilmesi için bu işte uzman denetçiler ile en az 5 denetime katılması gerekmektedir.
- Eğer denetçi olarak atanacak kişinin hiç iş tecrübesi yoksa bu denetçinin tek başına denetimlere gidebilmesi için bu işte uzman denetçiler ile en az 20 denetime katılması gerekmektedir.

HAZIRLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN
GENEL MÜDÜR

5.1.6.2. Denetçi Kalibrasyonu

BBT sertifikasyonu çerçevesinde yapılan denetimlerin daha tutarlı olması açısından Belgelendirme Kuruluşunun her şema programı için tüm denetçilerini en az yılda 1 kez şahit denetime tabi tutması beklenir. Bu amaçla Belgelendirme Kuruluşu kendi bünyesindeki bir diğer denetçiyi kullanarak diğer denetçinin şahit denetimini yapar ve raporlar. Raporlara istinaden şahit denetime tabi olan denetçinin yeniden eğitimine veya denetime yollanmamasına karar verilebilir.

Denetçi kalibrasyonunun bir diğer yolu da en az yılda 1 kez kurum için eğitimlerin gerçekleştirilmesidir.

5.1.6.3. Denetim Süresinin Belirlenmesi

Minimum denetim süresi belirlenirken aşağıdaki tablodan yararlanılmalıdır

Şema Programı	Minimum süre (a)	Çalışan sayısına göre ilave süre (b)	Hayvan-Ağaç Sayısına göre ilave süre (c)	Arazi büyüklüğüne m ² göre ilave süre (d)	
BBT MH	0,5 gün	1-10	0 gün	1-500	0 gün
		11-49	0,5 gün	501-1000	0,5 gün
		50-99	1,0 gün	1001-1500	1 gün
		100-199	1,5 gün	1501-2000	1,5 gün
		200<	2 gün	2001<	2 gün
BBT TÜ	0,5 gün	1-10	0 gün	1-300	0 gün
		11-49	0,5 gün	301-600	0,5 gün
		50-99	1,0 gün	601-900	1 gün
		100-199	1,5 gün	901-1200	1,5 gün
		200<	2 gün	1201<	2 gün
BBT FF	0,5 gün	1-10	0 gün	1-300	0 gün
		11-49	0,5 gün	301-600	0,5 gün
		50-99	1,0 gün	601-900	1 gün
		100-199	1,5 gün	901-1200	1,5 gün
		200<	2 gün	1201<	2 gün

Toplam denetim süresi= a+b+c+d'dir.

Denetim süresinin içerisine yol-yemek-raporlama süresi dahil değildir.

Denetim her yıl sıfırdan gerçekleştirilir ve denetim süresi hesaplamasında yukarıdaki tablodan yararlanır.

- Grup sertifikasyonunda yukarıdaki şartlar baki kalmak üzere tüm üreticiler denetlenir
- Denetçi sayısının 1'den fazla olması durumunda, üreticilerin denetim süreleri yukarıda belirtilen esaslara göre her denetçi için oranlanarak hesaplanır

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	47 / 61

5.1.7 Denetimin Gerçekleştirilmesi

5.1.7.1 Genel

Denetlenen Kişi-Kuruluş yetkilisi veya temsilcisi belirlenen tarihte faaliyet alanında kayıtlar ile birlikte hazır bulunur.

Denetçi Plan ve Programa uygun olarak Açılış Toplantısı, Denetim, Gözlem, Numune Alma, Soru listesini doldurma faaliyetlerini içine alacak şekilde Denetlenen Kişi-Kuruluş BBT Şartlarına, ilgili mevzuata ve standartlara uygunluğunu değerlendirir ve en geç 5 gün içerisinde raporlar.

-Varsa- uygunsuzluklar Denetlenen Kişi-Kuruluşa bildirilir. Uygunsuzluklar ile ilgili olarak düzeltici faaliyet(ler) için kapatma tarihleri Denetlenen Kişi-Kuruluş tarafından sunulur.

5.1.7.2 Denetlenen Kişi-Kuruluş'a ait Denetim sahalarının Kontrolü:

Denetlenen Kişi-Kuruluş'un BBT için kaydettirdiği alanlardaki her ürünün yetiştirme, hasat zamanında BBT'nin en güncel versiyonunun kriterlerine dayalı olarak kontrolü gerçekleştirilecektir.

Sertifikasyonun yapılabilmesi için, alınan numunelerin ilgili yasal şart kriterine ve Denetlenen Kişi-Kuruluşun BBT şemasının en güncel versiyonuna ait kılavuzunda yer alan kriterlere uyulması gerekmektedir.

5.1.7.3 Numune Alınması

Denetim Kuruluşu; denetimlerde aldığı numunelerde yaptıracağı analizler için TS EN ISO/IEC 17025 standardına göre veya eşdeğeri uluslararası standartlarda Akreditasyon kurumundan akredite olmuş analiz laboratuvarlarını tedarikçi/taşeron olarak kullanır ve tedarikçi/taşeron olarak verilen bu iş için de sorumluluğu üstlenir. Numuneler Numune alma talimatına göre her denetimde 2 adet olacak şekilde alınır. 1 adeti şahit numune olarak Denetlenen Kişi-Kuruluşa bırakılır.

5.1.7.4 Habersiz Denetimler:

Habersiz denetimlerde; denetimden en fazla 24 (yirmi dört) saat öncesinde Denetim Kuruluşu tarafından Denetlenen Kişi-Kuruluşa bildirimde bulunulur. Denetlenen Kişi-Kuruluş geçerli bir mazeret bildirmek suretiyle habersiz kontrolün bir defaya mahsus ertelenmesini talep edebilir.

Denetim Kuruluşu adına kayıtlı Denetlenen Kişi-Kuruluşa sayısının 1 yıl içerisinde en az %5'i habersiz olarak kontrol edilir.

Hangi Denetlenen Kişi-Kuruluşun denetleneceği bir önceki denetim bulgularına, Denetlenen Kişi-Kuruluş hakkındaki geri bildirim (şikayet, şüpheli vb.) durumlarına göre değişiklik gösterebilir.

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	48 / 61

5.1.7.5 Denetimin Derecelendirilmesi ve Uygunsuzluklar

- BBT TÜ, FF ve MH şema programlarında “Temel Şart”, “Genel Şart”, “Tavsiye” başlıklarında yer alan kriterler uygun veya uygun değil şeklinde sınıflandırılır. Eğer ilgili madde Denetlenen Kişi-Kuruluş tarafından hiçbir şekilde yerine getirilmiyorsa “Uygun Değil” sütununda ilgili satıra “0” (sıfır) puan yazılır.
- BBT TÜ, FF ve MH şema programlarında bir kriterin yürütülmediği ve bunun da gıda güvenliğini etkilemeyeceğine kanaat getirilirse “Geçerli değil” sütunu ile ilgili satır kesiktirilerek “X” işareti konulur ve bulgu kısmına gerekçelendirme yazılır.
- BBT TÜ,FF ve MH şema programlarında ilgili kriterin tam olarak karşılandığı tespit edilmişse “Uygun” şartı altına “10” puan; ufak eksikliklerle karşılandığı tespit edilmişse “7,5” puan; bir kısmının eksik olduğu tespit edilmişse “5” puan verilir. “5” puanın altındaki değerlendirmeler doğrudan “Uygun değil” olarak ifade edilir. Tüm bulgular açıklama kısmına kaydedilir.
- BBT TÜ 11.1, BBT FF 10.1 ve BBT MH 8.1. maddelerinden herhangi birinden “0” (sıfır) puan alınması ilk denetimde belge verilmemesine; sonraki denetimlerde belgenin iptaline neden olur. Yine bu maddelerde “Uygun” kısmı karşılığında tam karşılıyorsa sadece “10” puan verilebilir.

Denetim sonunda Denetlenen Kişi-Kuruluşa -varsa- uygunsuzluk raporu verilir. “Uygun” kolonunda 5 puan alan ve “uygun değil” kolonunda puanlanan “Temel şart” kriteri için uygunsuzluk açılır ve 28 gün içerisinde Denetlenen Kişi-Kuruluş tarafından düzeltme kanıtları ve kök neden analizleri ile birlikte Düzeltici faaliyetlerini iletmesi beklenir.

5.1.8 Değerlendirme

Denetim bulguları Denetlenen Kişi-Kuruluşun sahasında denetimi yapan denetçi dışında bir belgelendirme sorumlusu veya Belgelendirme Komitesi tarafından değerlendirilir.

- 5.1.7.5 maddesinde tanımlanan şartlara göre yapılan puanlama neticesinde %70 ve üzerinde puan alanlar “Başarılı” olarak tanımlanır. %70’in altı ise “Başarısız” olarak tanımlanır ve tekrar tetkik gerçekleştirilmelidir.

Aşağıdaki tabloya göre derecelendirme yapılır:

Puan	Derece
%70>	Başarısız
%70-90	Başarılı
%90<	Çok Başarılı

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	49 / 61

5.1.9 Sertifikasyon

Değerlendirme sonucunda sertifikasyon kararı verilir. Karar 3 şekilde olabilir;

1-Uygunsuzluk Yok	2-Uygunsuzluk var ve zamanında kapatıldı	3-Uygunsuzluk var ve zamanında kapatılmadı
Uygunsuzluk olmaması durumunda ve Belgelendirme sorumlusu veya komitesinin kararına göre incelenen denetim raporlarına istinaden Sertifika Onaylanır	Tespit edilen uygunsuzluklar Belgelendirme Kuruluşu tarafından belirlenen tarihe kadar Denetlenen Kişi-Kuruluş tarafından tamamlanır. Uygunsuzlukların tamamlanması durumunda sertifika onaylanır.	Zamanında düzeltilemeyecek uygunsuzluk için Belgelendirme Kuruluşunun sertifikasyon kararı red olur.

Denetim sonucunda ve BBT Şema kılavuz kuralları çerçevesinde eğer varsa sertifikasyona engel olan uygunsuzlukların kapatılmasının ardından sertifikasyona söz konusu ürün/ürünler için en fazla 12 ay geçerlilikte sertifika hazırlanır. Sertifikanın yayınlanmasından sonra sertifika geçerlilik süresi içerisinde aynı kapsamdaki yeni ürün/ürünlerin kontrolünün tamamlanması ve sertifikasyon kararının alınması durumunda önce yayınlanan sertifika revize edilerek yeni ürünler sertifika kapsamına alınır. Bu uygulama BBT Şema kılavuz kuralları çerçevesinde yürütülür. Sertifikanın geçerlilik süresi ilk yayınlanan sertifikanın geçerlilik süresi olacak şekilde kapsama yeni ürünler eklenerek revize edilir.

Sertifika 2 sayfadan oluşur örneği aşağıdaki gibidir

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

BBT KILAVUZ

Doküman No	ŞM.KY-003
Yayın Tarihi	12.12.2022
Revizyon No	04
Revizyon Tarihi	14.02.2024
Sayfa No	50 / 61

ŞEMA SAHİBİ	Sertifikasyon Kuruluşu	Akreditasyon kuruluşu
IZDOĞA A.Ş.	IZDOĞA A.Ş.	
BAŞKA BİR TARIM SERTİFİKASI MERA HAYVANCILIĞI v.1.0	Kuruluş Kodu: BBT.MH.BK-000g	Akreditasyon no: Ürün TS EN ISO/IEC 17065-xxx

Sayfa No: 1/2

Sertifika Numarası:	BBT.MH-aa-000x Bu kod ile web sayfamızdan sertifikanın geçerliliğini sorgulayabilirsiniz.

Sertifikasyon Türü:

☐ Üretici	☐ Üretici Örgütü	☐ Müteşebbis	☐ Diğer:	

Sertifika Verilen Üreticinin/Üretici Grubunun Adı:

Sertifikasyon Verilen Üreticinin/Üretici Grubunun Adresi:

Sertifikasyon Kapsamındaki Ürünler, Miktarları ve Yukarıda Tanımlanan Adresten Farklı İse- Üretim Yerleri:

Ürün Türü:	Miktarı (Adet):	Adresi/Merası:
Büyükbaş		
Küçükbaş		

Sertifikasyon kuruluşunun iletişim adresi:	
Sertifikasyon kuruluşunun web sitesi:	
Sertifikasyon kuruluşunun telefon numarası:	

Denetim Tarihi/Tarihleri:	
Belgenin Geçerlilik tarihi:	Bu belge Tarihine kadar geçerlidir.
Geçerlilik Koşulları:	Bu belge yukarıda bilgileri verilen Üretici Başka Bir Tarım Şemasının ilgili versiyonunun kurallarına uyduğu sürece yukarıda tanımlanan tarihe kadar detayı ekte verilen hayvanlar, bu hayvanlardan elde edilen ürünler ve tanımlı miktarları için geçerlidir.

İMZA

İSİM SOYİSİM ve GÖREYİ

HAZIRLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN
GENEL MÜDÜR

BBT KILAVUZ

Doküman No	ŞM.KY-003
Yayın Tarihi	12.12.2022
Revizyon No	04
Revizyon Tarihi	14.02.2024
Sayfa No	51 / 61

ŞEHA SAHİBİ	Sertifkasyon Kuruluşu	Akreditasyon kuruluşu
IZDOĞA A.Ş.	IZDOĞA A.Ş.	
BAŞKA BİR TARIM SERTİFİKASI MERA HAYYANCILIĞI v. 1.0	Kuruluş Kodu: BBT.MH.BK-000	Akreditasyon no: Ürün TS EN ISO/IEC 17065-XXX

Sayfa No: 2/2

EK

Ürün Türü:	Detay:	İrki	Miktarı (Adet):	Canlı ağırlığı (kg)	Süt Miktarı (l/yıl)
Büyükbaş	İnek				
	Boğa				
	Öküz				
	Dişe				
	Tosun				
	Buzakı				
	Manda				
	Malak				
Küçükbaş	Keçi				
	Telke				
	Çiftlak				
	Koyun				
	Koç				
	Kuzu				

Sertifika Derecesi:	

İMZA
İSİM SOYİSİM ve GÖREVİ

HAZIRLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN
GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	52 / 61

5.1.10 Kapsam Genişletme ve Daraltma

Başvuran, Belgelendirme Kuruluşuna sunduğu kapsamda değişiklik yapma isteği durumunda; genişletilecek veya daraltılacak kapsamı destekleyici belgelerle birlikte Başvuru Formunu doldurarak Belgelendirme Kuruluşuna bildirir. Belgelendirme Kuruluşu başvuru aşamalarını yeniden değerlendirir.

Temel şart maddesine “5” puan verilmiş kapatmaların yanı sıra yerinde tespit için takip denetimi yapılır. “Genel şart” ve “tavsiye” şartları için takip tetkiki bir sonraki denetim tarihinde gerçekleştirilebilir.

5.1.11 Belgenin Askıya Alınması ve İptali

Denetlenen Kişi-Kuruluş, Belgelendirme Kuruluşu tarafından alınan belge kapsamında sözleşme, BBT şartları, ilgili mevzuat ve standardın şartlarını ihlal etmesi durumunda verilen belge askıya alınır veya iptal edilir. Uygunluk belgesinin askıya geriye alınması veya iptali durumunda müşteri Belgelendirme Kuruluşu tarafından verilen uygunluk belgesini Belgelendirme Kuruluşu geri vermek ve belgeli ürünün ve faaliyetin verilen belgenin kapsamı doğrultusunda ürünün adı altında herhangi bir atıf içeren her türlü reklam konusunun kullanımına son vermek, satışını durdurmak zorundadır.

5.1.11.1 Yaptırımlar

Uygunsuzluk halinde Denetlenen Kişi-Kuruluşa aşağıdaki yaptırım işlemlerinden biri uygulanır:

Uyarı:

Denetlenen Kişi-Kuruluş’a denetim sonucu tespit edilen uygunsuzlukların en fazla 28 (yirmi sekiz) gün içerisinde kapatılması için uyarı işlemi uygulanır.

Askıya Alma:

Denetimde tespit edilen uygunsuzluğun insan ve hayvan sağlığı, çevre açısından tehlike arz ettiği veya uyarı işleminden sonra bu uygunsuzlukların 28 (yirmi sekiz) gün içerisinde kapatılmadığı durumlarda sertifikanın kullanım hakkını durduran veya sertifika yayınlanmasını geciktiren askıya alma işlemi uygulanır.

Askıya alma işlemi, tespit edilen uygunsuzluğa ait kontrol noktasının yer aldığı kapsama göre kısmi veya komple askıya alma şeklinde uygulanabilir. Kısmi askıya almada, sertifika kapsamındaki bir veya birden fazla ürün askıya alınır. Komple askıya almada ise sertifika kapsamındaki tüm ürünler askıya alınır. Askıya alma 6 (altı) aydan fazla olamaz.

İlk kez sözleşme yaptığı üreticilerin kontrolünde veya ilk kez sertifikasyon kapsamına alınan ürünlerin kontrolünde tespit edilen uygunsuzlukların 3 (üç) aydan daha fazla bir sürede kapatılmaması durumunda yeniden yerinde denetim yapılır.

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	53 / 61

İlk kez sözleşme yaptığı Denetlenen Kişi-Kuruluş'un denetiminde veya ilk kez sertifikasyon kapsamına alınan ürünlerin denetiminde, tespit edilen uygunsuzlukların 3 (üç) aydan daha fazla bir sürede kapatılmaması durumunda yeniden yerinde denetim yapılır.

İptal:

Askıya alma süresi sonunda uygunsuzluk kapatılmaz ise sertifikanın ve sözleşmenin iptali işlemi uygulanır. İptal işlemine maruz kalan Denetlenen Kişi-Kuruluş iptal işlemine ait kararların verildiği tarihten itibaren 12 (on iki) ay süre ile kontrol ve sertifikasyon faaliyetlerine dahil edilmez, herhangi bir Belgelendirme Kuruluşu ile sözleşme yapamaz.

Denetlenen Kişi-Kuruluş kendilerine uygulanan işlemlerle ilgili olarak, Denetim Kuruluşu tarafından yapılan tebliğ tarihinden itibaren 1 (bir) ay içerisinde şikayet/itirazda bulunabilir.

5.2. Logo Kullanım Koşulları

En güncel ve web sayfasından aktarılan Logo Kullanım Talimat koşulları geçerlidir. Bu çerçevede;

Sertifika Üzerinde Logo Kullanımı-Sertifikasyon Kuruluşları:

Şema Sahibi tarafından yetkilendirilmiş Sertifikasyon Kuruluşları, yayınlayacakları sertifikalarda Başka Bir Tarım logosunu aşağıda belirtilen şartlara uygun olarak kullanmalıdır:

- Başka Bir Tarım logosunun boyutu, Sertifikasyon Kuruluşunun kendi marka veya logosundan küçük olmamalıdır.
- Başka Bir Tarım Logosu, Başka Bir Tarım sertifikasının geçerli olduğu sürece ve sadece sertifika kapsamındaki ürünler için kullanılmalıdır.
- Sertifikanın iptalinde, sürenin dolmasında, askıya alınmasında veya Başka Bir Tarım Uygulamaları faaliyetinden vazgeçilmesi durumunda logo kullanımı kesinlikle durdurulmalıdır.

5.2.1 Logo ve Marka ile Birlikte Akreditasyon Kuruluşunun logosunun kullanılması durumu

Akreditasyon markası, Şema Sahibi veya Sertifikasyon Kuruluşu tarafından belgelendirilmiş bir müşteri tarafından kullanılacak ise, bu talimat şartlarının yanı sıra Akreditasyon Kuruluşu tarafından yayınlanan şart ve kurallara uyulması gerekir. Bu dokümanın güncel versiyonlarına Akreditasyon Kuruluşunun resmi internet sitesinden ulaşılması mümkündür.

Akreditasyon markasının kullanımı ile ilgili kurallar ve bazı kısıtlamalar aşağıdaki gibidir:

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	54 / 61

- a. Akreditasyon markası, Sertifikasyon Kuruluşunun markası bulunmaksızın tek başına kullanılamaz.
- b. Akreditasyon markası, alınan belge akreditasyon kapsamında ise kırtasiye, reklam, tanıtım ve benzeri malzemelerde ilgili Sertifikasyon Kuruluşunun markası ile birlikte kullanılabilir. Akreditasyon markası kartvizitlerde kullanılamaz, kartvizit üzerinde akreditasyona ilişkin hiçbir atıfta bulunulamaz. (Basılı kartvizitlerin yanı sıra e-postalardaki imza/kartvizitler de dahildir). “Tanıtım Malzemeleri” terimi akredite bir ürün belgelendirme faaliyeti altında üretilmiş ürün veya mallar haricindeki ürünler ve malzemeler üzerine iliştilmiş notları, etiketleri, dokümanları veya yazılı bildirimleri kapsamaktadır. Bu kısıtlama paketleme ve promosyon malzemeleri için de geçerlidir.
- c. Akreditasyon markası ve Sertifikasyon kuruluşunun markası birbirinden ayrı yer ve farklı boyutlarda ve birbirinden baskın (ön planda) olacak şekilde kullanılamaz.
- d. Akreditasyon markası, A4 ebadından daha büyük olmayan bir sarf malzemesi üzerine basılmış ise, en boy oranı sabit olmak üzere eni 30 mm’ den daha büyük olmamalıdır.
- e. Akreditasyon markası içinde yer alan logonun minimum yüksekliği 20 mm olmalıdır.
- f. Akreditasyon markası kabartma ve hologram şeklinde kullanılabilir.
- g. Akreditasyon markası, taşıtların üzerinde kullanılamaz.
- h. Akreditasyon markası, binaların ve bayrakların üzerinde kullanılamaz.
- i. Akreditasyon markası, bina iç duvarlarında, kapı veya fuar tanıtım stantlarında kullanılabilir.
- j. Akreditasyon markası, hiçbir amaç için bozulmamalı, formatında bir değişiklik veya üzerinde tahrifat yapılmamalı, elektronik versiyonunda olduğu şekli ile kullanılmalıdır.
- k. Akreditasyon markası, Akreditasyon Kuruluşunun herhangi bir ürünü veya hizmeti onayladığı veya önerdiği anlamına gelebilecek şekilde ve belgelendirme faaliyetleri için Akreditasyon Kuruluşunun sorumluluğu üstüne aldığını ima edecek şekilde kullanılmamalıdır.
- l. Belgelendirilen laboratuvarlar, düzenlemiş olduğu deney/kalibrasyon/tıbbi analiz/yeterlilik testi vb. rapor veya sertifikalarında, belgelendirildiği yönetim sistemleri ile ilgili akreditasyon markasını kullanamazlar.
- m. Sertifikasyon Kuruluşunun akreditasyonunun iptal edilmesi durumunda, tanıtım ve sarf malzemesi, reklam, ürün, etiket ve ambalajlarda Akreditasyon markası kullanımı derhal durdurulmalıdır.
- n. Sertifika Düzenleme Talimatlarında da tanımlandığı üzere Sertifikanın üzerinde Akreditasyon kuruluşunun logosunun altında ISO/IEC 17065 ve Akreditasyon kuruluşunun verdiği Akreditasyon numarası yazılır

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

6. DENETLENEN KİŞİ-KURULUŞ ŞARTLARI

Bu bölüm Denetlenen Kişi-Kuruluş'ların BBT çerçevesinde uyması gereken şartları tanımlamaktadır.

6.1 Denetlenen Kuruluşun Uyması Gereken Şartlar

- Denetlenen Kişi-Kuruluş 4. Bölümde tanımlanan kriterlere uygun faaliyet yürütmelidir.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş Başka Bir Tarım Şartlarına uygunluğu sağlamak için Tarımsal üretim faaliyetlerinde o iklim şartlarına uygun ve BBT kapsamındaki ürünleri yetiştirmelidir. Aksi taktirde BBT kapsamında sertifikalandırma süreci başlatılmaz.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş Başka Bir Tarım Şartlarına uygunluğu sağlamak için Mera Hayvancılığı faaliyetlerinde o bölge şartlarına uygun yerli ırkı yetiştirmeli ve en az 7 ay boyunca hayvanlarını merada tutmalıdır. Aksi taktirde BBT kapsamında sertifikalandırma süreci başlatılmaz.

6.2 Denetlenen Kuruluşun Uyması Gereken Diğer Şartlar

- Denetlenen Kişi-Kuruluş aynı dönemde aynı ürün için sadece bir Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşu (KSK) (Denetim Kuruluşu) ile sözleşme yapabilir.
- Aynı ürün ve aynı dönem için bireysel veya grup seçeneklerinden birini tercih edebilir. KSK'nın yetkilerinin askıya alınması veya iptali durumunda başka KSK ile sözleşme yapma hakkına sahiptir.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş hukuki yapılarında, tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinde, üretim alanlarında yaptığı her türlü değişikliği, Denetim Kuruluşu'na en geç 1 ay içerisinde bildirmekle yükümlüdür.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş sertifikasyon kapsamındaki ürün veya ürünlerini geçici veya sürekli olarak Başka Bir Tarım (BBT) kapsamından çıkarma hakkına sahiptir.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş tarafından üretilen aynı türdeki ürünlerin tamamı eğer BBT şema şartlarını karşılıyorsa sertifikasyon kapsamına alınır, sertifikasyon kapsamındaki ürünlerle ilgili olarak Denetlenen Kişi-Kuruluş en güncel BBT şema şartlarına ve yasal şartlara uygun faaliyetlerde bulunur. Denetim Kuruluşu ve/veya görevlilerine sunduğu sertifikasyon faaliyetleri ile ilgili her türlü bilgi, belgenin doğruluğunu sağlar.
- Sertifikayı, sertifikasyon kapsamındaki ürünler için kullanabilir, başkalarının kullanımına veremez, devredemez, sertifikalı ürünlere diğer ürünlerin karışmasına müsaade edemez. Sertifikalı ürünün, BBT'nin ve ilgili yasal şartların en güncel versiyonuna uygunluğundan Denetlenen Kişi-Kuruluş müteselsilen sorumludur.
- Sertifikasyon şartlarına uyumluluk ile ilgili kendisine bildirilen tüm şikayetlerin kaydını tutar ve istendiğinde Denetim Kuruluşu'ya ibraz eder. Bu tür şikayetlere ve ürünlerinde tespit edilen sertifikasyon şartlarına uyumluluğu etkileyen her türlü

kusura karşı uygun faaliyetleri gerçekleştirir ve gerçekleştirdiği tüm faaliyetleri dokümanite eder.

- Yasal statü değişiklikleri, Organizasyon ve yönetim, ürün ve ürün yönetimindeki değişiklikler, iletişim adresi, denetime tabi adres(ler)in değişiklikleri, BBT ile ilgili sistemdeki önemli değişiklikler, ürünlerinde yaşadığı salgın-ölüm-yangın gibi mücbir durumlar, resmi kamu kurumları tarafından yapılan yasal denetime tabi önemli uygunsuzluklar ile ilgili her türlü bilgiyi en geç 1 (bir) ay içerisinde Denetim Kuruluşu'na bildirmek, üretimin her aşamasında gerekli kontrolün yapılabilmesi için denetime tabi her birimini Denetim Kuruluşu'na açmak zorundadır.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş dokümantasyon ve kayıtların incelenmesi, ayrıca kendisine ait donanım ve alanlara, personele, tedarikçi ve taşeronlara ulaşım ile ilgili tüm hususlar dahil Denetim Kuruluşu'nun değerlendirme yapabilmesi ve Denetim Kuruluşu'nu gerekli görmesi halinde gözetim yapabilmesi için gerekli şartları sağlamak zorundadır. Herhangi bir şikayet olması durumunda şikayetin araştırılması için Denetim Kuruluşu'nun talep ettiği her türlü bilgiyi ve belgeyi vermelidir. Denetim Kuruluşu'nun ihtiyaç duyduğu durumlarda gözlemcilerin katılımı gerekli ise Denetlenen Kişi-Kuruluş gereken her türlü imkanı sunmalıdır.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş Denetim Kuruluşu'nun Akreditasyon Kurumu tarafından yapılan saha gözetim denetimlerinde yerinde denetim yapılmasını Denetim Kuruluşu'nun en geç 15 (on beş) gün öncesinden haber vermesi durumunda kabul eder, bu denetimler sırasında Denetim Kuruluşu tarafından istenilen tüm belge ve dokümanları verir. Yapılan denetimler Denetim Kuruluşu'nun faaliyet konusunun yeterliliği hakkında olup Denetlenen Kişi-Kuruluş'u bağlayıcılığı yoktur.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş Denetim Kuruluşu'nun yönetmelik ve standartlar, akreditasyon durumu, denetim programı değişiklikleri gibi faaliyet alanı konusunda ilettiği değişiklikleri her zaman yerine getirmek zorundadır.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş Denetim Kuruluşu tarafından belgelendirilen faaliyet kapsamı dahilindeki hizmetleri için ürün şartlarının belgelendirme süresi içerisinde sürdürülebilirliğini sağlamakla yükümlüdür.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş Denetim Kuruluşu tarafından belgelendirilen ürün ile ilgili Denetim Kuruluşu'nun itibarını zedeleyecek her türlü kullanımdan kaçınacağını, ayrıca Denetim Kuruluşu'nun yanlıtıcı ve yetkisiz kabul edilebileceği beyanlarda bulunmayacağını taahhüt eder.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş belgelendirme dokümanlarının kopyalarının iletişim halinde olduğu kişiler/kuruluşlar tarafından talep edilmesi halinde veya kopyalarını başkalarına vermesi gerektiği durumlarda dokümanların bütünlüğünün bozulmaması için Denetim Kuruluşu'nu bilgilendirir. Paylaşım bilgilendirme dahilinde Denetim Kuruluşu tarafından aslı gibidir kaşesi ve yetkili imzası ile yapılır.
- Denetlenen Kişi-Kuruluş iletişim ortamlarında (broşür, reklam, web sitesi, kongre, seminer, fuar vb.) ürün belgelendirmesine atıf yaparken Denetim Kuruluşu, BBT ve belgelendirme şartlarına uymakla yükümlüdür

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	57 / 61

6.3 Denetlenen Kuruluşun Belge Alması Durumunda Logo Kullanımı ile ilgili Uyması Gereken Şartlar

En güncel ve web sayfasından aktarılan Logo Kullanım Talimat koşulları geçerlidir. Bu çerçevede;

6.3.1 Ürün Etiket ve Ambalajlarında Logo Kullanımı

Başka Bir Tarım belgesine sahip firmalar ürünlerin ambalaj veya etiketleri üzerinde satış yapılan ülkenin “Etiketleme ve Tüketici Bilgilendirmesi” hakkında yönetmelik ve ilgili yönetmeliklerine uygun olmak kaydıyla Logoyu şu bilgilerle birlikte kullanabilirler:

a) Başka Bir Tarım’ın hangi şemasına uygun üretildiği (Örneğin: Mera Hayvancılığına bağlı üretilmiş ise BAŞKA BİR TARIM MERA HAYVANCILIĞI ŞEMA PROGRAMI BBT.MH v.2.0’a uygun üretilmiştir. Tarımsal üretim faaliyetlerine bağlı üretilmişse BAŞKA BİR TARIMSAL ÜRETİM ŞEMA PROGRAMI BBT.TÜ v.2.0’a uygun üretilmiştir. BAŞKA BİR TARIM FİDE FİDAN GRUBU ŞEMA PROGRAMI BBT.FF v.1.0’a uygun üretilmiştir şeklinde. (Şema programı en güncel versiyon numarası ile birlikte verilmelidir))

b) Belgeyi veren Sertifikasyon Kuruluşunun adı, Kuruluş kod numarası

c) Ürünün sertifika numarası

d) Başka Bir Tarım logosu (Logo Vektörel olarak Sertifikasyon-Denetim kuruluşundan veya tanımlı web sayfası üzerinden indirilebilir, Logo en boy oranı sabit olmak kaydıyla ve Başka Bir Tarım tanımı okunabilecek boyutta kalmak kaydıyla her boyutta kullanılabilir)

Bu bilgilere ilave olarak ürünlerin etiketleri üzerinde Sertifikasyon-Denetim kuruluşunun logosunun kullanılması halinde; bu logo Sertifikasyon-Denetim kuruluşunun tanımladığı kriterler dahilinde kullanılmalı ve Başka Bir Tarım logosundan büyük olmamalıdır.

Piyasaya arz edilen son haliyle kontrol edilmeyen ve sertifikalandırılmayan veya izlenebilirliği sağlanamayan hiçbir ürün, satış yerinde Başka Bir Tarım sertifikası ve logosunu kullanarak satılamaz.

Başka Bir Tarım logosu ve Sertifikasyon Kuruluşunun marka ve sertifikasının yanıltıcı ve uygun olmayan bir şekilde kullanılması durumunda, Şema Sahibinin veya Sertifikasyon-Denetim Kuruluşunun her türlü yasal yollara başvurma hakkı saklıdır.

Sertifikanın iptalinde, sürenin dolmasında, askıya alınmasında Başka Bir Tarım logosu kullanımı kesinlikle durdurulmalıdır

6.3.2 Logonun Tanıtım ve Reklam Malzemelerinde Kullanımı

Eğer Başka Bir Tarım belgesini almış üreticinin Başka Bir Tarım belgesi olmayan ürünleri varsa firma bu logoyu tanıtım ve reklam amaçlı kullanamaz.

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ	GENEL MÜDÜR

Başka Bir Tarım logosu Şema Sahibi tarafından yetkilendirilen Sertifikasyon kuruluşlarının Başka Bir Tarım Uygulamaları ile ilgili faaliyetlerinde kullanılabilir.

Başka Bir Tarım logosu yanlış bilgilendirmeye sebep olabilecek şekilde kullanılmamalıdır. Başka Bir Tarım Logosu, bu talimatta belirtilen hükümlere uygun olmak koşuluyla:

- Kalem, ajanda, çakmak, takvim vb. promosyon malzemeleri üzerinde,
- Antetli kağıt, kartvizit, irsaliye, fatura, sipariş formu, zarf vb. evraklar üzerinde,
- Kurum ve kuruluş tanıtım tabelalarında,
- Gazete ve dergi ilanlarında,
- Kitap ve broşürlerde,
- Web sayfalarında kullanılabilir.

6.3.3. Logo, Renk, Kod ve Formatı

Aşağıda formatı belirtilen Başka Bir Tarım logosu, kullanım büyüklüğü ne olursa olsun, kullanıldığı her yerde en boy oranı sabit kalmak koşuluyla orantılı olarak büyütülerek ve küçültülerek kullanılmalıdır. Logonun küçük boyutlarda kullanımında Başka Bir Tarım ifadesi okunabilir olmalıdır.

Yazı Karakteri:

BAŞKA BİR TARIM yazı karakteri: “İzmir Bold”

CIRCULAR AGRICULTURE yazı karakteri: “İzmir Light”tır

Renk	PMS	CMYK	RGB	#
1 Kahverengi	2319 C	C:50 M:75 Y:100 K:0	R:149 G:92 B:55	955C37
2 Turuncu	2271 C	C:75 M:0 Y:100 K:0	R:57 G:181 B:74	39B54A
3 Yeşil	2100 C	C:10 M:45 Y:100 K:0	R:227 G:151 B:37	E39725

Başka Bir Tarım logosu, temel format ve renkleri korunmak kaydıyla kabartma veya hologram şeklinde kullanılabilir.

Logonun elektronik ortamdaki çoğaltmaları, bu talimattaki tüm şartlara ilave olarak aşağıda sıralanan şartları da karşılıyor olması koşuluyla kabul edilir:

- Logoda herhangi bir tahrifat yapılmamalıdır.
- Logonun formatında herhangi bir değişiklik yapılmamalıdır.
- Logonun kullanılacağı doküman zemininin renkli olması durumunda; logo beyaz bir fon ile dikdörtgen veya daire ile çerçeve içine alınmalı veya dışı baskı kullanılmalıdır.

7. AKREDİTASYON KURULUŞU ŞARTLARI

Bu bölüm ileride BBT konularında denetim yapmak isteyen Belgelendirme Kuruluşlarını yetkilendirilmesi ile ilgili şartları kapsamaktadır.

7.1 Genel

7.1.1 Akreditasyon Kuruluşu BBT ile ilgili iletişim konularında bünyesinden bir kişiyi görevlendirmelidir.

7.1.2 Akreditasyon kuruluşunun BBT ile ilgili iletişim kişininin değişmesi, Akreditasyon kuruluşunun yasal durumunun değişmesi, adresinin değişmesi, akreditasyonunun elinden alınması gibi durumlarda en geç 3 gün içerisinde BBT şema sorumlusuna bildirimde bulunmalıdır.

7.1.3. BBT şema sorumlusunun düzenleyeceği Harmonizasyon Konferanslarına katılmalıdır.

7.1.4. Akreditasyon kuruluşu BBT konusunda akredite ettiği Belgelendirme Kuruluşunun akreditasyon durumunun değişmesi durumunda (iptal, askı, kapsam genişletme vb.) en geç 3 gün içerisinde BBT şema sorumlusuna bildirimde bulunmalıdır.

7.1.5. BBT şema sorumlusu tarafından talep edildiği durumda akredite ettiği Belgelendirme Kuruluşu hakkında bilgilendirme konusunda koordineli olarak çalışmalıdır.

7.2. Akreditasyon Süreci

ISO 17065 ve ilgili standartlarda belirtilen şartlar geçerlidir.

Akreditasyon Kuruluşu, BBT sertifikasyonu yapmak isteyen Belgelendirme Kuruluşu BBT Şema sorumlusu ile Lisans Anlaşması yapmadan akreditasyon sürecini başlatamaz.

7.2.1 Şahit Denetimler

Şahit denetimler IAF MD 16 6.2. ve 7.5.6. maddelerine uygun yürütülmelidir.

Şahit denetimde yer alan akreditasyon kuruluşu personeli BBT şemaları hakkında eğitim almış olmalı ve bu standart gereklilikleri ve kriterleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır (Tercihen Tarımsal üretim için Ziraat Mühendisi, Mera Hayvancılığı için Veteriner Hekim fakültesi mezunu)

	BBT KILAVUZ	Doküman No	ŞM.KY-003
		Yayın Tarihi	12.12.2022
		Revizyon No	04
		Revizyon Tarihi	14.02.2024
		Sayfa No	61 / 61

8. REFERANSLAR

- Başka Bir Tarım Mera Hayvancılığı Şema Programı v.2.0
- Başka Bir Tarım Tarımsal Üretim Şema Programı v.2.0
- Başka Bir Tarım Fide Fidan üretim Şema Programı v.1.0
- ISO/IEC 17000:2020 Uygunluk değerlendirmesi-Terimler, tarifler ve genel prensipler
- ISO/IEC 17065:2012 Uygunluk değerlendirmesi-Ürün, proses ve hizmet belgelendirmesi yapan kuruluşlar için şartlar
- ISO/IEC 17067:2013 Uygunluk değerlendirmesi-Ürün belgelendirme Temelleri ve ürün belgelendirme programları için kurallar
- IAF MD 2:2017 Yönetim Sistemlerinin Akredite Sertifikasının devri
- IAF MD 16:2015 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemleri (FSMS) Belgelendirme Kuruluşlarının Akreditasyonu için ISO/IEC 17011'in Uygulanması
- IAF MD 20:2016 AB Değerlendiricileri için Genel Yeterlilik: ISO/IEC 17011'e uygulama

HAZIRLAYAN
YÖNETİM TEMSİLCİSİ

ONAYLAYAN
GENEL MÜDÜR